



ALMANAH NAVALA RAVIKANTA

o obilju i sreći

ERIC JORGENSEN



SADRŽAJ

Posveta	6
Važne napomene o ovoj knjizi	7
Predgovor Tima Ferrisa	10
Ericova bilješka (o ovoj knjizi)	12
Život Navala Ravikanta	14
A sad: Naval se predstavlja vlastitim riječima	15
 PRVI DIO BOGATSTVO	 17
 KAKO GRADITI BOGATSTVO	 18
Shvatite kako se stvara bogatstvo	19
Pronađite i izgradite specifično znanje	27
Igrajte na duge staze s ljudima za duge staze	32
Preuzmite odgovornost	35
Izgradite ili kupite udio u poduzeću	37
Pronađite utjecajan položaj	39
Naplatite svoju sposobnost rasuđivanja	48
Pronađite prioritete i usredotočite se na njih	50
Pronađite posao koji se doima poput igre	56
Kako pridobiti sreću na svoju stranu	61

Budite strpljivi	65
 KAKO GRADITI SPOSOBNOST RASUĐIVANJA	 68
Rasuđivanje	69
Kako razborito razmišljati	71
Odbacite svoj identitet i razaznajte stvarnost	75
Naučite vještine donošenja odluka	78
Skupljajte mentalne modele	80
Naučite voljeti čitanje	86
 DRUGI DIO	
SREĆA	94
 NAUČITE BITI SRETNI	 95
Sreća je nešto što se uči	96
Sreća je izbor	100
Sreća zahtijeva prisutnost	101
Sreća zahtijeva mir	102
Svaka je želja odabir nesreće	104
Uspjeh ne vodi ka sreći	106
Zavist je neprijatelj sreće	109
Sreću gradimo navikama	111
Sreću pronađite u prihvaćanju	116

SPASITE SE SAMI	120
Odlučite biti svoji	121
Odlučite se brinuti za sebe	123
Meditacija + mentalna snaga	128
Odlučite izgraditi sebe	136
Odlučite se razvijati	140
Odlučite se osloboditi	143
 FILOZOFIJA	 147
Smisao života	148
Živite u skladu sa svojim vrijednostima	150
Sadašnjost je sve što imamo	154
 BONUS	 155
 Navalove preporuke za čitanje	 156
Knjige	157
Blogovi	165
Ostale preporuke	167
 Navalove misli	 168
Formule za život (2008.)	169
Navalova pravila (2016.)	170

Još Navala	171
Zahvale	172
Izvori	175
O autoru	182
Impresum	183

Mojim roditeljima, koji su mi dali sve,
a svejedno uvijek nađu način
da mi daju još više.

VAŽNE NAPOMENE O OVOJ KNJIZI

Ovaj Navalmanah sastavio sam isključivo od prijepisa, objava na Twitteru i nastupa koje je Naval podijelio. Dao sam sve od sebe da Navala predstavim njegovim riječima. Međutim, nekoliko činjenica valja uzeti u obzir:

- Prijepisi su (nekoliko puta) uređeni kako bi bili jasniji i kraći.
- Neki od izvora nisu primarni (primjerice neki su ulomci preneseni iz drugih djela koja citiraju Navala).
- Ne mogu biti sto posto siguran u autentičnost svih izvora.
- Koncepti i interpretacije mijenjaju se s vremenom, kao i s promjenom medija i konteksta.
- Molim vas da provjerite kako je glasila izvorna formulacija prije negoli citirate Navalove izjave iz ovog teksta.
- Molim vas da citate interpretirate dobronamjerno.

Zbog same naravi ove knjige, sve u njoj izvađeno je iz konteksta. Interpretacije se s vremenom mijenjaju. Čitajte ih i interpretirajte dobronamjerno. Uzmite u obzir da se izvorna namjera može razlikovati od vaše interpretacije u drugom vremenu, mediju, formatu i kontekstu.

U procesu stvaranja ove knjige možda sam nehotice rekontekstualizirao, pogrešno protumačio ili shvatio neke koncepte. Kako je sadržaj egzistirao u vremenu, prostoru i različitim medijima, tako je moglo doći do promjena u načinu na koji su neke ideje izložene. Dao sam si truda da ostanem vjeran izvornim nakanama, no ipak je (vrlo) moguće da sam učinio neke pogreške. Intervjue sam transkribirao, uredio, presložio i onda opet uredio kako bi bili što čitkiji. Dao sam sve od sebe da Navalove ideje predstavim njegovim riječima.

Naval je zaslužan za svu genijalnost u ovoj knjizi; ja sam kriv za sve pogreške.

OBJAVE NA TWITTERU

Objave na Twitteru uobličio sam u istaknute citate, no radi se o zasebnom sadržaju, ne ponovnom navođenju već rečenoga. Koristim se njima kako bih sumirao ili naglasio ideju iz glavnog teksta.

Ovaj format/oblik pokazuje da citiram objavu s Twittera.

Nizove povezanih objava uobličiti ću ovako:

Ovo je prva od povezanih objava.

↓

Ovo je druga povezana objava. Ovakvi nizovi povezanih objava slični su blogovima.

PODEBLJANA PITANJA

Mnogi odlomci izvađeni su iz intervjua s fantastičnim medijskim ličnostima, kao što su Shane Parrish, Sarah Lacy, Joe Rogan i Tim Ferriss. **Ta su pitanja označena podebljanim slovima.** Radi jednostavnosti i dosljednosti neću različite sugovornike označavati na različit način.

OVAJ TEKST NIJE NARATIVAN

Smjer ove avanture birate sami. Bacite se na ono što vas zanima i preskočite sve što vam nije zanimljivo.

ISTRAŽITE SAMI

Ako naidete na riječi ili koncepte s kojima niste upoznati, istražite ih sami ili nastavite čitati kako biste si razjasnili kontekst. Neke ideje koje spominjem detaljnije ću objasniti kasnije.

CITATI

Citati (na primjer [1]) označavaju kraj citiranog odlomka. Potrudio sam se pružiti jasan kontekst kako bi čitanje bilo što lakše. Izvori su navedeni u dodatku. Neki se izvori pojavljuju nekoliko puta i ne nekim posebnim redom.

PREDGOVOR

TIM FERRIS

Dragi čitatelju,

čudan je osjećaj pisati ove riječi, budući da sam odavno odlučio da nikad neću pisati predgovore.

U ovom ću slučaju napraviti veliku iznimku, i to iz tri razloga. Kao prvo, besplatna verzija ove knjige bit će dostupna u digitalnom obliku (u formatima za Kindle i eBook), bez ikakvih ograničenja ili potraživanja. Kao drugo, Naval poznajem već više od desetljeća i dugo sam se nadao da će netko stvoriti ovu kompilaciju. Kao treće, ovim ću povećati vjerojatnost da Naval svoje iduće dijete nazove Tim (prihvatit ću i Timbo ako mu je to draže).

Naval je jedna od najpametnijih osoba koje sam upoznao, kao i jedna od najhrabrijih. Ne u smislu da će utrčati u žižu bez razmišljanja, nego u smislu da će dobro razmisliti i reći nam da se fokusiramo na pogrešnu stvar. Rijetko se priklanja bilo kojem konsenzusu, a jedinstvenost njegovog života, životnog stila, obiteljske dinamike i uspjeha pri pokretanju startup projekata odraz je svjesnog odabira da sve radi na drukčiji način.

Katkad je izravan i grub poput udarca šakom u trbuh, ali i to je nešto što kod njega volim i cijenim: nikad ne morate pogađati što Naval o nečemu misli. Nikad nisam morao nagađati što misli o meni, nekome drugom ili o nekoj situaciji. To je veliko olakšanje u ovom dvosmislenom i neiskrenom svijetu.

Zajedno smo objedovali, poslovali i putovali svijetom. Time želim reći da, osim što mislim da dobro razumijem ljude, mislim da odlično razumijem Naval. On je jedna od osoba od kojih najčešće zatražim savjet te sam ga promatrao u mnogim okruženjima u mnogim razdobljima: u dobrim vremenima, lošim vremenima, u recesiji, u razdoblju gospodarskog rasta – što god poželite.

Da, on je direktor i suosnivač AngelLista. Da, prije toga sudjelovao je u osnivanju kompanija Vast.com i Epinions, koje su na tržište izašle kao dio platforme Shopping.com. Da, on je poslovni anđeo koji je uložio u mnoge goleme uspjehe, uključujući i Twitter, Uber, Yammer i OpenDNS, da navedemo samo nekoliko primjera. Sve je to sjajno, naravno, i dobar je dokaz

da je Naval poslovni čovjek svjetske klase, a ne samo salonski filozof.

Međutim, njegove perspektive, gesla i misli ne doživljam ozbiljno samo zbog njegovih poslovnih uspjeha. Mnogo je „uspješnih” ljudi koji su duboko nesretni. Budite oprezni ako su vam takvi ljudi uzor; uza žito ćete dobiti i mnogo kukolja.

Navala doživljam ozbiljno jer on:

- propitkuje gotovo sve
- razmišljanje temelji na prvim principima i sve temeljito testira
- zna kako se ne zavaravati
- često mijenja mišljenje
- često se smije
- razmišlja holistički
- razmišlja dugoročno
- i... sebe ne doživljava preozbiljno.

Ova zadnja stavka izrazito je važna.

Ova će vam knjiga pružiti dobar uvid u koktel metaka koji se krije u Navalovoj glavi.

Stoga, pažljivo slušajte... ali nemojte samo poput papige ponavljati njegove riječi. Slijedite njegove savjete... ali samo ako vam i dalje imaju smisla nakon temeljitog promišljanja i testiranja u vlastitim okolnostima. Sve uzmite u obzir, ali ništa ne doživljavajte kao Sveto pismo. Naval bi želio da mu se suprotstavite, ali samo ako vrlo dobro znate o čemu govorite.

Naval je moj život promijenio nabolje, pa ako ovim stranicama pristupite kao dobronamjernom ali vrlo sposobnom sparing-partneru, mogao bi promijeniti i vaš.

Neka vam gard bude podignut, a um otvoren.

Pura Vida,

Tim Ferriss
Austin, Teksas

ERICOVA BILJEŠKA (O OVOJ KNJIZI)

Tijekom cijele svoje karijere Naval velikodušno dijeli svoju mudrost, pa milijuni diljem svijeta slijede njegove savjete o tome kako graditi bogatstvo i sretno živjeti.

Naval Ravikant ikona je Silicijske doline i startup kulture u cijelom svijetu. Osnovao je brojne uspješne tvrtke (Epinion za vrijeme sloma IT tržišta početkom stoljeća, AngelList 2010. godine). Uz to, Naval je poslovni anđeo koji je u ranim fazama uložio u tvrtke kao što su Uber, Twitter, Postmates i stotine drugih.

Osim financijskih uspjeha, Naval rado dijeli svoju filozofiju života i sreće, čime je privukao čitatelje i slušatelje diljem svijeta. Naval je okupio brojne pratitelje jer je primjer rijetke kombinacije sreće i uspjeha. Cijeli život proučava i primjenjuje svoje koncepte filozofije, ekonomije i stvaranja bogatstva te je time dokazao učinkovitost svojih principa.

Naval i danas na gotovo opušten, umjetnički način gradi tvrtke i ulaže u njih, a pritom je uspio održati zdrav, spokojan i uravnotežen život. U ovoj su knjizi prikupljeni biseri mudrosti koje je s nama podijelio, a iz njih možete naučiti kako da i sami to ostvarite.

Budući da pri promišljanju polazi od prvih principa i ne boji se reći što misli, Navalove su misli često jedinstvene i potiču na razmišljanje. Njegov instinkt da gleda ispod površine i otkriva dublje istine života promijenio je način na koji ja gledam na svijet.

Od Navala sam naučio iznimno mnogo. Nakon što sam čitao i slušao o njegovim principima bogatstva i sreće, a zatim ih i primijenio, svojim sam putem počeo koračati mirno i sa samopouzdanjem te sam naučio uživati u svakom trenutku ovog putovanja. Pomnim proučavanjem njegove karijere naučio sam kako se velike stvari mogu postići malim, upornim koracima, kao i kako velik utjecaj pojedinac može imati.

Često spominjem njegova djela i preporučujem ih svojim prijateljima. Ti su me razgovori nadahnuli da stvorim ovu knjigu kako bi čitatelji mogli štogod naučiti iz njegove perspektive – bilo da se radi o ljudima kojima su Navalove ideje nešto novo ili odanim sljedbenicima koji ga prate proteklih deset godina.

U ovoj je knjizi prikupljena mudrost koju je Naval vlastitim riječima podijelio u posljednjih desetak godina putem Twittera, objava na blogovima i podcasta. Ova vam knjiga u nekoliko

sati može pružiti blagodati za cijeli život.

Ovu sam zbirku stvorio na korist javnosti. Objave na Twitteru, gostovanja na podcastima i intervjui brzo se mogu zagubiti.

Tako vrijedno znanje zaslužuje format koji je trajniji i lako pristupačan. To je bila moja misija pri stvaranju ove knjige.

Nadam se da će vam ova knjiga poslužiti kao uvod u Navalove ideje. Ovdje sam prikupio njegove najmoćnije i najkorisnije ideje, izrečene njegovim riječima, oblikovao ih u čitko štivo i rasporedio ih u jasno razlučive dijelove.

Često se zateknem kako listam odlomke ove knjige kad trebam donijeti odluku o nekom ulaganju, ili poglavlje o sreći ako se osjećam potišteno. Stvaranje ove knjige me promijenilo. Sve mi je jasnije, imam više samopouzdanja i spokoja u svim aspektima života. Nadam se da će čitanje ove knjige na vas imati isti učinak.

Ovaj je Almanah zamišljen kao vodič koji ćete čitati i konzultirati kad vas zanimaju specifične teme. Ako Naval ne odgovara na vaše e-maile, nadam se da će vam ova knjiga poslužiti kao drugi najbolji izvor savjeta.

Ova je knjiga uvod u Navalovu misao te duboko razmatra njegove dvije omiljene teme: bogatstvo i sreću. Ako želite nastaviti istraživati Navala i njegove druge ideje, predlažem vam da proučite dodatak pri kraju knjige, pod nazivom „Još Navala”. Tamo sam podijelio poglavlja koja su izostavljena iz uređene verzije knjige, kao i druge popularne izvore znanja.

Budite mi dobro,

Eric

ŽIVOT NAVALA RAVIKANTA

- 1974. rođen u Delhiju u Indiji
- 1985. **9 godina**: preselio se iz New Delhija u njujorški Queens
- 1989. **14 godina**: upisao srednju školu Stuyvesant
- 1995. **21 godina**: diplomirao na Sveučilištu Dartmouth (studirao je informatiku i ekonomiju)
- 1999. **25 godina**: osnivač i direktor tvrtke Epinions
- 2001. **27 godina**: financijski savjetnik u tvrtki August Capital
- 2003. **29 godina**: osnivač tvrtke Vast.com, mrežne stranice za male oglase
- 2005. **30 godina**: u Silicijskoj dolini dobio nadimak Radioaktivno Blato
- 2007. **32 godine**: osniva Hit Forge, mali fond rizičnog kapitala izvorno zamišljen kao inkubator za male tvrtke
- 2007. **32 godine**: pokreće blog VentureHaeks
- 2010. **34 godine**: pokreće AngelList
- 2010. **34 godine**: ulaže u Uber
- 2012. **36 godina**: lobira u Kongresu Sjedinjenih Američkih Država u korist zakona JOBS Act, koji olakšava poslovanje i financiranje malih poduzeća
- 2018. **43 godine**: osvaja nagradu „Poslovni anđeo godine”

A SAD: NAVAL SE PREDSTAVLJA VLASTITIM RIJEČIMA

PODRIJETLO

Odrastao sam sa svojom samohranom majkom: ona je u isto vrijeme radila, studirala i odgajala mojeg brata i mene. Većinu vremena bili smo bez nadzora, pa smo postali vrlo samodostatni još u mladoj dobi. Naše odrastanje nije bilo bez teškoća, no svi se susrećemo s teškoćama. To mi je na mnogo načina pomoglo.

Bili smo siromašni imigranti. Moj se otac doselio u Sjedinjene Države iz Indije, gdje je bio apotekar. No njegova diploma farmacije nije vrijedila u novoj državi, pa je radio u željezariji. Djetinjstvo mi nije bilo bajno. Moja se obitelj raspala. [47]

Majka mi je pružala nešto jedinstveno: unatoč svim teškoćama, davala mi je bezuvjetnu i nepokolebljivu ljubav. Ako nemaš ništa drugo u životu, ali imaš jednu osobu koja te bezuvjetno voli, samopoštovanje će ti procvjetati. [8]

Živjeli smo u četvrti New Yorka koja je bila prilično opasna. U osnovi, knjižnica mi je služila kao dnevni boravak. Nakon što bih se vratio iz škole, zaputio bih se ravno u knjižnicu i tamo provodio vrijeme sve do zatvaranja. Onda bih otišao kući. To je bila moja dnevna rutina. [8]

U Ameriku smo se preselili kad smo brat i ja bili vrlo mali. Nisam imao mnogo prijatelja, pa nisam baš imao samopouzdanja. Mnogo sam vremena provodio čitajući. Jedini su mi pravi prijatelji bile knjige. Knjige mogu biti sjajni prijatelji jer vam kroz njih najveći mislioci posljednjih nekoliko tisuća godina mogu prenijeti svoje bisere mudrosti. [8]

Moj je prvi posao bio ilegalno dostavljanje hrane za indijski restoran; imao sam tek petnaest godina. Kad sam bio još mlađi, dostavljao sam novine i prao posuđe u obližnjoj menzi.

Bio sam potpuno nepoznat klinac u New Yorku koji je dolazio iz nevažne obitelji: tipična priča o imigrantima koji pokušavaju preživjeti. Zatim sam prošao prijemni ispit za srednju školu Stuyvesant. To mi je spasilo život jer sam, budući da sam se mogao pohvaliti da oni stoje iza mene, uspio upisati jedan od najprestižnijih fakulteta u Americi, što me odvelo na studij tehnologije. Srednja škola Stuyvesant neka je vrsta lutrije na bazi inteligencije koja ti može donijeti trenutačni društveni napredak i priznanje. Odjednom više nisi fizički radnik, nego visokoobrazovani stručnjak. [73]

Na sveučilištu Dartmouth studirao sam ekonomiju i informatiku. Neko sam vrijeme mislio da ću upisati doktorat iz ekonomije. [8]

Ovih dana osobno investiram u otprilike dvjesto tvrtki. Radim kao savjetnik za još mnogo njih. Član sam mnogih upravnih i nadzornih odbora. Uz to, manjinski sam partner u jednom fondu za kriptovalute jer me zaista fascinira potencijal kriptovaluta. Stalno smišljam nove ideje i manje projekte. [4]

Svime se time, naravno, bavim povrh toga što sam osnivač i direktor AngelLista. [4]

Rodio sam se siromašan i nesretan. Danas sam prilično dobrostojeći i vrlo sretan. To sam postigao vlastitim radom.

Naučio sam nekoliko lekcija i principa. Pokušavam ih predstaviti na jedan bezvremenski način, kako biste ih i sami mogli dokučiti. Na kraju balade, ne mogu vas ništa sam naučiti. Mogu vas samo nadahnuti i pružiti vam nekoliko trikova kojih ćete se prisjetiti. [77]

A sada, uživo na Twitteru... Naval! (gromoglasni pljesak)

18. svibnja 2007.

PRVI DIO

BOGATSTVO

Kako se obogatiti bez pomoći sreće.

KAKO GRADITI BOGATSTVO

Zarađivanje novca nije nešto što radite, nego vještina koju morate naučiti.

SHVATITE KAKO SE STVARA BOGATSTVO

Nadam se da bih, u slučaju da ostanem bez sveg svojeg novca i da se nađem u nasumičnoj ulici bilo koje zemlje u svijetu u kojoj se govori engleski jezik, u roku od pet do deset godina opet bio bogat jer posjedujem određeni skup vještina koji svatko može naučiti. [78]

Zapravo se ne radi o trudu i napornom radu. Možete osamdeset sati tjedno raditi u restoranu i svejedno se nećete obogatiti. Ako se želite obogatiti, morate znati što raditi, s kime i kada. Mnogo je važnije to shvatiti nego naporno raditi. Naravno, trud i rad su važni, i to je korak koji ne smijete preskočiti. No treba ga znati usmjeriti.

Ako još ne znate na čemu biste trebali raditi, najvažnije je da to smislite. Nema smisla ulagati mnogo truda prije nego što se odlučite na čemu trebate raditi.

Principe koje opisujem u objavama koje slijede osmislio sam kad sam bio zaista mlad; imao sam tek trinaest ili četrnaest godina. Nosim ih u glavi već trideset godina i živim u skladu s njima. Nasreću ili nažalost, s vremenom sam izbrusio jednu vještinu: kako proučiti poslovni plan i u njemu razaznati točku najvećeg potencijala za stvaranje bogatstva i zadržavanje dijela tog stvorenog bogatstva.

Upravo o tome govori moj poznati niz objava na Twitteru. Naravno, svaku od tih objava mogao bih proširiti u jednosatni razgovor. Objave koje slijede tek su dobra polazišna točka. Nastojao sam predstaviti mnogo informacija na koncizan, utjecajan i bezvremenski način. Ove objave sadrže sve potrebne informacije i principe; ako ih usvojite i deset godina naporno radite, ostvarit ćete sve što želite. [77]

Kako se obogatiti (bez pomoći sreće)

↓

Stremite bogatstvu, a ne novcu ili statusu. Bogatstvo je posjedovanje resursa koji za vas zarađuju dok spavate. Novac je način na koji prenosimo vrijeme i bogatstvo. Status je vaš položaj u društvenoj hijerarhiji.

↓

Shvatite da je etičko stvaranje bogatstva moguće. Ako potajice prezirete bogatstvo, ono će vam ostati nedostižno.

↓

Ignorirajte ljude koji su zaokupljeni borbama za status. Oni svoj status stječu tako da napadaju ljude koji su zaokupljeni stvaranjem bogatstva.

↓

Nećete se obogatiti tako što drugima iznajmljujete svoje vrijeme. Morate posjedovati kapital – udio u nekoj tvrtki – ako želite postići financijsku slobodu.

↓

Bogatstvo ćete postići tako da društvu ponudite nešto što ono želi, ali još ne zna kako to dobiti. I to na visokoj razini.

↓

Odaberite industriju u kojoj možete igrati dugoročno s dugoročnim suigračima.

↓

Internet je uvelike proširio potencijalni prostor za razvoj karijera. Većina ljudi to još nije osvijestila.

↓

Igrajte igre koje se ponavljaju. Svi prihodi u životu, bilo da se radi o bogatstvu, odnosima ili znanju, proizlaze iz složenih kamata.

↓

Birajte poslovne partnere visoke inteligencije, s mnogo energije i prije svega s integritetom.

↓

Ne surađujte s cinicima i pesimistima. Njihova uvjerenja postaju samoispunjavajuća proročanstva.

↓

Naučite prodavati. Naučite graditi. Ako naučite oboje, bit ćete nezaustavljivi.

↓

Specifična znanja ona su znanja koja se ne mogu prenijeti obukom. Ako vas društvo može nečemu obučiti, može obučiti i nekoga tko će vas zamijeniti.

↓

Specifična znanja otkrit ćete tako da slijedite svoju iskrenu znatiželju i strast, a ne ono što je trenutno u modi.

↓

Izgradnja specifičnih znanja vama će se činiti poput igre, a drugima će izgledati kao rad.

↓

Specifična znanja mogu se naučiti, ali samo kroz šegrtovanje, ne u školama.

↓

Specifična su znanja često izrazito tehnička ili kreativna. Ne možete angažirati nekoga izvana da ih obavi niti ih automatizirati.

↓

Prigrbite odgovornost i upuštajte se u poslovne rizike pod vlastitim imenom. Društvo će vas nagraditi dužnostima, kapitalom i utjecajem.

↓

„Dajte mi oslonac i dovoljno dugu polugu, pa ću vam podići zemlju.” – Arhimed

↓

Bogatstvo zahtijeva utjecaj. Poslovni utjecaj proizlazi iz kapitala, ljudi i proizvoda bez graničnog troška replikacije (to jest, koda i medija).

↓

Kapital znači novac. Kako biste prikupili novac, odgovorno primijenite svoje specifično znanje, a zatim pokažite moć dobre prosudbe.

↓

Radna snaga predstavlja ljude koji rade za vas. To je najstariji i najpoželjniji oblik razvijanja utjecaja. Utjecaj u obliku radne snage možda će impresionirati vaše roditelje, no ne tratite svoj život na potragu za njime.

↓

Kapital i radna snaga oblici su utjecaja koji traže dopuštenje.

↓

Svi žele kapital, ali netko vam ga mora dati. Svi pokušavaju voditi, ali netko vas mora slijediti.

↓

Kod i mediji oblici su utjecaja koji ne traže dopuštenje. Takvim se utjecajem koriste novonastali bogataši. Možete stvoriti softver ili medije koji rade za vas dok spavate.

↓

Dostupna vam je vojska robota – samo je pohranjena u podatkovnim centrima radi prostorne i toplinske učinkovitosti. Upotrijebite je.

↓

Ako ne znate kodirati, pišite knjige i blogove, snimajte videozapise i podcaste.

↓

Utjecaj umnaža snagu vaše prosudbe.

↓

Za prosudbu je potrebno iskustvo, no možemo je brže razviti usvajanjem

temeljnih vještina.

↓

Ne postoji „poslovna” vještina. Izbjegavajte poslovne časopise i poslovne tečajeve.

↓

Proučavajte mikroekonomiju, teoriju igara, psihologiju, vještine uvjeravanja, etiku, matematiku i računarstvo.

↓

Čitanje je brže od slušanja. Djelovanje je brže od promatranja.

↓

Trebali biste biti prezaposleni da „idete na kavu”, a istovremeno i dalje imati raspored koji nije pretrpan.

↓

Odredite vlastitu aspiracijsku satnicu i pridržavajte je se.

↓

Ako ćete rješavanjem nekog problema uštediti manje od vaše satnice, zanemarite ga. Ako će vas outsourcing nekog zadatka stajati manje od vaše satnice, učinite to.

↓

U rad uložite što više truda, iako je vaš trud manje važan nego s kime radite i na čemu.

↓

Postanite najbolji na svijetu u onome što radite. Dorađujte definiciju onoga što radite sve dok ta tvrdnja ne postane istinita.

↓

Ne postoji brzi put do bogatstva. To je samo način da se netko drugi obogati na vama.

↓

Primjenjujte specifična znanja pomoću svog utjecaja i s vremenom ćete dobiti sve što zaslužujete.

↓

Kad napokon postanete bogati, shvatit ćete da to nije ono što ste tražili. Ali to je druga priča. [11]

Kratki sažetak: kapitaliziraj se!

Vaš sažetak glasi „Kapitaliziraj se” – što to znači?

„Kapitaliziraj” i „se”. „Se” uključuje jedinstvenost. „Kapitaliziraj” sadrži utjecaj. „Se” uključuje odgovornost. „Kapitaliziraj” uključuje specifično znanje. „Se” također uključuje specifično znanje. Svi ti dijelovi mogu se kombinirati u ove dvije riječi.

Ako radite na dugoročnom cilju postizanja bogatstva, morate se zapitati „Je li ovo meni autentično? Projiciram li zaista sebe?” A zatim i „Je li moj rad kapitaliziran? Je li skaliran? Skalira li se s radnom snagom ili s kapitalom? Ili s kodom ili s medijima?” To je vrlo korisna i jednostavna mnemonička tehnika. [78]

Ovo nije lako. Zato i tvrdim da vam može trebati nekoliko desetljeća – ne tvrdim da će vam trebati desetljeća da provedete svoj plan, no možda vam treba gotovo cijelo desetljeće da dokučite što to jedinstveno baš/upravo vi nudite. [10]

Koja je razlika između novca i bogatstva?

Novac je način na koji prenosimo bogatstvo. Novac je društveni kredit. Pruža nam mogućnost da posjedujemo kredite i zaduženja za vrijeme drugih ljudi. Ako ja dobro odradim svoj posao, ako stvorim vrijednost za svoje društvo, ono će reći: „O, hvala. Dugujemo ti nešto u budućnosti za taj posao koji si odradio u prošlosti. Uzmi ovu zadužnicu. Možemo je nazvati

novcem.” [78]

Bogatstvo je ono što zapravo želite. Bogatstvo je oblik imovine koji za vas može zarađivati dok spavate. Bogatstvo je tvornica i roboti koji proizvode stvari za nas. Bogatstvo je računalni program koji radi cijelu noć i pomaže drugim klijentima. Bogatstvo je čak i novac u banci koji se iznova ulaže u drugu imovinu i druge poslovne projekte.

Čak i kuća može biti oblik bogatstva jer je možete nekome iznajmiti, iako je to manje produktivna upotreba zemljišta od neke komercijalne namjene.

Dakle, moja definicija bogatstva mnogo se više oslanja na poslovne projekte i imovinu koja zarađuje za vas dok vi spavate. [78]

Tehnologija demokratizira potrošnju, ali konsolidira proizvodnju. Osoba koja nešto proizvodi najbolje na svijetu proizvodit će to za svakoga.

Društvo će vam platiti da stvarate proizvode koje želi. Ali društvo još ne zna kako stvoriti te proizvode, jer da zna, vi mu ne biste bili potrebni. Sve bi to već bilo na proizvodnoj traci. Sve u vašem uredu, na radnome mjestu i na ulici nekad je bilo nova tehnologija. U jednom je trenu nafta bila tehnologija koja je obogatila J. D. Rockfelleru. U jednom su trenu automobili bili nova tehnologija koja je obogatila Henryja Forda.

Dakle, kao što Alan Kay kaže, tehnologija je skup onih stvari koje zasad još u potpunosti ne funkcioniraju [ispravak: Danny Hillis]. Kad nešto proradi, više se ne radi o tehnologiji. Društvo uvijek želi nešto novo. Ako želite biti bogati, trebate dokučiti kako društvu pružiti neku novinu koju ono još uvijek ne zna proizvesti, ali će sigurno željeti, ako je to nešto u skladu s vašom prirodom, vašim vještinama i mogućnostima.

Zatim trebete smisliti kako ćete skalirati proizvodnju, jer ako proizvedete samo jedan primjerak tog proizvoda ili usluge, to neće biti dovoljno. Morate biti u stanju ponuditi ih tisuće, stotine tisuća, milijune ili milijarde, kako bi ih bilo dovoljno za sve. Steve Jobs (i njegovi suradnici, naravno) shvatili su da će naše društvo željeti pametne telefone – džepna računala koja imaju sve sposobnosti telefona, ali su sto puta moćnija i praktična. Zato su osmislili kako ih izraditi, a zatim i kako skalirati taj proces. [78]

POSTANITE NAJBOLJI NA SUIJETU U ONOME ŠTO RADITE.



DORABUJTE DEFINICIJU ONOGA ŠTO RADITE
SVE DOK TA TVRDNJA NE POSTANE ISTINITA.

PRONAĐITE I IZGRADITE SPECIFIČNO ZNANJE

Vještina prodaje podrazumijeva specifično znanje.

Ne postoji ništa „prirodno“ u prodaji. Postoji tip ličnosti koju često susrećete u startupovima i poduzetničkom kapitalu. Kad upoznate nekoga tko je „prirodno nadaren“ za prodaju, jasno vam je da se radi o nekome iznimnom. Zaista dobro radi to što radi. To je oblik specifičnog znanja.

Očito je da je svoje vještine negdje naučio, no nije ih naučio u učionici. Vjerojatno je te vještine izbrusio na školskom igralištu ili u pregovorima s roditeljima. Možda postoji i genetička komponenta.

No to su vještine koje se mogu poboljšati. Možete čitati djela Roberta Cialdinija, možete upisati seminar iz prodaje, možete čak i prodavati od vrata do vrata. Takva je obuka brutalna, no učit ćete brzo. Sigurno možete poboljšati svoju vještinu prodaje.

Specifična se znanja ne mogu podučavati, no mogu se naučiti.

Kad govorim o specifičnim znanjima, zapravo vas želim potaknuti da se sjetite svega što ste gotovo bez ikakvog truda radili kao adolescent. To su možda aktivnosti koje niste ni smatrali vještinama, no ljudi oko vas bi ih primijetili. Vaša majka ili najbolji prijatelji iz djetinjstva znat će o čemu pričam.

Primjeri mogućih specifičnih znanja:

- Vještine prodaje
- Glazbeni talent, sposobnost da s lakoćom naučite svirati svaki instrument
- Opsesivna ličnost, tendencija da zagrizete za nove interese i brzo naučite sve o njima
- Ljubav prema znanstvenoj fantastici; čitali ste mnogo znanstvene fantastike, što znači da ste sposobni brzo usvojiti mnogo novih podataka
- Igranje različitih igara, što znači da dobro shvaćate teoriju igara
- Ogovaranje, korištenje mrežom prijatelja i kontakata. Takve vještine mogle bi vam pomoći

da ostvarite zanimljivu novinarsku karijeru.

Specifična su znanja na neki način neobična kombinacija jedinstvenih nasljednih svojstava, jedinstvenog odgoja i načina na koji ste na to reagirali. Ona su gotovo neizbrisiv dio vaše osobnosti i identiteta. To znači da ih možete usavršiti.

Nitko ne može bolje od vas biti vi.

Dobar dio života sastoji se od potrage kome ili čemu ste najviše potrebni.

Primjerice, ja volim čitati i zanima me tehnologija. Brzo učim i brzo se zasitim svega. Da sam se odlučio za profesiju u kojoj bih se dvadeset godina morao baviti jednom te istom temom, to ne bi bilo dobro za mene. Bavim se rizičnim investicijama, što znači da moram biti sposoban jako, jako brzo razumjeti novu tehnologiju (i koristi mi to što se svega brzo zasitim jer se nova tehnologija neprekidno stvara). To se dobro poklapa s mojim specifičnim znanjima i vještinama. [10]

Želio sam biti znanstvenik. Dobar dio moje moralne hijerarhije temelji se na tome. Znanstvenike smatram vrhuncem lanca proizvodnje cijelog čovječanstva. Znanstvenici koji su ostvarili prava otkrića i doprinose vjerojatno su više zadužili čovječanstvo nego bilo koja druga profesija. Time ne želim omalovažiti političare, umjetnike, inženjere ili poduzetnike, no bez znanosti bismo se i dan danas valjali u prašini, jedni druge napadali drvenim štapovima i uzalud pokušavali zapaliti vatru.

Društvo, ekonomija i novac plod su tehnologije, koja je pak plod znanosti. Primijenjena znanost je pokretač čovječanstva.

Zaključak: Znanstvenici koji se bave primijenjenom znanošću najmoćniji su ljudi na svijetu. To će u nadolazećim godinama postajati sve jasnije.

Moj se cijeli sustav vrijednosti temelji na znanstvenicima i želio sam biti velik znanstvenik. Ali kad se zapravo sjetim što mi je osobito dobro išlo i čemu sam na kraju posvetio vrijeme,

moje su aktivnosti bile usmjerene na zarađivanje, igranje tehnologijom i prodavanje tih koncepata drugima. Objašnjavanje i razgovor s ljudima.

Imam određene vještine prodaje, a to je jedan oblik specifičnog znanja. Imam i analitičke vještine, usmjerene na zarađivanje. Imam i sposobnost usvajanja podataka, opsesivno ih razmatram i analiziram – to je moja specifična vještina. Uz to, volim se igrati tehnologijom. Meni se sve to čini poput igre, no drugima izgleda kao rad.

Postoje ljudi kojima bi sve to bilo teško, pa mi kažu: „Kako da onda poboljšam svoje vještine jezgrovite komunikacije i uspješnog prodavanja ideja?” Pa, ako već niste dobri u tome ili ako vas to baš i ne zanima, možda to nije za vas – usredotočite se na ono što vam je zaista bitno.

Prva osoba koja je zaista istaknula što je moje stvarno specifično znanje bila je moja majka. Spomenula mi je to tek usput, obraćajući mi se iz kuhinje, i to kad mi je bilo petnaest ili šesnaest godina. Razgovarao sam s prijateljem i rekao mu da želim biti astrofizičar, a ona mi je rekla: „Ne, ti ćeš se baviti ekonomijom.” Zasmetalo mi je što mi majka govori čime bih se trebao baviti – „Ja, ekonomist? Ne, ja ću biti astrofizičar. Mama nema pojma!” Ali mama je dobro znala što govori. [78]

Specifična se znanja mnogo lakše otkrivaju istraživanjem svojih urođenih talenata, iskrene znatiželje i osobnih strasti. Nećete ih otkriti školovanjem za trenutno najpoželjnije poslove; nećete ih otkriti odabirom profesije koju ulagači smatraju najpopularnijom.

Specifična su znanja često na samom rubu spoznaje. Radi se o područjima koja tek istražujemo ili onima koje je zaista teško spoznati. Ako niste sto posto uživljeni u tu problematiku, netko tko jest sigurno će vas nadmašiti. I to ne za malo – nadmašit će vas osjetno, jer sad djelujemo u domeni ideja, gdje složene kamate zaista mnogo znače, a svaka prednost ima još veći učinak. [78]

Internet je masovno proširio potencijalni prostor za karijere. Većina ljudi to još nije osvijestila.

Na internetu možete pronaći svoju publiku. Ondje možete izgraditi svoju tvrtku, stvoriti proizvod, izgraditi bogatstvo i usrećiti ljude samim time što na jedinstven način izražavate svoju osobnost putem interneta. [78]

Internet omogućava ispunjavanje svakakvih interesnih niša, dokle god ste osoba koja najbolje zna skalirati takve usluge. Iz toga proizlaze dobre vijesti – budući daje svako ljudsko biće različito, svatko je najbolji u nečemu – u tome da bude ono što jest.

Još jednu moju objavu na Twitteru isplati se istaknuti u ovom razgovoru, iako je nisam uključio u niz objava o tome kako se obogatiti, a vrlo je jednostavna: „Autentičnošću izbjegnite konkurenciju.” Jednostavno rečeno, kad se natječete s drugima, to je zato što ih kopirate. Pokušavate raditi istu stvar. No svaka je osoba različita. Nemojte kopirati. [78]

Ako iz temelja gradite i prodajete nešto što je produžetak vaše osobnosti, nitko se s vama ne može natjecati. Tko će se natjecati s Joeom Roganom ili Scottom Adamsom? To je nemoguće. Hoće li netko bolje napisati *Dilberta*? Ne. Hoće li netko postati konkurencija Billu Watersonu i bolje napisati strip *Calvin and Hobbes*? Ne. Zato što su autentični. [78]

Do najboljih poslova ne dolazi se dekretom ili diplomom. Oni su plod kreativnog izričaja i neprestanog učenja na slobodnom tržištu.

Najvažnija vještina za stjecanje bogatstva je usvojiti neprestano učenje. Morate znati kako naučiti sve što poželite znati. Stari model puta do bogatstva četverogodišnje je školovanje čiji je cilj diploma, a zatim trideset godina zaposlenja u odabranoj profesiji. No ovih se dana svijet brzo mijenja. Danas novu profesiju morate znati usvojiti u devet mjeseci, a već četiri godine kasnije ona može biti zaboravljena. Međutim, unutar te tri produktivne godine možete steći veliko bogatstvo.

Danas je mnogo važnije biti u stanju postati stručnjak u sasvim novom području u devet do dvanaest mjeseci nego imati staru diplomu iz „prave” discipline. Bitno je biti dobro upoznat s temeljnim znanjima kako vas nijedna nova knjiga ne bi mogla uplašiti. Ako se zateknete u knjižnici i nađete na knjigu koju ne razumijete, morate se upitati „Koje mi je temeljno znanje potrebno da ovo shvatim?” Temelji su izrazito važni. [74]

Osnove aritmetike i matematičke pismenosti u životu su mnogo važnija vještina nego razumijevanje derivacija i integrala. Jednako tako, sposobnost jasnog izražavanja mnogo je važnija od vještine pjesničkog izričaja, iznimno širokog vokabulara ili govorenja sedam različitih stranih jezika.

Znati kako biti uvjerljiv mnogo je važnije od stručnih vještina u digitalnom marketingu ili optimiziranju/optimiranju klikova. Temelji su ključ. Korisnije je ako su vam temeljne vještine za 9/10 ili 10/10 nego da pokušavate dubinski spoznati svaku disciplinu. S druge strane, nešto morate detaljno poznavati; u suprotnom ćete imati široko, ali površno znanje koje vam neće pomoći da postignete ono što želite u životu. Majstorsku vještinu možete postići u jednom ili dva područja. To će najčešće biti ono čime ste opsjednuti. [74]

SUI
PRIHODI
U ŽIVOTU, BILO DA SE
RADI O BOGATSTVU, ODNOSIMA ILI
ZNAJU, PROIZLAZE IZ SLOŽENIH KAMATA.
IGRAJTE NA DUGE STAZE.

IGRAJTE NA DUGE STAZE S LJUDIMA ZA DUGE STAZE

Tvrdite da „svi prihodi u životu, bilo da se radi o bogatstvu, odnosima ili znanju, proizlaze iz složenih kamata“. Kako možemo biti sigurni da zarađujemo svoje složene kamate?

Složene kamate uistinu su moćan koncept. Složene kamate primjenjive su na mnogo više područja od pukoga gomilanja kapitala. To je tek početak.

Složene kamate vrlo su važan aspekt poslovnih odnosa. Pogledajte neke od najvažnijih društvenih položaja: zašto je netko direktor javnih dioničkih društava ili upravlja milijardama dolara? Zato što mu ljudi vjeruju. Vjeruju mu zbog društvenih kamata koje proizlaze iz odnosa koje je izgradio i poslova koje je uspješno obavio. Ustrajao je u svojoj profesiji i pokazao (na vidljiv i odgovoran način) da je osoba visokog integriteta.

Složene kamate utječu i na vaš ugled. Ako imate besprijekoran ugled i dosljedno ga gradite desetljećima, ljudi će to primijetiti. Vaš će ugled vrijediti tisuću ili deset tisuća puta više od nekoga tko je nadaren, ali ne održava složene kamate svojeg ugleda.

Isto vrijedi i kad surađujete s pojedincima. Ako s nekime surađujete već pet ili deset godina, a i dalje uživate u radu s njime, očito je da mu vjerujete i da ste se već naviknuli na njegove male mane. Svi normalni poslovni pregovori prolaze glatko jer vjerujete jedno drugom – znate da ćete se sve moći dogovoriti.

Primjerice, u Silicijskoj dolini posluje još jedan poslovni anđeo s kojim volim surađivati, Elad Gil.

Volim raditi s Eladom jer znam da će, kad dogovaram posao, dati sve od sebe da meni pruži što više. Uvijek će račune zaokružiti meni u korist ako ima prostora za to. Ako nastanu neki troškovi, platit će ih iz vlastitog džepa i neće mi to ni spomenuti. Daje sve od sebe da se prema meni ponaša tako dobro i zato mu se javim svaki put kad sklapam neki posao, i pokušavam ga uključiti u sve dogovore. Zatim se i ja potrudim i pokušam platiti njegove troškove. Složene kamate u ovakvim su odnosima vrlo vrijedne. [10]

Namjere nisu važne. Djela jesu. Zato je teško ponašati se etično.

Kad otkrijete što želite raditi i s kime to želite raditi, u takve projekte uložite što više možete. Tek ako im posvetite nekoliko desetljeća, ostvarit ćete velik profit iz svojih odnosa i ulaganja. Dakle, složene su kamate vrlo važne. [10]

99 % truda je uzaludno.

Očito ništa nikad nije potpuno uzaludno jer iz svake situacije možemo nešto naučiti. Prilike za učenje posvuda su. Međutim, ako se primjerice prisjetite svojeg školovanja, 99 % zadaćica koje ste napisali, knjiga koje ste pročitali, zadataka koje ste riješili za vježbu i stvari koje ste naučili zapravo nisu primjenjivi. Možda ste učili činjenice o zemljopisu i povijesti koje vam nikad neće biti korisne. Možda ste učili neki jezik koji nikad ne upotrebljavate. Možda ste morali naučiti granu matematike koju ste u potpunosti zaboravili.

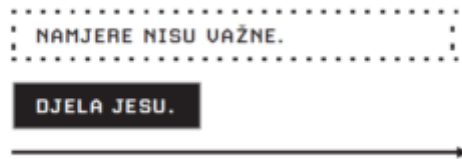
Naravno, nešto ste i naučili. Naučili ste vrijednost vlastitog truda i rada; možda ste naučili i nešto što vam se usadilo u um i postalo dijelom onoga čime se danas bavite. Međutim, barem kad govorimo o radu usmjerenom na ostvarivanje ciljeva, tek je jedan posto vašeg truda urodilo plodom.

Još jedan primjer mogle bi biti sve osobe s kojima ste izlazili prije negoli ste upoznali svojeg muža ili ženu. To je vrijeme na neki način potraćeno jer nije vodilo k ostvarivanju vašeg cilja. Nije potraćeno u eksponencijalnom smislu ni u smislu prilike za učenje, ali svakako nije aktivno pridonosilo ostvarivanju vašeg cilja.

Ovo ne ističem kako bih dovitljivo prokomentirao da je 99 % vašeg života potraćeno, a samo jedan posto korisno. Govorim ovo zato što morate biti vrlo promišljeni i shvatiti da u većini područja (odnosi, posao, pa čak i učenje) zapravo pokušavate pronaći onu jednu stvar kojoj se možete u potpunosti posvetiti kako biste mogli ostvariti složene kamate.

Kad se viđate s nekim partnerom, čim osvijestite da ta veza ne vodi braku, vjerojatno biste od nje trebali odustati. Kad učite neku tematiku, kao što je kolegij iz zemljopisa ili povijesti, i shvatite da te podatke nikad nećete moći upotrijebiti, odustanite od tog kolegija. To je gubitak vremena. To je gubitak vaše mentalne energije.

Ne tvrdim da trebate zanemariti 99 % svojih aktivnosti, jer katkad je vrlo teško identificirati onih pravih jedan posto. Tvrdim samo ovo: kad pronađete tih jedan posto svoje discipline koji neće biti gubitak vremena, nešto u što ćete moći ulagati ostatak svog života i što za vas ima značenje – posvetite se tome i zaboravite sve ostalo. [10]



PREUZMITE ODGOVORNOST

Prigrbite odgovornost i upuštajte se u poslovne rizike pod vlastitim imenom.
Društvo će vas nagraditi obvezama, kapitalom i utjecajem.

Kako biste se obogatili, treba vam utjecaj. Utjecaj možete ostvariti radnom snagom, kapitalom, kodom ili medijima. Međutim, većinu tih stavki – kao što su radna snaga i kapital – morate dobiti od drugih. Kako biste imali radnu snagu, netko vas mora slijediti. Kako biste imali kapital, netko vam mora pružiti novac, sredstva kojima možete gospodariti, ili strojeve.

Dakle, kako biste to postigli, morate izgraditi kredibilitet, i to pod vlastitim imenom ako je ikako moguće – a to je riskantno. Stoga, odgovornost je dvosjekli mač. Omogućava vam da preuzmete zasluge kad vam stvari krenu od ruke, kao i da snosite odgovornost za neuspjeh kad stvari pođu po zlu. [78]

Jasna odgovornost vrlo je važna. Bez odgovornosti nema poticaja. Bez odgovornosti ne možete graditi kredibilitet. Ali preuzimate rizik. Izlažete se mogućnosti neuspjeha. Otvoreni ste za poniženje. Riskirate neuspjeh pod vlastitim imenom.

Nasreću, u modernom društvu više ne postoji dužničko ropstvo, i nitko vas neće baciti u zatvor ili smaknuti jer ste izgubili tuđi novac, no i dalje smo društveno uvjetovani da izbjegavamo javni neuspjeh pod vlastitim imenom. Ljudi koji su u stanju izdržati neuspjeh pod vlastitim imenom zapravo time mogu steći veliku moć.

Ponudit ću vam jednu vlastitu anegdotu. Sve do 2013. ili 2014. moja se javna slika u potpunosti svodila na sferu startupova i ulaganja. Tek sam oko 2014. ili 2015. godine počeo javno istupati o filozofiji, psihologiji i općenitim pitanjima. Osjećao sam se pomalo nesigurno jer sam sve to činio pod vlastitim imenom. Definitivno su postojali ljudi iz moje industrije koji su mi kroz osobne kanale slali poruke poput: „Što radiš? Pokopat ćeš si karijeru. Ovo je ludost.”

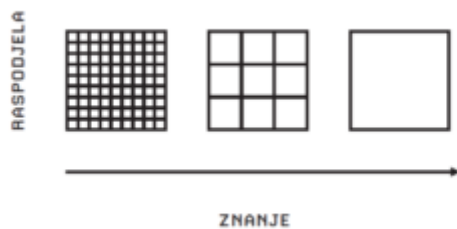
Odlučio sam se prepustiti. Upustio sam se u rizik. Isto kao i s kriptovalutama. U ranoj fazi odlučio sam riskirati. Kad svoje ime stavljate u javnost, izlažete se određenim rizicima, ali isto tako vi ubirete plodove. Svi su dobici samo vaši. [78]

Nekoć davno kapetan je trebao potonuti s brodom. Ako brod tone, kapetan je doslovno bio zadnja osoba koja ga napušta. Odgovornost dolazi sa stvarnim rizicima, no ovdje pričamo o poslovnom kontekstu.

Rizik kojem se ovdje izlažete je da ćete vjerojatno biti zadnja osoba koja može izvući svoj kapital iz projekta. Bit ćete zadnji koji će naplatiti uloženo vrijeme. Vrijeme i kapital koje ulažete u tvrtku: to je ono što riskirate. [78]

Osvijestite da u modernom društvu rizik od neuspjeha nije tako velik. Čak i osobni bankrot u dobrim ekosustavima može prebrisati dugove. Najbolje sam upoznat sa Silicijskom dolinom, ali i općenito gledano, ljudi su uglavnom spremni oprostiti vam neuspjehe ako ste bili poštteni i s visokim integritetom uložili trud u svoj projekt.

Nemate se čega bojati u slučaju neuspjeha; ljudi bi stoga trebali preuzimati mnogo više odgovornosti nego što to čine u posljednje vrijeme. [78]



IZGRADITE ILI KUPITE UDIO U PODUZEĆU

Ako ne posjedujete udio u poduzeću, nemate put prema financijskoj slobodi.

Zašto je posjedovanje udjela u poduzeću važno za ostvarivanje bogatstva?

Radi se o razlici između vlasništva i najamnog rada. Ako netko unajmljuje vaše vrijeme i to je izvor vaših prihoda, možete zaraditi nešto novca, ali čak i ako ste odvjetnik ili liječnik, nećete zaraditi dovoljno novca da si osigurate financijsku slobodu. Nećete imati pasivne prihode koji će za vas zarađivati čak i kad ste na godišnjem odmoru. [10]

Ovo je vjerojatno među najvažnijim stavkama. Ljudi misle da mogu zaraditi bogatstvo, prikupiti mnogo novca samo svojim radom. To vjerojatno neće upaliti. Mnogo je razloga zašto je tako.

Ako niste vlasnik, vaši su prihodi usko vezani uz to kako ulažete svoje vrijeme. U gotovo svakom plaćenom poslu, čak i u onima koji su dobro plaćeni po satu, kao što su pravnički ili liječnički, i dalje morate u rad ulagati svoje sate i plaćeni ste po satu.

Ako niste vlasnik, dok spavate, ne zarađujete; dok ste na godišnjem odmoru, ne zarađujete. Ne možete ostvariti nelinearnu zaradu.

Ako promotrite čak i liječnike koji su zaista bogati, oni to ostvaruju tako što otvore privatnu praksu. U toj privatnoj praksi izgradit će se brand koji će privlačiti klijente. Drugi će pak liječnici izmisliti novu medicinsku napravu, zahvat ili proces koji se može registrirati kao intelektualno vlasništvo.

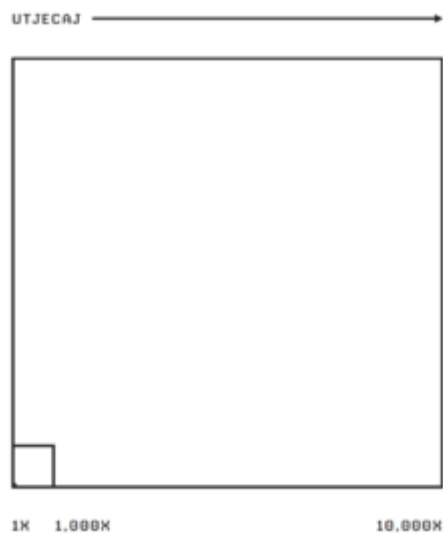
Ustvari, ako radite za nekog drugog, ta će osoba preuzeti odgovornost, ali i intelektualno vlasništvo i kontrolu nad brandom. Zato vas neće dovoljno plaćati. Plaćat će vas najmanje što mora da biste vi radili umjesto nje. Taj iznos može biti i visok, ali neće biti pravo bogatstvo od kojeg se možete umiroviti i svejedno i dalje zarađivati. [78]

Ako posjedujete kapital, vlasnik ste potencijalne zarade. Ako imate dugove, vlasnik ste osiguranih prihoda, ali i potencijalnih gubitaka. Želite posjedovati kapital. Ako ne posjedujete udio u nekoj kompaniji, vjerojatnost da ćete dobro zarađivati izrazito je mala.

Morate raditi do točke kad posjedujete udio u nekoj kompaniji. To možete postići kao mali dioničar koji je kupio dionice. To možete postići i kao vlasnik kompanije koju ste sami osnovali. Vlasništvo je zaista važno. [10]

Svatko tko zaista zarađuje novac u jednom trenu posjeduje udio u nekom proizvodu, poduzeću ili intelektualnom vlasništvu. Ako radite u tehnološkoj kompaniji, postoji opcija kupnje dionica. To je dobar početak.

Međutim, stvarno bogatstvo obično se stvara osnivanjem vlastite tvrtke ili ulaganjem. Investicijske se tvrtke bave kupnjom kapitala. To je put do bogatstva. Do njega nećete doći ulaganjem radnih sati. [78]



PRONAĐITE UTJECAJAN POLOŽAJ

Živimo u doba beskonačnog utjecaja, a gospodarske nagrade za stvarnu intelektualnu znatiželju nikad nisu bile veće. [11] Ako slijedite vlastitu intelektualnu znatiželju, imat ćete bolje temelje za karijeru nego ako slijedite trendove koji su trenutno isplativi. [11]

Znanje koje posjedujete samo vi – ili mali skup ljudi – začudo proizlazi iz vaših strasti i hobija. Ako su vaši hobiji povezani s vašom intelektualnom znatiželjom, veća je vjerojatnost da ćete razviti takve strasti. [1]

Ako vas nešto danas zabavlja, ali će vam jednog dana postati dosadno, to je samo smetnja. Nastavite tražiti nešto drugo.

Zapravo, samo želim raditi stvari koje su same sebi svrha. To je jedna definicija umjetnosti. Bilo da se radi o poslovanju, vježbanju, ljubavnom životu, prijateljstvu, bilo čemu, mislim da je smisao života raditi stvari koje su same sebi svrha. Ironična je činjenica da najbolje radite kad radite nešto što je samo sebi svrha. Čak i ako samo pokušavate nešto zaraditi, zapravo ćete biti uspješni.

Godina kad sam za sebe stvorio najviše bogatstva bila je godina kad sam se najmanje trudio i najmanje razmišljao o budućnosti. Sve sam radio isključivo iz zabave; ljudima sam pričao da sam u mirovini, da ništa ne radim. Mogao sam posvetiti vrijeme projektu koji me najviše zanimao. Budući da je moj rad bio sam sebi svrha, mogao sam ga raditi punim kapacitetom. [74]

Što manje nešto želite, to ćete o tome manje razmišljati; zato nećete biti opsjednuti, nego ćete se time baviti prirodno. Tada ćete to zaista raditi za sebe. Baviti ćete se time na način koji vam ide od ruke i stoga ćete zadržati interes na tome. Ljudi oko vas primijetiti će visoku kvalitetu vašeg rada. [1]

Slijedite svoju intelektualnu znatiželju, a ne ono što je trenutno popularno. Ako vas znatiželja odvede u smjeru u kojem društvo poželji krenuti, bit ćete izrazito dobro plaćeni. [3]

Vjerojatno imate vještine koje društvo još ne zna podučavati. Ako netko može naučiti druge ljude vještinama koje su potrebne za neki posao, to znači da vas mogu zamijeniti. Ako vas mogu zamijeniti, ne moraju vas mnogo plaćati. Zato razvijte vještine koje drugi ljudi nemaju u trenutku kad su te vještine na cijeni. [1]

Ako vas nešto danas zabavlja, ali će vam jednog dana postati dosadno, to je samo smetnja. Nastavite tražiti nešto drugo.

Društvo će vas nagraditi ako mu pružite ono što želi, a to ne može nabaviti drugdje. Mnogi misle da mogu upisati fakultet i tamo naučiti kako zaraditi novac, no zapravo ne postoji neka „vještina za poslovanje”. [1]

Pokušajte se sjetiti nekog proizvoda ili usluge koja je društvu potrebna, a nije dostupna. Želite postati osoba koja to može pružiti društvu u velikim razmjerima. To je izazov koji morate nadvladati kako biste se obogatili.

Problem je što morate postati dobri u tome, što god to bilo. Mijenja se iz generacije u generaciju, no često se radi o nekom obliku tehnologije.

Trebate čekati svoj trenutak da se u svijetu pojavi neka potreba, kad će nužna biti neka vještina koju samo vi imate. U međuvremenu ćete graditi svoj brand na Twitteru ili YouTubeu, ili kroz dobrotvorni i besplatni rad. Steći ćete određeni renome i u tom procesu preuzeti i neke rizike. Kad dođe vrijeme da djelujete, moći ćete se osloniti na utjecaj – najveći mogući utjecaj.

Postoje tri općenite vrste utjecaja:

Jedan oblik utjecaja je radna snaga – ljudi koji rade za vas. To je najstariji oblik utjecaja, a u suvremenom svijetu čak i nije toliko koristan. [1] Čak bih ustvrdio da je to najlošiji oblik utjecaja. Upravljanje drugim ljudima nezgodan je zadatak. Zahtijeva nevjerojatne vještine vođe. Uvijek ste na korak od pobune; divlja rulja samo čeka da vas potrga na komadiće. [78]

Novac je dobar oblik utjecaja. Ako ga posjedujete, svaki put kad donesete odluku, možete je umnogostručiti novcem. [1] Kapital je oblik utjecaja kojim se teže koristiti. Moderniji je. Pomoću njega su se neki ljudi basnoslovno obogatili u prošlom stoljeću. Tada je vjerojatno bio i dominantni oblik utjecaja.

Pogledajte tko su najbogatiji ljudi. To su bankari, političari u korumpiranim državama koji tiskaju vlastiti novac, i u osnovi svatko tko može upravljati kretanjem velike količine novca. Ako pogledate tko vodi najveće kompanije, osim u onima tehnološkim, položaj direktora u većini velikih starih kompanija zapravo se svodi na upravljanje financijama.

Takav se utjecaj izrazito dobro skalira. Ako postanete vješti u upravljanju kapitalom, mnogo ćete lakše upravljati velikom količinom kapitala negoli velikim brojem ljudi. [78]

Posljednji je oblik utjecaja nov novcat, a to je i oblik koji je najdemokratičniji. Zove se ovako: „proizvodi bez graničnog troška replikacije”.

Taj oblik uključuje knjige, medije, filmove i kod. Kod je vjerojatno najmoćniji oblik utjecaja koji ne traži dopuštenje. Treba vam samo računalo – ne treba vam ničije dopuštenje. [1]

Zaboravite na sukob bogatih i siromašnih, radničke i srednje klase. Bitan je samo jaz između onih s utjecajem i onih bez njega.

Najzanimljiviji i najvažniji oblik utjecaja je proizvod bez graničnog troška replikacije. To je novi oblik utjecaja. Izmišljen je tek u posljednjih nekoliko stoljeća. Sve je počelo tiskarskim strojem. Ubrzalo se pojavom masovnih medija, a ovih je dana preuzelo svijet nakon pojave interneta i kodiranja. Danas možete umnogostručiti uloženi trud bez potrebe za drugim ljudima i njihovim novcem.

I ova je knjiga oblik utjecaja. Nekoć davno morao bih sjediti pred vama u učionici i predavati svakome od vas. Možda bih dosegao nekoliko stotina ljudi, i to bi bilo to. [78]

Ovaj najnoviji oblik utjecaja način je na koji se stvaraju nova bogatstva, svi ti novi milijarderi. Posljednjih nekoliko generacija bogatstva su nicala iz kapitala. Obogatili su se Warreni Buffeti ovog svijeta.

Međutim, svi bogataši nove generacije obogatili su se pomoću koda ili medija. Joe Rogan godišnje zarađuje 50 do 100 milijuna dolara na svojem podcastu. Tu su i ličnosti kao što je PewDiePie. Ne znam koliko on zarađuje, ali utjecajnije je od televizije. Naravno, postoje i Jeff Bezos, Mark Zuckerberg, Larry Page, Sergey Brin, Bill Gates i Steve Jobs. Njihovo se bogatstvo temelji na utjecaju koji proizlazi iz koda. [78]

Vjerojatno najinteresantnija stvar koju valja imati na umu u vezi novih oblika utjecaja jest da za njih ne treba dopuštenje. Nitko vam ne mora dopustiti da se njima koristite na putu do uspjeha. Da biste se koristili radnom snagom, netko mora odlučiti da vas treba slijediti. Kako biste upotrijebili kapital kao utjecaj, netko vam mora dati novac koji možete uložiti ili pretvoriti u proizvod.

Kodiranje, pisanje knjiga, snimanje podcasta, objave na Twitteru, stvaranje sadržaja na YouTubeu – nizašto od toga ne treba vam dozvola, i zato se smatraju egalitarističkim oblicima utjecaja. Pomoću njih svi možemo imati jednaki utjecaj. [78]

Svaka velika tvrtka koja primjerice razvija softver ovih dana ima vojske robota koje za nju rade dan i noć nakon što je kod već napisan. [78]

Nećete se obogatiti tako da drugima iznajmljujete svoje vrijeme.

Kad god možete, optimizirajte tako da ciljate na neovisnost, a ne na plaću. Ako ste neovisni i odgovarate za svoj učinak, a ne za uloženo vrijeme i trud, to je posao iz snova. [10]

Ljudska su bića evoluirala u društvima u kojima nisu postojali takvi oblici utjecaja. Nekoć davno, kad biste me zaposlili da vam nasiječem drva za ogrjev ili donesem vodu iz bunara, znali biste da će osam sati mojeg rada okvirno odgovarati osam sati učinka. Danas imamo nove oblike utjecaja – kroz kapital, suradnju, tehnologiju, produktivnost i druga slična sredstva. Živimo u doba utjecaja. Svaki radnik želi imati što veći utjecaj kako bi mogao postići što bolji učinak bez ulaganja mnogo vremena ili fizičkog napora.

Radnik koji barata ovakvim oblicima utjecaja može biti i do tisuću ili deset tisuća puta učinkovitiji od radnika koji nema takav utjecaj. Kod takvih oblika utjecaja sposobnost vlastite prosudbe mnogo je važnija od uložених radnih sati ili napornog rada.

Zaboravite 10x programere, postoje i 1.000x programeri, samo to još nismo u potpunosti prihvatili. Vidi @ID_AA_Carmack, @notch, Satoshi Nakamoto, itd.

Primjerice, dobar programer može doslovce stvoriti pola milijarde dolara vrijednosti svojoj kompaniji tako da napiše nekoliko lukavih linija koda i izradi pravu aplikaciju. A deset programera koji rade deset puta napornije može u potpunosti potratiti svoje vrijeme ako slučajno odaberu pogrešan model, pogrešan proizvod, pogrešno napišu kod ili ubace pogrešnu viralnu petlju. Učinak ne odgovara uloženu, pogotovo kod radnika koji rade s utjecajem.

U životu trebate imati kontrolu nad svojim vremenom. Trebate raditi posao koji se oslanja na utjecaj, u kojem upravljate vlastitim vremenom, a vaša se učinkovitost mjeri na temelju ishoda vašeg rada. Ako učinite nešto izvanredno i time uvedete promjene u poslovanje tvrtke, za to morate biti nagrađeni. A u slučaju da tvrtka ne zna kako ste to postigli, jer vaš uspjeh proizlazi iz teme kojom ste opsjednuti, vaših vještina ili prirodnih sposobnosti, morat će vam i nastaviti za to plaćati. Ako posjedujete specifično znanje, samim time imate odgovornost i utjecaj: morat će vas platiti onoliko koliko vrijedite. Ako vas plaćaju onoliko koliko vrijedite, možete vratiti svoje vrijeme – možete postati hiperučinkoviti. Nećete sjediti po sastancima koji su sami sebi svrhom, nećete pokušavati impresionirati druge, nećete se praviti da vodite bilješke kako bi se činilo da nešto radite. Bit će vam stalo isključivo do samog rada. Kad ste zaokupljeni samim radom, mnogo ste produktivniji i učinkovitiji. Radit ćete samo kad se osjećate orni za to – kad imate energije, i nećete pokušavati raditi nasilu kad vam nedostaje energije. Ponovno ćete raspolagati svojim vremenom.

Četrdesetosatni radni tjedan ostatak je industrijskog doba. Radnici u poslovima koji se temelje na znanju slični su vrhunskim sportašima – treniraju, sprintaju, a zatim se odmore i analiziraju obavljeno.

Prodaja je dobar primjer, pogotovo prodaja u najvišim krugovima. Ako ste agent za nekretnine i prodajete kuće, to nije samo po sebi sjajan posao. Tržište je krcato. Međutim,

ako ste vrhunski agent za nekretnine, znat ćete kako prodati i sebe i kuće, pa je moguće da vilu od pet milijuna dolara prodate deset puta brže nego što bi nekom lošijem agentu trebalo da proda apartmane od 100 000 dolara. U trgovini nekretninama ishod rada ne ovisi uloženom vremenu i trudu.

Izrada proizvoda i prodaja proizvoda spadaju u ovu kategoriju. Istini za volju, postoji li išta drugo? Samo možda ne želite biti u ulozi podrške, poput službe za korisnike. U takvim poslovima, nažalost, ishodi uglavnom slijede uloženo vrijeme i trud, pa su uloženi radni sati itekako važni. [10]

Alati i sredstva utjecaja stvaraju taj nerazmjer između uloženog. Što je kreativnost neke profesije izraženija, to je veća vjerojatnost da će doći do takvog nerazmjera. U profesijama u kojima ishodi uvelike ovise o uloženom vremenu i radu bit će vrlo teško stvoriti bogatstvo i obogatiti se u tom procesu. [78]

Ako želite biti dio velike tehnološke kompanije, morate znati PRODAVATI ili STVARATI. Ako ne znate ni jedno ni drugo, naučite.

Naučite prodavati, naučite stvarati. Ako znate oboje, bit ćete nezaustavljivi.

To su dvije vrlo široke kategorije. Prva je stvaranje proizvoda. To ne samo da je teško, nego se sastoji od brojnih različitih varijabli. Može uključivati dizajn; može uključivati razvoj; može uključivati proizvodnju, logistiku, nabavu; može čak uključivati osmišljavanje i pružanje neke usluge. Definicije su zaista brojne.

Međutim, svaka industrija ima svoju definiciju tvorca. U našoj tehnološkoj industriji to uključuje tehničke direktore, programere, inženjere za softver i hardver. No čak i u poslovanju praonica rublja to mogu biti osobe koje pružaju uslugu pranja rublja, osobe koje se brinu da vlakovi kreću na vrijeme, koje se brinu o tome da rublje završi na pravome mjestu u pravo vrijeme, i tako dalje.

Prodaja je druga strana ove priče. Ponavljam, prodaja ima vrlo široku definiciju. Prodaja ne znači nužno samo čin prodaje pojedinim kupcima; ona može uključivati i marketing, komunikaciju, zapošljavanje, prikupljanje sredstava, nadahnjivanje ljudi, održavanje odnosa s javnošću. To je široka kategorija. [78]

Zarađujte svojim umom, ne svojim vremenom.

Vratimo se još malo na trgovinu nekretninama. Najgora vrsta posla je kad ste plaćeni da svojim radom popravite kuću. Možda će vam za to plaćati deset ili dvadeset dolara na sat. Idete od kuće do kuće, vaš šef traži da se tamo pojavite u osam sati ujutro i onda popravljate dio kuće za koji ste zaduženi. Tu nemate baš nikakav utjecaj. Imate određenu odgovornost, ali ne veliku, jer ste odgovorni svojem šefu, a ne klijentu. Nemate nikakvo specifično znanje, jer posao koji obavljate mogu obaviti mnogi. Nećete biti dobro plaćeni. Zaradit ćete minimalac, plus neki mali dodatak za svoju vještinu i uloženo vrijeme.

Iduća razina mogla bi biti posao predradnika koji za vlasnika vodi radove na kući. On će možda zaraditi 50 000 dolara za cijeli projekt, a radnike će plaćati petnaest dolara na sat i zadržati razliku. Predradnik je očividno u boljoj poziciji. No kako to možemo mjeriti? Kako znamo da je bolji? Pa, znamo da je bolji jer ta osoba ima neku odgovornost. Odgovorna je za ishod: on će se preznojavati ako radovi ne napreduju. Predradnici imaju utjecaj kroz radnike koji rade za njih. Imaju i određeno specifično znanje: kako organizirati ekipu radnika, osigurati da će se pojaviti navrijeme i kako se nositi s gradskim regulacijama.

Iduća bi razina mogao bi biti posao mešetara nekretninama. Mešetari kupuju nekretnine, zaposle predradnike i tu nekretninu preobraze u imanje s većom vrijednošću. Vjerojatno će morati dići kredit kako bi kupili tu kuću, ili će se obratiti investitorima koji će uložiti novac u taj projekt. Kupit će staru kuću, srušiti je, izgraditi novu i prodati je. Umjesto 50 000 dolara koje zaradi predradnik, ili petnaest dolara na sat, koliko zarađuje radnik, mešetar može zaraditi milijun ili pola milijuna dolara kad proda kuću za iznos koji je veći od ukupne sume potrošene na kupnju i ponovnu izgradnju. Primijetite što položaj mešetara zahtijeva: visoku razinu odgovornosti. Mešetar preuzima veće rizike, veću odgovornost, ima veći utjecaj i trebaju mu veća specifična znanja. Mora znati kako prikupiti sredstva, razumjeti gradske regulacije, predvidjeti kako se kreću trendovi na tržištu nekretnina i procijeniti treba li riskirati ili ne. To je teži zadatak.

Iduća bi razina mogla biti posao nekoga tko upravlja sredstvima u fondu za nekretnine. Takvi ljudi imaju golemi utjecaj u obliku kapitala. Posluju s brojnim mešetarima i kupuju velik broj nekretnina. [74]

Razina iznad toga mogla bi biti posao osobe koja kaže: „Zapravo, želim na ovo tržište primijeniti maksimalni utjecaj i maksimalno specifično znanje.” Ta bi osoba zatim rekla: „Razumijem tržište nekretnina, upoznat sam s građevinskim radovima, izgradnjom i prodajom nekretnina, kretanjima na tržištu nekretnina, a razumijem i tehnološku industriju. Znam kako privući softverske inženjere, kako pisati kod, kako stvoriti dobar proizvod, te razumijem kako privući ulaganja poduzetnika, kako im vratiti ulaganja, i kako funkcioniraju takvi poslovni odnosi.”

Očito, jedna jedina osoba ne može znati sve to. Mogli biste sastaviti ekipu u kojoj svaka osoba ima različite vještine, no zajednički bi ta skupina imala specifično znanje u tehnologiji i industriji nekretnina. Ta bi udružena ekipa imala golemu odgovornost jer bi ta tvrtka na svoje ime preuzimala projekt koji je vrlo riskantan i potencijalno vrlo profitabilan, a ljudi bi joj posvetili svoj život i preuzeli velik rizik. Ta bi tvrtka imala utjecaj u obliku koda i brojnih softverskih inženjera. Imala bi i kapital jer bi mnogi investitori uložili u nju, čak i povrh osnivačeva vlastitog kapitala. Posjedovala bi i najkvalitetniju radnu snagu na tržištu – visokokvalitetne inženjere, dizajnere i stručnjake za marketing koji rade u toj njoj.

Tako nastaju tvrtke kao što su američke tvrtke za nekretnine Trulia, Redfin ili Zillow, a profit bi mogao doseći milijarde ili stotine milijuna dolara. [78]

Sa svakom razinom raste utjecaj, odgovornost i specifično znanje. Povrh utjecaja u obliku radne snage, ovdje dodajete utjecaj temeljen na novcu. Ako novcu i radnoj snazi dodate i utjecaj u obliku koda, moći ćete stvoriti nešto još veće, još se više približiti tome da posjedujete svu zaradu, a ne samo da zarađujete plaću.

Počinjete kao zaposlenik koji prima plaću. No želite napredovati, ostvariti veći utjecaj, preuzeti veću odgovornost i steći specifično znanje. Kombinacija tih čimbenika u duljem razdoblju, zajedno s čarolijom složenih kamata, donijet će vam bogatstvo. [74]

Jedina je stvar koju morate izbjeći rizik od propasti.

Ako želite izbjeći propast, ne smijete završiti u zatvoru. Stoga ne činite ništa protuzakonito. Ništa nije vrijedno zatvorske kazne. Izbjegavajte totalne katastrofalne gubitke. Izbjegavanje propasti uključuje i nastojanje da se klonite svega što može biti fizički opasno ili vam tjelesno nauditi. Morate se brinuti o svom zdravlju.

Klonite se situacija u kojima možete izgubiti sav kapital, svu svoju ušteđevinu. Ne stavljajte sve na kocku odjednom. Umjesto toga, odvažite se na racionalne optimistične rizike koji vam

mogu donijeti veliku zaradu. [78]



NAPLATITE SVOJU SPOSOBNOST RASUĐIVANJA

Ako dobro odaberete poslove, karijeru i područja kojima ćete se posvetiti, kao i koje ponude ćete prihvatiti od svojih poslodavaca, imat ćete mnogo više slobodnog vremena. To će vam omogućiti da se ne morate brinuti o gospodarenju vremenom. Bilo bi mi najdraže da mogu zarađivati samo pomoću svoje sposobnosti rasuđivanja, a ne radom. Želim da robot, kapital ili računalo za mene obavljaju posao, a ja želim biti plaćen za sposobnost rasuđivanja. [1]

Mislim da bi svaki čovjek trebao stremiti tome da bude upućen u određenu problematiku te da može naplatiti to svoje jedinstveno znanje. U poslu želimo imati što veći utjecaj – putem robota ili računala ili nečeg trećega. Onda možemo biti gospodari vlastitog vremena, jer se naš rad neće mjeriti kroz ono što unesemo, nego kroz rezultate.

Zamislite nekoga tko ima dokazano bolju natprosječnu sposobnost rasuđivanja. U pravu je 85 % vremena, a ne prosječnih 75 %. Platit ćete mu 50, 100, 200 milijuna dolara, koliko god je potrebno, jer je 10 % bolja sposobnost rasuđivanja vrlo vrijedna karakteristika ako pokušavate upravljati brodom vrijednim 100 milijardi dolara. Direktori su dobro plaćeni zbog svojeg utjecaja. Male razlike u rasuđivanju i poslovnoj sposobnosti tu se potenciraju. [2]

Ovdje je ključno dokazano rasuđivanje – kredibilitet po pitanju rasuđivanja. Warren Buffet pobjednik je u toj areni jer ima golem kredibilitet. Njegovi su se zaključci opetovano pokazali istinitima u javnoj domeni. Izgradio je reputaciju visokog integriteta, pa mu se može vjerovati. Ljudi će ga poduprijeti svim svojim utjecajem zbog njegove sposobnosti rasuđivanja. Nitko ga ne pita kako naporno radi. Nitko ga ne pita kada se budi ni kada ide spavati. Jedino što od njega traže je: „Warren, samo radi ono što najbolje znaš.”

Sposobnost rasuđivanja, posebice ako je javno potvrđena, s visokom stopom odgovornosti i poviješću bespriječnih postignuća, ključna je kvaliteta. [78]

Tratimo vrijeme na kratkoročno razmišljanje i beskorisne zadatke. Warren Buffet jednu godinu razmatra i onda djeluje jedan dan. Posljedice tog djelovanja osjećaju se desetljećima.

Samo zato što su neznatno bolji u nečemu – primjerice, pretrče stotinu metara djelić sekunde brže – neki su ljudi plaćeni mnogo više: nekoliko redova veličina više. Utjecaj takve razlike još više povećava. U doba utjecaja izrazito je važno biti u elitnom postotku svoje vještine. [2]

RJEŠAVAJ ITERACIJOM.



NAPLAĆUJ PONAULJANJEM.



PRONAĐITE PRIORITETE I USREDOTOČITE SE NA NJIH

Imao sam mnogo peha na svojem poslovnom putu. Prvo malo bogatstvo koje sam zaradio istog sam trena izgubio na dioničkoj burzi. Drugo malo bogatstvo koje sam zaradio – ili koje sam trebao zaraditi – prijevarom su mi oduzeli poslovni partneri. Morao sam čekati treću sreću.

Čak i tada, bilo je to polagano i postojano uspinjanje. Nikad nisam zaradio mnogo novca jednom velikom isplatom. Uvijek se radilo o velikom broju malih ulaganja koja su se nagomilala. Važno je dosljedno stvarati bogatstvo stvaranjem poslova, prilika i ulaganja. Nikad mi se nije dogodila golema jednokratna zarada. Moje bogatstvo nije nastalo u jednoj velikoj godini. Ono raste malo pomalo, žetončić po žetončić: više opcija, više poslova, više ulaganja, više poslovnih prilika.

Zahvaljujući internetu prilike su obilnije no ikada. Zapravo, nudi mi se previše načina za zaradu. Nemam dovoljno vremena. Prilike iskaču iza svakog ugla i nikad nemam dovoljno vremena. Postoji toliko načina za stvaranje bogatstva, za stvaranje proizvoda i kompanija, i toliko načina da sve to naplatite društvu. Jednostavno se ne mogu svima posvetiti. [78]

Procijenite koliko vrijedi sat vašeg vremena i bez razmišljanja trošite ako ćete tako uštedjeti vrijeme po takvoj satnici.

Nikad nećete vrijediti više nego što mislite da vrijedite.

Nitko vas neće cijiniti više nego što cijenate sami sebe. Morate si postaviti vrlo visoku satnicu i morate je se držati. Čak i kad sam bio jako mlad, procijenio sam da vrijedim mnogo više nego što je tržište mislilo da vrijedim i počeo sam se prema sebi odnositi na takav način.

U svaku svoju odluku uračunajte svoje vrijeme. Koliko će vam to vremena oduzeti? Recimo da vam treba jedan sat da dođete na drugi kraj grada kako biste nešto pokupili. Ako ste procijenili da sat vašeg vremena vrijedi sto dolara, to znači da bacate sto dolara kroz prozor. Želite li to zaista učiniti? [78]

Prevrтите vrijeme u budućnost, do točke kad ste bogati, i odaberite neku srednju satnicu. Moja satnica, vjerovali ili ne, u doba kad ste me mogli unajmiti... što sada, naravno, ne možete, ali nekoć davno kad je to bilo moguće – a to je bilo, istina, prije jednog ili čak dva desetljeća, prije nego što sam zaista posjedovao ikakvo stvarno bogatstvo – sat mojeg vremena, ponavljao bih sam sebi – vrijedio je pet tisuća dolara. Danas kad se toga sjetim i malo promislim, rekao bih da je stvarna vrijednost bila oko tisuću dolara.

Naravno, i dalje sam trošio vrijeme na gluposti: svađao bih se s električarom ili vraćao pokvareni zvučnik u trgovinu, ali nisam to trebao činiti; uostalom, činio sam to mnogo manje nego moji prijatelji. Priredio bih cijelu predstavu kad bih neki predmet bacio u smeće ili donirao Caritasu umjesto da ga vratim u trgovinu; ili bih neispravan predmet poklonio nekome umjesto da ga pokušam popraviti.

Raspravljao bih sa svojim djevojkama, pa čak i danas sa suprugom. „Ja se time ne bavim. Ne želim se time baviti.” I dalje se svađam s majkom kad mi dodijeli nekakve popise zaduženja. Ja to jednostavno ne radim. Radije ću ti unajmiti pomoćnika. Isti sam bio i kad nisam imao novca. [78]

Evo još jednog načina razmišljanja o tome: ako nekome možete platiti da neki posao odradi za cijenu manju od vaše satnice, ili ako taj zadatak možete zanemariti jer su posljedice toga jeftinije od vaše satnice, zaposlite nekoga ili jednostavno nemojte odraditi taj zadatak. Ako nečije usluge možete unajmiti za iznos manji od svoje satnice, učinite to. To uključuje i aktivnosti poput kuhanja. Možda želite jesti zdrave domaće obroke, no ako nekome možete platiti da ih priprema umjesto vas, učinite to. [78]

Postavite si vrlo visoku aspiracijsku satnicu i držite je se. Treba vam se činiti apsurdno visokom. Ako nije, niste je postavili dovoljno visoko. Koji god iznos da ste odabrali, predložio bih vam da ga povišite. Kao što sam rekao, čak i prije negoli sam se obogatio, dugo sam smatrao da mi je satnica 5 000 dolara. Ako iz toga ekstrapolirate godišnju plaću, dobit ćete iznos od nekoliko milijuna dolara.

Ironično je što mislim da sam zapravo i premašio tu satnicu. Nisam najmarljiviji radnik na svijetu – zapravo sam prilično lijen. Radim u naletima visoke energije, kad me nešto jako motivira. Kad bih provjerio koliko sam zaradio po radnom satu koji sam uložio, satnica bi mi vjerojatno bila kudikamo viša od one koju sam si postavio. [78]

Možete li objasniti svoju tvrdnju „ako potajice prezirete bogatstvo, ono će vam

ostati nedostižno”?

Ako uđete u relativni način razmišljanja, uvijek ćete mrziti ljude koji su uspješniji od vas; uvijek ćete im zavidjeti ili biti ljubomorni na njih. Oni će osjetiti vaše osjećaje kad pokušate poslovati s njima. Kad poslužete s nekime, a o njemu imate loše mišljenje ili imate predrasude prema njemu, on će to osjetiti.

Ljudi nagonski, duboko u duši osjećaju što sugovornici misle o njima. Morate se odmaknuti od relativnog načina razmišljanja. [10]

Ako imate negativan stav o bogatstvu, to će vas doslovno spriječiti u stjecanju bogatstva, zato što nećete imati ispravno razmišljanje, nećete imati pravi duh i nećete se prema drugima odnositi na odgovarajući način. Budite optimistični, budite pozitivni. To je vrlo važno. Optimisti su dugoročno zaista uspješniji. [10]

U poslovnom svijetu mnogi ljudi igraju s nultim zbrojem, a tek šačica igra s pozitivnim zbrojem – i takvi traže jedni druge.

Ustvari, u životu postoje dvije vrste igara koje ljudi igraju. U jednoj od tih igara cilj je novac. Novac neće riješiti sve vaše probleme, ali riješit će sve vaše novčane probleme. Ljudi su toga svjesni, pa žele zarađivati novac.

Međutim, u isto vrijeme mnogi ljudi duboko u duši ne vjeruju da mogu zaraditi novac. Ne žele da se uopće stvara bogatstvo. Zato napadaju cijelo nastojanje kao takvo i govore: „Zarađivanje novca je loše. Ne treba tome težiti.”

Ali ti ljudi zapravo igraju drugu igru, kojoj je cilj status. Pokušavaju postići visok status u očima drugih tvrdeći: „Pa meni uopće ne treba novac. I ne želim novac.” Status je vaš položaj u društvenoj hijerarhiji. [78]

Stvaranje bogatstva iz evolucijske je perspektive nedavno nastala igra s pozitivnim zbrojem. Borba za status stara je igra s nultim zbrojem. Oni koji napadaju stvaranje bogatstva često samo teže statusu.

Borba za status je igra s nultim zbrojem. To je vrlo stara igra. Igramo je još otkako smo bili čopori majmuna. Hijerarhijske je naravi. Tko je broj jedan? Tko je broj dva? Tko je broj tri? Kako bi broj tri napredovao i postao broj dva, broj dva mora izgubiti svoj položaj. Stoga je status igra s nultim zbrojem.

Politika je primjer statusne igre. Čak je i sport primjer statusne igre. Kako bi netko bio pobjednik, netko drugi mora biti gubitnik. U svojoj srži ne volim statusne igre. One imaju važnu ulogu u našem društvu – pomažu nam odrediti tko kontrolira situaciju. Ali u biti ih igramo jer su nužno zlo. [78]

Problem je što moraš nekoga poraziti ako želiš pobijediti u statusnoj igri. Zato u životu izbjegavajte statusne igre – pretvorit će vas u ljutitu, agresivnu osobu. Stalno ćete se boriti da porazite druge, a sebi i ljudima koje volite osigurate visok položaj.

Statusne će igre uvijek postojati. Ne možemo ih izbjeći, ali možemo osvijestiti: kad pokušavate stvoriti bogatstvo dok vas netko napada, to je zato što pokušava steći status na vaš račun. On igra drugu igru, i to lošiju. To je igra s nultim zbrojem, umjesto vaše igre s pozitivnim zbrojem. [78]

Igrate li glupe igre, osvojiti ćete glupe nagrade.

Što je najvažniji savjet mladim ljudima koji tek počinju?

Utrošite više vremena na donošenje velikih odluka. Rano u životu moraš donijeti tri zaista ključne odluke: gdje ćeš živjeti, s kime ćeš biti i što ćeš raditi.

Jako malo vremena posvećujemo promišljanju o vezama u koje ćemo se upustiti. Provodimo toliko vremena na poslu, a tako malo vremena promišljajući kojim ćemo se poslom baviti. Odabir grada u kojem ćemo živjeti može gotovo u potpunosti odrediti smjer našeg života, a tom odabiru pridajemo premalo pažnje i vremena.

Savjet jednom mladom inženjeru koji je razmišljao treba li se preseliti u San

Francisco: „Želiš li napustiti svoje prijatelje? Ili želiš biti onaj kojeg su napustili?”

Ako ćete u nekom gradu živjeti deset godina, ako ćete se nekim poslom baviti pet godina, ako ćete u nekoj vezi provesti cijelo desetljeće, trebali biste o tim izborima razmišljati godinu ili dvije. To su odluke koje određuju tijek života. Te tri odluke zaista su važne.

Recite ne svim smetnjama i oslobodite si vrijeme za rješavanje važnih problema. Ova su tri vjerojatno najvažnija. [1]

Koje biste dodatne korake napravili da se okružite uspješnim ljudima?

Otkrijte u čemu ste dobri i počnite drugima pomagati koristeći se tim vještinama. Pomoć nudite besplatno. Dobro se dobrim vraća. Karma funkcionira jer su ljudi dosljedni. U dovoljno dugim vremenskim okvirima, privući ćete ono što odašiljete. Ali nemojte bilježiti i računati – ponestat će vam strpljenja ako budete vodili računicu. [7]

Moj stari šef jednom me upozorio: „Nikad se nećeš obogatiti jer si očito pametan, pa će ti netko uvijek ponuditi posao koji je dovoljno dobar.”

Kako ste odlučili osnovati svoju prvu tvrtku?

Radio sam za tehnološku kompaniju @Home Network i pričao sam svima oko sebe – šefu, kolegama, prijateljima – „U Silicijskoj dolini danas svi pokreću tvrtke. Čini se da im ide od ruke. I ja ću pokrenuti jednu, ovdje sam tek privremeno. Ja sam zapravo poduzetnik.”

... nisam namjerno pokušavao sebe uvjeriti u to. Nije to bilo namjerno, proračunato ponašanje.

To mi je bio samo ispušni ventil, razmišljao sam naglas, bio sam preotvoren. Ali nisam to učinio. To je bilo 1996. godine, kada je pokretanje kompanije bilo mnogo opasniji, teži pothvat. I naravno, svi su me počeli ispitivati: „Što ti još uvijek radiš ovdje? Zar nisi rekao da odlaziš i pokrećeš svoj tvrtku?” Ili „Opa, pa ti si još tu!” Doslovno sam osnovao svoju tvrtku iz srama i nelagode. [5]

Da, svjestan sam da neki ljudi nisu nužno spremni biti poduzetnici, no dugoročno me zanima kako smo došli na ideju da je ispravno i logično da svatko radi za nekog drugog? To je izrazito hijerarhijski model. [14]

PRONAĐITE POSAO KOJI SE DOIMA POPUT IGRE

Ljudi su evoluirali kao lovci i sakupljači, i svatko je radio za sebe. Tek su s izumom poljoprivrede društva postala hijerarhijska. Industrijska revolucija i tvornice nametnule su nam hijerarhijsku strukturu jer pojedinac nije nužno mogao posjedovati ili izgraditi tvornicu; međutim, danas se zahvaljujući internetu možemo vratiti u doba u kojem sve više ljudi radi za sebe. Radije bih bio neuspješan poduzetnik nego netko tko nikad nije ni pokušao. Čak i neuspješan poduzetnik ima vještine potrebne za samostalan uspjeh. [14]

Na ovom svijetu živi osam milijardi ljudi. Nadam se da će jednog dana postojati gotovo osam milijardi kompanija.

Naučio sam zarađivati jer mi je to bilo nužno. Kad mi je to prestalo biti nužno, prestao sam mariti za to. Meni je rad samo sredstvo za postizanje cilja. Zarađivanje je sredstvo za postizanje cilja. Mnogo me više zanima rješavanje problema nego zarađivanje.

Svaki konačan cilj vodi samo novim ciljevima, a onda još novijima. Cijeli život igramo igre. Dok odrastamo, igramo školske igre ili društvene igre. Onda igramo igre koje se vrte oko novca, a zatim igre koje se vrte oko statusa. Te igre imaju sve dalekosežnije obzore. U nekom trenutku, vjerujem, moramo osvijestiti da su to samo igre. A ishod tih igara prestaje biti važan kad shvatimo da je to igra.

U jednom ti trenu dojade igre. Rekao bih da sam u stadiju u kojem su mi dojadile igre. Ne mislim da postoji neki konačni cilj ili svrha, pa život živim onako kako želim. Doslovno živim od trenutka do trenutka.

Želim se izvući iz hedonističkog žrvnja. [1]

Ono što zaista želimo je sloboda. Želite se osloboditi financijskih problema, zar ne? Ja mislim da je to u redu. Kad možete riješiti financijske probleme tako da smanjite životni standard ili zaradite dovoljno novca, htjet ćete se umiroviti. Ne u smislu da se sa šezdeset i pet godina povučete u starački dom i skupljate mjesečnu mirovinu – ja imam drugu definiciju.

Koja je vaša definicija mirovine?

Mirovina je stanje u kojem prestajete žrtvovati danas za neko zamišljeno sutra. Kad je sadašnjica potpuna i samodostatna, to je znak da ste se umirovili.

Kako se to može postići?

Pa, jedan je način da uštedite toliko novca da vam pasivni prihodi pokrivaju potrošnju a da vi ne morate ni mrdnuti prstom.

Drugi je način da potrošnju svedete na nulu – postanete redovnik.

Treći je način da se bavite nečim što volite. Toliko uživate u radu da novac nije bitan. Dakle, postoji nekoliko oblika mirovine.

Način da izbjegnute klopku stalnog natjecanja je da budete autentični, da pronađete ono što radite bolje od ikoga. To radite bolje od ikoga jer to volite raditi, pa vam nitko zapravo nije konkurencija. Ako volite neki posao, budite autentični i smislite kako to primijeniti na nešto što društvu zapravo treba. Upotrijebite svoj utjecaj i radite to pod svojim imenom. Vi ćete riskirati, ali vi ćete i profitirati, a imat ćete i vlasništvo i udio u onome što radite, te ćete moći povećati intenzitet. [77]

Je li vaša motivacija da zarađujete splasnula nakon što ste postali financijski neovisni?

Je i nije. Je u smislu da se više nisam osjećao očajno. Međutim, stvaranje kompanija i zarađivanje novca sad više smatram „umjetnošću”. [74]

Bilo da se radi o poslovanju, znanosti ili politici, povijest pamti umjetnike.

Umjetnost je kreativnost. Umjetnost je svaki rad koji je sam sebi svrha. Što to radimo da je samo sebi svrha, bez ikakvih skrivenih motiva? Volimo, stvaramo, igramo se. Meni je stvaranje kompanija igra. Stvaram ih jer mi je to zabavno, jer mi se sviđa proizvod koji stvaram. [77]

U stanju sam stvoriti novu tvrtku u tri mjeseca: prikupiti novčana sredstva, okupiti

suradnike i pokrenuti posao. To je meni zabavno. Zaista mi je super vidjeti kakav projekt mogu sastaviti. Zarada mi je gotovo nuspojava. Stvaranje kompanija je igra u kojoj sam postao jako dobar. Samo sam doživio promjenu motivacije: rad nije usmjeren prema ostvarivanju ciljeva, nego prema umjetničkom izričaju. Ironično je to što mislim da sad sve to mnogo bolje radim. [74]

Čak i kad ulažem, činim to zato što želim uključiti ljude u priču, volim se družiti s njima, učiti od njih. Činim to kad mi je proizvod koji se nudi privlačan. Ovih dana odbijam čak i jako unosne investicije ako mi proizvod nije zanimljiv.

Sve to nisu apsolutne kategorije – igre na sve ili ništa. Možete se početi kretati prema takvom cilju u životu. To je još jedan cilj. Kad sam bio mlađi, tako sam očajnički želio zarađivati novac da bih pristao na bilo što. Da ste mi tada prišli i rekli: „Hej, imam tvrtku za odvoz kanalizacijskog otpada, jesi li za?“, rekao bih „Naravno, želim zaraditi!“ Hvala Bogu da mi nitko nije prišao s takvom ponudom. Drago mi je što sam se odlučio za karijeru u tehnologiji i znanosti jer u tim područjima zaista uživam. Imam sreće da mi se zanimanje i interesi preklapaju.

Stalno „radim“. Drugima to izgleda kao rad, ali ja se osjećam kao da se igram. Tako znam da mi nitko ne može biti konkurencija. Zato što se samo igram, i to šesnaest sati na dan. Ako mi netko želi biti konkurencija, morat će raditi, i izgubit će jer neće moći raditi šesnaest sati na dan sedam dana tjedno. [77]

Koliko vam je novca trebalo da biste se osjećali financijski sigurni?

Novac nije korijen svega zla; nema ničeg zlog u novcu. No pohlepa je loša. Pohlepa za novcem nije loša u društvenom smislu. Nije loša u smislu da ste loša osoba ako želite novac. Loša je jer je loša za vas.

Pohlepa je loša jer se radi o rupi bez dna. Uvijek će vam vladati mislima. Ako volite novac i zarađujete, nikad ga neće biti dovoljno. Nikad neće biti dovoljno jer ste pokrenuli žudnju, a ona se neće ugasiti kad dosegnete određeni iznos. Varate se ako mislite da će žudnja prestati kad dođete do neke brojke.

Kazna za pohlepu za novcem dolazi sa samim novcem. Dok zarađujete, želite još novca i postajete paranoični. Bojite se da ćete izgubiti ono što imate. Ne postoji besplatan ručak.

Mislim da je najbolji način da se zaštitite od te stalne želje za novcem taj da ne mijenjate

životni stil s porastom primanja. Vrlo je lako stalno poboljšavati životni standard kako bi pratio poraste primanja. Ali ako se držite fiksnog životnog stila, a novac po mogućnosti zarađujete u velikim isplatama, a ne stalnim malim primanjima, nećete imati vremena poboljšati svoj životni standard. To bi vam moglo omogućiti da ostvarite financijsku neovisnost.

Još jedna stvar pomaže: cijenim slobodu više od svega. Sve oblike slobode: slobodu da radim što želim, slobodu od stvari koje ne volim, slobodu od vlastitih emocija i svega što bi mi moglo poremetiti mir. Meni je sloboda najviša vrijednost.

Dokle god mi novac pruža slobodu, sjajan je. No kad mi počne oduzimati slobodu, što u određenoj mjeri sigurno radi, to mi se nimalo ne sviđa. [74]

Pobjednici bilo koje igre su oni ljudi koji su toliko navučeni na tu igru da nastavljaju igrati čak i kad granična korist pobjeđivanja više nije bitna.

Moram li osnovati svoju kompaniju da bih bio uspješan?

Najuspješnija skupina ljudi u Silicijskoj dolini oduvijek su bili kapitalistički poduzetnici (jer imaju diversificiranu imovinu i kontroliraju resurse koji su nekoć bili u potražnji) i ljudi koji dobro znaju prepoznati kompanije čiji je proizvod upravo postao tražen na tržištu. Takvi ljudi imaju pozadinu, stručne vještine i referencije koje tim tvrtkama zaista trebaju kako bi skalirale svoj proizvod. A zatim se pridruže najnovijem projektu u uzletu, kao što su nekad bili Dropbox ili Airbnb.

Oni koji su radili za Google, a zatim se pridružili Facebooku kad je imao samo sto zaposlenika pa nakon toga Stripeu kad je tamo radilo tek sto zaposlenika?

Kad je Zuckerberg tek počinjao skalirati svoju tvrtku, uhvatila ga je panika – pomislio je: „Ne znam kako ovo napraviti.” Zato se javio Jimu Breyeru [poduzetniku i osnivaču investicijske kompanije Accel Partners]. A Jim Breyer mu je rekao: „Pa, poznajem jednog sjajnog voditelja razvoja proizvoda u jednoj drugoj tvrtki, zbilja bi ga trebao zaposliti.” Osim samih poduzetničkih investitora, takvi ljudi imaju najveći uspjeh i lako se prilagođavaju riziku na dulji period. [30]

Neki od najuspješnijih ljudi koje sam upoznao u Silicijskoj dolini probili su se vrlo rano u životu. Prilično su rano u karijeri dobili promaknuće na mjesto potpredsjednika, upravitelja ili izvršnog direktora, ili su osnovali uspješnu tvrtku. Ako ne napredujete u hijerarhiji, u životu će vam biti teško nadoknaditi taj zaostatak. Dobro je početi u maloj tvrtki jer nije uspostavljena tolika infrastruktura koja bi vas sprečavala da brzo napredujete. [76]

U ranoj fazi karijere (a možda čak i kasnije), najvažniji aspekt kompanije u kojoj radite je mreža bivših kolega i zaposlenika koju ćete izgraditi. Razmišljajte o tome s kime ćete raditi i o tome što će ti ljudi nakon toga postići. [76]

KAKO PRIDOBITI SREĆU NA SVOJU STRANU

Zašto ističete da je važno „obogatiti se bez pomoći sreće“?

Od tisuću paralelnih svemira želite biti bogati u njih barem 999. Ne želite biti bogati samo u njih 50 u kojima vam se posrećilo. To znači da želimo eliminirati faktor sreće.

Ali sreća može pomoći, zar ne?

Nedavno smo moj suosnivač Babak Nivi i ja raspravljali na Twitteru o tome kako se nekome posreći i zaključili smo da zapravo postoje četiri vrste sreće.

Prva je vrsta sreće potpuna slučajnost, kad vam se posreći jer se dogodilo nešto potpuno izvan vaše kontrole. To uključuje sudbinu, fortunu i tako dalje.

Zatim postoji sreća koju stvarate upornošću, napornim radom, energijom i kretanjem. Do toga dolazi kad svojim naporom stvarate prilike. Generirate mnogo energije, dajete sve od sebe da stanje pokrenete s mrtve točke. To je kao kad u epruvetu ubacite mnogo različitih reagensa i promatrate što će iz te kombinacije nastati. Jednostavno generirate dovoljno sile i energije da sreću privučete k sebi.

Treća je vrsta vještina opažanja trenutaka puke sreće. Ako ste vrlo vješti u nekom području, moći ćete uočiti kad se nekome u vašem području posreći, a ljudi koji nisu jednako svjesni neće ništa primijetiti.

Zadnja vrsta sreće je najčudnija i najteže ju je ostvariti, a do nje dolazi kad izgradite jedinstven karakter, jedinstven brand, jedinstveni stav, i onda svime time privlačite sreću.

Primjerice, zamislite da ste najbolji dubinski ronilac na svijetu. Svi znaju da ćete se odvažiti na urone koje drugi ne bi ni pokušali. Pukom srećom netko pronađe potopljeni brod s blagom, ali ne može do njega doći. Njegova je sreća zapravo vaša sreća, jer će se obratiti vama kako bi se dočepao toga blaga, a vi ćete to dobro naplatiti.

Ovo je ekstremna primjer, ali pokazuje kako je jedna osoba pronašla blago pomoću lude sreće. To što će se obratiti vama kako biste izvadili blago i zadržali pola nije luda sreća. Stvorili ste vlastitu sreću. Stavili ste se u položaj da kapitalizirate na sreći ili privučete sreću u trenutku kad nitko drugi nije uspio sebi stvoriti takvu priliku. Kako biste se obogatili bez

pomoći sreće, treba razmišljati deterministički. Ne želimo ništa prepustiti slučaju. [78]

Načini da vam se posreći:

- Nadati se da će vas sreća sama pronaći
- Truditi se sve dok na sreću slučajno ne naletite
- Pripremiti um i biti svjestan prilika koje će ostali propustiti
- Postati najbolji u onom što radite. Usavršavati ono što radite dok to ne postane istina. Prilika će doći sama. Sreća će postati vaša sudbina.

Kad proces postane tako deterministički, više se ne radi o sreći. Definicija onoga što vam se događa pretvara se iz sreće u sudbinu. Kratka verzija četvrte vrste sreće: izgradite li svoj karakter na određeni način, vaš će karakter postati vaša sudbina.

Za zarađivanje novca također mislim da je bitno imati reputaciju koja će ljude ponukati da sklapaju dogovore uz vašu pomoć. Sjetite se primjera s roniocem kojem se lovci na blago obraćaju i nude mu dio blaga za njegove ronilačke vještine.

Ako ste provjeren, pouzdan suradnik, poznat po visokom integritetu i dugoročnom razmišljanju, ljudi će vam se obratiti pri sklapanju poslova s njima nepoznatim ljudima. Ako ne znaju kako pouzdano sklopiti posao, doslovce će vas zamoliti da im pomognete pri dogovaranju posla i ponuditi vam postotak, čisto zbog integriteta i reputacije koju ste izgradili.

Warren Buffet stalno dobiva ponude da kupi tvrtke, otkupi kupopravne certifikate (buy warrants), spasi banke ulaganjem i preuzme projekte koje drugi ne mogu, i to samo zbog njegove reputacije. Naravno, pri takvim poslovima on preuzima odgovornost i ulaže svoj jaki brand kao jamstvo.

Vaš karakter i reputacija mogu se graditi, i dopuštaju vam da iskoristite prilike koje bi drugi smatrali čistom srećom, a vi znate da to nema veze sa srećom. [78]

Moj suosnivač Nivi jednom je rekao: „U dugoročnoj igri čini se da svi jedni druge obogaćujemo. U kratkoročnoj igri čini se kao da svatko misli samo na sebe i kako će se obogatiti.”

Mislim da je to sjajan opis. Dugoročna igra ima pozitivan zbroj. Svi zajedno pečemo kolač. Trudimo se da bude što veći. U kratkoročnoj igri režemo isti kolač na komadiće. [78]

Koliko je važno umrežavanje?

Mislim da je poslovno umrežavanje potpun gubitak vremena. Znam da neki ljudi i kompanije pokušavaju popularizirati taj koncept jer koristi njima i njihovom poslovnom modelu, no zaista, ako gradite nešto zanimljivo, uvijek će biti ljudi koji će vas htjeti upoznati. Ako pokušavate graditi poslovne odnose prije negoli ste počeli poslovati, to je gubitak vremena. Ja imam mnogo ugodniju filozofiju: „Budi tvorac koji stvara nešto što zanimljivi ljudi žele. Demonstriraj svoje umijeće, usavrši svoje umijeće, i pravi će te ljudi pronaći.” [14]

Kad nekoga upoznate, kako odrediti možete li mu vjerovati? Na koje signale treba obratiti pozornost?

Ako netko priča o tome koliko je pošten i iskren, vjerojatno nije nijedno. To je jedan mali znak koji sam otkrio. Kad netko previše priča o vlastitim vrijednostima ili se hvali, to znači da nešto prikriva. [4]

Morski psi dobro jedu, ali cijeli život provedu okruženi morskim psima.

U životu sam okružen sjajnim ljudima koji su iznimno uspješni, iznimno poželjni (svi im žele biti prijatelji) i vrlo pametni. Međutim, par puta sam vidio da se ne odnose baš najbolje prema drugima. Prvi put bih im rekao: „Hej, mislim da ne bi trebao biti takav prema toj osobi. Ne zato što si to ne možeš priuštiti. Možeš, ali u konačnici će ti to naškoditi.”

Ovdje ne govorim o karmi u nekom kozmičkom smislu, nego jednostavno vjerujem da duboko u duši svi znamo tko smo. Ništa ne možeš sakriti od sebe. Naši neuspjesi upisani su u našu psihu i očit su. Osoba koja ima previše takvih moralnih nedostataka neće se poštovati. Najgori mogući ishod na svijetu je nedostatak samopoštovanja. Ako sami ne volite sebe, tko će vas voljeti?

Mislim da morate biti jako pažljivi kad radite stvari na koje duboko u sebi nećete biti ponosni, jer će vas to oštetiti. Prvi put kad se netko tako ponaša, upozorit ću ga. No uzgred rečeno, ljudi se ne mijenjaju. Nakon toga se udaljim od njih. Izbacim ih iz svojeg života. U

glavi imam jednu poslovicu: „Što mi želiš biti bliži, vrijednosti ti moraju biti bolje.” [4]



BUDITE STRPLJIVI

Nešto što sam tek kasnije u životu naučio je da se općenito (ili barem u tehnološkoj industriji Silicijske doline) sjajnim ljudima događaju sjajne stvari. Samo morate biti strpljivi. Sve osobe koje sam upoznao na početku svoje karijere, prije dvadeset godina, i pomislio s divljenjem: „Opa, oni su tako sposobni, tako pametni i posvećeni...“, sve te osobe, gotovo bez iznimke, postale su izrazito uspješne. Samo im morate dati dovoljno dugi rok. Takve se stvari nikad ne događaju onda kad si vi to zamislite, ali će se kad-tad dogoditi. [4]

Primjenjujte specifična znanja koristeći se utjecajem i s vremenom ćete dobiti što zaslužujete.

Treba vremena, čak i kad su svi dijelovi slagalice na mjestu, treba uložiti neko vrijeme. Ako ga počnete računati, ostat ćete bez strpljenja prije negoli se vaš uspjeh ostvari.

Svi se žele odmah obogatiti, no svijet je učinkovito mjesto: ništa se ne događa odmah. Morate uložiti vrijeme. Morate uložiti radne sate, i mislim da se morate postaviti u pravi položaj pomoću specifičnih znanja, odgovornosti, utjecaja i svojih autentičnih vještina kako biste bili najbolji na svijetu u onom što radite.

Morate uživati u tome i ustrajati. Nemojte voditi računa o uloženom vremenu; ako to radite, ponestat će vam vremena. [78]

Loš savjet koji najčešće čujem je: „Još si premlad.“ Većinu povijesti ispisali su mladi ljudi. Samo su dobili zasluge kad su bili stariji. Jedini način da nešto zaista naučite jest djelovanjem. Da, slušajte savjete. Ali nemojte čekati. [3]

Ljudi su neobično dosljedni. Karma, to ste vi: ponavljate svoje obrasce ponašanja, vrline i mane, sve dok napokon ne dobijete ono što zaslužujete.

Dobro se dobrim vraća. Nemojte zlopamtiti.

Time ne želim reći da će biti lako. Nije lako. Zapravo je proketo teško. To je nešto najteže što ćete učiniti. Ali to nosi i nagrade. Pogledajte samo djecu koja su se rodila u bogatstvu i luksuzu – njihovim životima nedostaje smisao.

Vaš pravi životopis samo je popis svih vaših tegoba. Kad bih vas zamolio da sami sebi opišete svoj stvarni život, morali biste se osvrnuti sa smrtne postelje na sve što ste postigli, i uglavnom biste se sjetili svega što ste žrtvovali, svih teškoća koje ste nadvladali.

Međutim, stvari koje su vam poklonjene nisu važne. Imate svoje ruke i noge, svoj um, glavu, kožu, ali to niste sami zaslužili. Morate se namučiti kako biste stvorili vlastito značenje u životu / vlastiti smisao života. Zarađivanje je sasvim u redu kao cilj. Potrudite se. Nije lako. Neću vam govoriti da je to lak zadatak. Zaista je težak, no svi su vam alati na raspolaganju. Sve vam je nadohvat ruke. [77]

Novcem možete kupiti slobodu u materijalnom svijetu. No neće vam donijeti sreću, neće riješiti vaše zdravstvene probleme, neće vam ostvariti sve želje u obiteljskom životu, neće vas dovesti u tjelesnu formu i neće vam donijeti duševni mir. Ipak, riješit će mnoge vanjske probleme. Pokušati zaraditi nešto novca razuman je korak. [10]

Ono što zarađivanjem možete postići je rješavanje financijskih problema. Time ćete s puta ukloniti niz prepreka sreći, ali sam novac neće vam donijeti sreću. Poznajem mnoge vrlo bogate ljude koji su veoma nesretni. Ako želite dobro zarađivati, većinu vremena bit ćete osoba koja je puna napetosti, stresa, radnih navika i kompetitivnog stava. Kad se tako ponašate dvadeset, trideset, četrdeset, pedeset godina, i odjednom počnete dobro zarađivati, ne možete jednostavno isključiti takav pristup. Naučili ste se biti osoba koja je napeta. Sad ćete morati naučiti kako biti sretni. [11]

Idemo vas prvo obogatiti. Praktično pristupam ovom problemu jer je, kao što znate, Buda bio princ. Počeo je s velikim bogatstvom, pa je mogao vrijeme trošiti na šetnje šumom.

Nekoć davno, ako si želio unutarnji mir, postao bi redovnik. Odrekao bi se svega: seksa, djece, novca, politike, znanosti, tehnologije, svega, kako bi sam šetao šumom. Morao si se odreći svega za unutarnju slobodu.

Danas imamo taj sjajan izum koji zovemo novac. Možemo ga pohraniti na bankovni račun. Možete naporno raditi, zadužiti društvo, i društvo će vam dati novac za stvari koje želi a još

ne zna kako ih dobiti. Možete štedjeti novac, živjeti malo ispod svojih mogućnosti, i u tome pronaći određenu slobodu.

To će vam dati vremena i energije da slijedite vlastiti unutarnji mir i sreću. Mislim da svi mogu biti sretni ako im damo sve što žele.

Pobrinimo se da svi budu bogati.

Pobrinimo se da svi budu snažni i zdravi.

A onda se pobrinimo da svi budu sretni. [77]

Nevjerojatno je koliko ljudi ne vidi razliku između bogatstva i mudrosti.

KAKO GRADITI SPOSOBNOST RASUĐIVANJA

Nema prečice do pameti.

RASUĐIVANJE

Ako želite zaraditi što više novca, ako se želite tijekom života obogatiti na deterministički predvidiv način, uvijek držite korak s trendovima i proučavajte tehnologiju, dizajn i umjetnost – i postanite zaista dobri u nečemu. [1]

Nećete se obogatiti tako da trošite svoje vrijeme kako biste uštedjeli.

Obogatit ćete se tako da štedite svoje vrijeme kako biste zaradili.

Naporni rad je precijenjen. U suvremenoj je ekonomiji mnogo manje važno koliko naporno radite.

Što je onda podcijenjeno?

Prosudba. Prosudbaje podcijenjena. [1]

Možete li definirati prosudbu?

Moja definicija mudrosti je „svijest o dugoročnim posljedicama vlastitih djela”. Mudrost primijenjena na vanjske probleme je prosudba. To su dvije usko povezane vještine: svijest o dugoročnim posljedicama vlastitih djela i zatim donošenje pravih odluka da profitiramo na tome. [78]

U doba utjecaja jedna ispravna odluka može donijeti pobjedu.

Bez napornog rada nećete steći ni sposobnost prosudbe ni utjecaj.

Morate uložiti svoje vrijeme, no prosudba je važnija. Smjer u kojem se krećete važniji je od brzine, posebice ako imate utjecaj. Dobar odabir smjera u kojem se krećete sa svakom odlukom je mnogo, mnogo važnija stavka nego koliko sile primjenjujete. Samo odaberite

pravi smjer u kojem treba krenuti i krenite. [1]

KAKO RAZBORITO RAZMIŠLJATI

„Razborit“ je bolji kompliment nego „pametan“.

Pravo je znanje intrinzično i gradi se od temelja. Uzmimo primjer iz matematike: ne možete razumjeti trigonometriju ako ne razumijete aritmetiku i geometriju. U osnovi, ako netko upotrebljava mnogo kićenih riječi i velikih koncepata, vjerojatno ne zna o čemu priča. Ja smatram da najpametniji ljudi mogu složene pojmove objasniti i djetetu. Ako nešto ne možeš objasniti djetetu, onda to ni sam ne razumiješ. To je česta izreka, i to zato što je istinita.

Richard Feynman proslavio se svojim ranim radom *Six Easy Pieces*, u kojem čini upravo to. Tamo u osnovi objašnjava cijelu matematiku na tri stranice. Počinje od brojeva i brojenja te nastavlja gotovo do infinitezimalnog računa. Sve to gradi jednim neprekinutim logičkim lancem. Ne oslanja se ni na kakve definicije.

Najbolji mislioci razmišljaju jasno i razborito. Savršeno vladaju osnovama. Ja bih radije zaista dobro razumio osnove nego zapamtio niz kompliciranih koncepata koje ne mogu povezati i do kojih ne mogu doći iz osnova. Ako do koncepata, kad vam zatrebaju, ne možete doći iz osnova, izgubljeni ste. Onda samo učite napamet. [4]

Napredni koncepti u svakom području manje su dokazani. Koristimo se njima kako bismo pokazali svoju upućenost, ali više nam koristi utvrditi osnove. [11]

Razboriti mislioci pozivaju se na vlastiti autoritet.

Važan dio donošenja učinkovitih odluka svodi se na način kako se nosimo sa stvarnošću. Kako postići da se dobro nosite sa stvarnošću?

Tako da izbjegavate veliki ego, osuđivanje ili prisutnost uma. Naš „majmunski um“ uvijek će reagirati svojim naučenim odgovorom na svijet kakvog ga on zamišlja. Naše želje o tome kakav bi svijet trebao biti mogu nam zamutiti pogled na svijet. To se često događa kad ljudi miješaju politiku i posao.

Najveća prepreka koja nas sprečava da vidimo stvarnost naše su pretpostavke kako bi ona trebala izgledati.

Jedna definicija trenutka patnje je „trenutak kad vidite stvari kakve zaista jesu”. Cijelo ste vrijeme bili uvjereni da vaša kompanija odlično posluje, a zapravo ste ignorirali znakove da nešto nije u redu. Tada vam posao propadne, a vi počnete patiti jer ste odgađali suočavanje sa stvarnošću. Sami ste od sebe skrivali stvarnost.

Dobre vijesti su da je taj trenutak patnje – kad vas zaboli – trenutak istine. To je trenutak kad ste primorani prihvatiti stvarnost onakvu kakva zaista jest. Tek tada možete pokrenuti smislene promjene i napredak. Napredovati možete tek kad vam je početna točka istina.

Najteže je vidjeti istinu. Kako biste vidjeli istinu, morate maknuti svoj ego s puta jer vaš ego ne želi vidjeti istinu. Što vam je ego manji, vaše će reakcije biti manje uvjetovane i imat ćete manje zahtjeva po pitanju ishoda koji želite postići, te će biti lakše vidjeti stvarnost.

Ono što želimo da bude istina muti našu percepciju istine.

Patnja je trenutak kad više ne možemo zaniijekati stvarnost.

Zamislite da prolazite kroz težak period, na primjer poslije prekida, otkaza, poslovne propasti ili nakon što otkrijete da imate zdravstvene probleme, a prijatelji vas pokušavaju savjetovati. Kad vi njima dajete savjete, odgovor je uvijek jasan. Treba nam samo minuta da zaključimo: „Ma pusti tu curu, ionako nije bila dobra za tebe. Bit ćeš sretniji ovako. Vjeruj mi. Pronaći ćeš nekog boljeg.”

Vi znate istinu, no vaš prijatelj je ne vidi jer je zapeo u patnji i boli. I dalje se nada da je stvarnost drukčija. Problem nije u stvarnosti. Problem je u tome što su njegove želje u srazu sa stvarnošću i sprečavaju ga da vidi stvarnost, ma koliko puta mu vi ponovili istinu. Isto se događa pri donošenju odluka.

Što više želimo da se nešto odvija na određeni način, manja je vjerojatnost da ćemo vidjeti istinu. U poslovnim je okolnostima to pogotovo istina: ako nešto pođe po zlu, uvijek to pokušam javno priznati, i to pred svojim suosnivačima, prijateljima i suradnicima. To znači da ništa ne skrivam ni od koga. Ako ništa ne skrivam od drugih, neću moći samom sebi

sakriti što se zaista događa. [4]

Vaši osjećaji ne govore vam ništa o činjenicama – govore vam tek nešto o vašoj procjeni činjeničnog stanja.

Zapravo je najvažnije ostaviti si nešto praznog prostora. Ako u kalendaru nemate jedan ili dva dana tjedno koji nisu ispunjeni sastancima ili obvezama, nećete moći razmišljati.

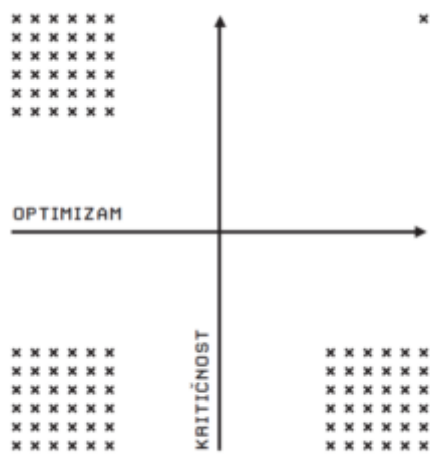
Nećete imati dobre poslovne ideje. Nećete moći dobro prosuđivati. Preporučio bih vam da odvojite barem jedan dan u tjednu (po mogućnosti dva, jer ako si zadate dva, uspjeh ćete odraditi jedan) koji vam služi samo za razmišljanje.

Tek kad vam je dosadno počinju se rađati sjajne ideje. Nikad do njih nećete doći kad ste pod stresom, ili zaposleni, ili užurbano trčite naokolo u pokušaju da obavite što više obveza. Pronađite vremena. [7]

Vrlo pametni ljudi često su čudaci jer inzistiraju na tome da o svemu sami razmisle.

Biti kritičan ne znači uvijek prigovarati – to je samo konformizam druge vrste. Kritična osoba o svakoj temi promišlja neovisno, od temelja, i odupire se pritisku da se prikloni većini.

Lako je biti cinik. Lako je oponašati. Optimistična kritičnost prava je rijetkost.



ODBACITE SVOJ IDENTITET I RAZAZNAJTE STVARNOST

Naš se ego konstruira u formativnim godinama – u prva dva desetljeća života. Konstruira ga naš okoliš, naši roditelji, društvo u kojem odrastamo. Zatim ostatak života pokušavamo udovoljiti svom egu. Sve novo interpretiramo kroz prizmu svog ega: „Kako da promijenim vanjski svijet kako bi više nalikovao onome što ja želim da bude?” [8]

„Napetost je ono što mislite da biste trebali biti. Opuštenost je ono što jeste.”

Budistička izreka

Kako biste funkcionirali, apsolutno su vam potrebne navike. Ne možete rješavati svaki problem u životu kao da se s njime prvi put susrećete. Kroz život prikupljamo sve te navike. Grupiramo ih u kategoriju identiteta, ega, samog sebe – i onda im postanemo privrženi. „Ja sam Naval. Ovakav sam.”

Jako je važno biti u stanju odučiti se, sagledati svoje navike i reći: „U redu, ovo je navika koju sam vjerojatno usvojio kao dijete dok sam pokušavao privući pažnju svojih roditelja. Tu sam naviku osnažio i smatram je dijelom identiteta. Je li mi i dalje korisna? Pomaže li mi da ostvarim ono što želim ostvariti?”

Nisam rob navika kao većina ljudi. Ne volim strukturirati svoj dan. Trudim se da one navike koje imam budu namjerni odabir, a ne povijesni relikti. [4]

Bilo koje uvjerenje koje ste dobili u paketu (npr. glasač Demokratske stranke, katolik, Amerikanac) upitno je i treba o njemu ponovno razmisliti polazeći od temeljnih principa.

Trudim se što manje odluka donositi unaprijed. Mislim da nas stvaranje identiteta i etiketa

ograničava i sprečava da vidimo istinu.

Ako želite biti iskreni, pričajte bez identiteta.

Nekoć sam se definirao kao libertarijanac, ali onda sam se zatekao kako branim stavove o kojima nisam zaista razmislio, jer su bili dio libertarijanskog kanona. Ako su sva vaša uvjerenja uredno posložena u male pakete, trebali biste postati sumnjičavi.

Više se ne volim identificirati ni na sa čime, što me uspijeva držati podalje od takozvanih suviše čvrstih uvjerenja. [4]

Svatko od nas ima neka uvjerenja koja društvo odbacuje.

Ali što više naš identitet i lokalno pleme odbacuju ta uvjerenja, to su ona vjerojatno stvarnija.

Postoje dvije atraktivne dugoročne lekcije kojima nas uči patnja. Može nas natjerati da prihvatimo svijet kakav jest. Druga lekcija je da može natjerati naš ego da se promijeni na izrazito težak način. Možda ste kompetitivni sportaš i pretrpите tešku ozljedu, kao Bruce Lee. Morat ćete prihvatiti da to što ste sportaš nije sav vaš identitet. Možda ćete čak stvoriti novi identitet kao filozof.

Facebook je promijenio dizajn. Twitter je promijenio dizajn. Ličnosti, karijere i ekipe isto zahtijevaju promjene.

Ne postoje trajna rješenja u dinamičnom sustavu.

NAPETOST JE ONO ŠTO MISLITE DA BISTE TREBALI BITI.



OPUŠTENOST JE ONO ŠTO JESTE.



NAUČITE VJEŠTINE DONOŠENJA ODLUKA

Klasične vrline zapravo su heurističke metode donošenja odluka koje vam pomažu optimizirati na duge, a ne na kratke staze. [11]

Za sebične zaključke trebalo bi imati strože kriterije.

Zaista smatram da će mi ciljevi u idućih nekoliko godina biti usmjereni na odučavanje od naučenih reakcija i navika kako bih mogao donositi jasnije odluke u trenutku, bez potrebe da se oslanjam na zapamćena rješenja ili fiksne pakete prosudbi ili heurističkih metoda. [4]

Gotovo sve predrasude heurističke su metode za uštedu vremena. Pri donošenju bitnih odluka odbacite sjećanja i identitet i usredotočite se na problem.

Radikalna iskrenost samo znači da želim biti slobodan. Dio slobode znači da mogu reći što mislim i misliti sve što kažem. To je dvoje vrlo usklađeno i povezano. Teorijski fizičar Richard Feynman slavno je izjavio: „Nikad nemojte nikoga zavaravati jer ćete tako zavarati sebe.” Čim ste neiskreni prema drugima, lažete i sebi. Počet ćete vjerovati vlastitim lažima, što će vas odvojiti od stvarnosti i povesti vas pogrešnim putem.

Nikad se ne pitam „sviđa li mi se ovo ili ne”. Bitno je razlučiti „to je ovako” od „to nije ovako”.

Richard Feynman

Meni je iskrenost bitna. Toga se držim i klonim se negativnih ili zlobnih izjava. Mislim da je

dobro kombinirati radikalnu iskrenost s jednim starim pravilom Warrena Buffetta: pohvali specifično, kritiziraj općenito. Trudim se toga držati. Ne držim se uvijek tog savjeta, ali mislim da ga se držim dovoljno često i to mi je poboljšalo život.

Ako nekoga želite kritizirati, nemojte kritizirati njega kao osobu – kritizirajte generalni pristup ili vrstu djelovanja za koju se odlučio. Ako trebate nekoga pohvaliti, uvijek pokušajte pronaći osobu koja je najbolji primjer za ono što želite pohvaliti, a onda pohvalite upravo tu osobu. Tako ego i identitet drugih ljudi, koje svi imamo, neće raditi protiv vas. Tada će raditi za vas. [4]

Imate li savjet za razvijanje sposobnosti instinktivne, grube iskrenosti?

Recite svima sve u lice. Počnite odmah. Ne morate biti grubi. Karizma je sposobnost da zračite samopouzdanjem i ljubavlju u istom trenu. Gotovo je uvijek moguće istodobno biti iskren i pozitivan. [71]

Kao investitor i direktor tvrtke AngelList, plaćeni ste da donosite ispravne odluke kad drugi griješe. Imate li neki poseban proces donošenja odluka?

Da. Sve je u donošenju odluka. Dapače, u usporedbi s osobom koja ispravne odluke donosi u 70 % slučajeva, netko tko ispravne odluke donosi u 80 % slučajeva na tržištu će zarađivati nekoliko stotina puta više.

Mislim da ljudi i dalje ne razumiju jedno temeljno svojstvo utjecaja. Ako sam zadužen za upravljanje milijardom dolara, a ispravne odluke donosim 10 % češće nego netko drugi, svaka moja ispravna odluka može stvoriti 100 milijuna dolara vrijednosti. S modernom tehnologijom, velikom radnom snagom i mnogo kapitala, naše se odluke sve više i više množe s našim utjecajem.

Što su vam odluke ispravnije i racionalnije, to ćete više profitirati u životu, i to ne linearno. Drag mi je blog *Farnam Street* jer je usredotočen na to da čitateljima pomogne da donose preciznije i općenito bolje odluke. Sve je u donošenju odluka. [4]

Što više znate, to ćete manje diverzificirati.

SKUPLJAJTE MENTALNE MODELE

Tijekom donošenja odluka mozak je stroj za predviđanje na temelju sjećanja.

Jedan loš način da predviđate budućnost na temelju sjećanja je zaključiti „X se dogodilo u prošlosti, što znači da će se X dogoditi i u budućnosti.“ Ta se logika previše temelji na specifičnim okolnostima. Ono što vam treba su principi. Trebate mentalne modele.

Najbolji mentalni modeli koje sam pronašao su proizvod evolucije, teorije igara i razmišljanja Charlieja Mungera. Charlie Munger partner je Warrena Buffeta. Odličan investitor. Osmislio je mnogo/gomilu/mnoštvo sjajnih mentalnih modela. Pisac i trgovac Nassim Taleb također ima mnogo sjajnih mentalnih modela. Benjamin Franklin imao je dobre mentalne modele. Svoj sam um u osnovi ispunio mentalnim modelima. [4]

Koristim se svojim i tuđim objavama na Twitteru kao maksimama koje mi pomažu da komprimiram sve što sam naučio i kasnije se toga sjetim. Moždani je prostor ograničen – imamo ograničen broj neurona – pa takve modele možete smatrati putokazima, adresama ili mnemotehničkim metodama koje će vam pomoći da se sjetite duboko usvojenih principa s kojima imate iskustva.

Ako nemate takvo iskustvo, onda će vam ovo izgledati kao zbirka citata. Zanimljivi su, mogu vas nadahnuti na tren, možda od njih izradite zgodan plakat. No prije ili kasnije ćete ih zaboraviti i krenuti dalje. Mentalni su modeli tek sažet način da se prisjetite vlastitog znanja. [78]

EVOLUCIJA

Mislim da se suvremeno društvo uvelike može objasniti evolucijom. Jedna od teorija je da civilizacija postoji kako bi odredila tko se smije razmnožavati. Ako situaciju promotrimo iz čiste perspektive seksualnog odabira, sperme ima u izobilju, a jajašca su rijetka. Znači, imamo problem raspodjele.

Korijen cjelokupnog djelovanja čovječanstva je pokušaj rješavanja tog problema.

Evolucija, termodinamika, teorija informacija i računska teorija složenosti mogu se

upotrijebiti za objašnjavanje i predviđanje mnogih aspekata života. [11]

INVERZIJA

Ne vjerujem da imam sposobnost predviđanja koje će rješenje biti uspješno. Umjesto toga, pokušavam eliminirati sva rješenja koja sigurno neće upaliti. Mislim da se uspjeh postiže izbjegavanjem grešaka. Nisu toliko važne ispravne prosudbe. Važnije je izbjeći neispravne prosudbe. [4]

TEORIJA RAČUNSKE SLOŽENOSTI

Polovicom devedesetih godina dvadesetog stoljeća zaista sam se zanimao za teoriju računske složenosti. Što sam se više njome bavio, to sam bolje shvaćao ograničenja naše sposobnosti predviđanja. Teorija složenosti pokazala se veoma korisnom. Pomogla mi je da osmislim sustav koji djeluje unatoč našem neznanju. Vjerujem da u svojoj srži svi živimo u neznanju te smo jako, jako loši u predviđanju budućnosti. [4]

EKONOMIJA

Mikroekonomija i teorija igara ključ su svega. Mislim da nitko ne može biti uspješan poslovni čovjek, pa čak niti snaći se u većem dijelu našeg kapitalističkog društva, a da ne razumije jako dobro odnos ponude i potražnje, radne snage i kapitala, teorije igara i slične pojmove. [4]

Zanemarite žamor. Tržište će odlučiti.

PROBLEM VLASNIK - ZASTUPNIK

Za mene, problem vlasnika i zastupnika (eng. Principal-agent problem) predstavlja osnovni problem mikroekonomije. Ako ne razumijete taj problem, nećete se znati snaći u poslovnom svijetu. To je važno ako želite izgraditi uspješnu tvrtku ili biti uspješni u poslovanju. Koncept

je vrlo jednostavan. I Julije Cezar je rekao: „Ako želiš da se obavi, idi i obavi sam. Ako ne želiš, pošalji nekoga.” Time je mislio: ako želite da se nešto odradi na pravi način, morate to napraviti sami. Kad ste vi vlasnik, bit će vam stalo do posla i dobro ćete ga odraditi. Ako ste nečiji zastupnik ili zaposlenik te posao obavljate u nečije ime, možete si priuštiti da ne odradite dobar posao. Ne mora vam biti stalo. Optimizirate za svoju korist, a ne za vlasnikovu imovinu.

Što je kompanija manja, to će se više svi uključeni osjećati kao vlasnici. Što se manje osjećaš kao zastupnik, to ćeš bolje odraditi posao. Što izravnije možete nečiju naknadu povezati s točnom vrijednošću koju stvarate, to ga više pretvarate u vlasnika, a manje u zastupnika. [12]

Mislim da svi to razumijemo. Vlasništvo nas sve privlači i s tom se idejom lako povezujemo, ali nam mediji i moderno društvo pokušavaju isprati mozak idejom da nas netko treba zastupati, da su zastupnici važni i da imaju posebna znanja. [12]

SLOŽENE KAMATE

Složene kamate su pojam koji bi većina vas trebala znati iz financijskog konteksta. Ako ne znate, otvorite udžbenik iz mikroekonomije. Isplati se pročitati takav udžbenik od korica do korica.

Jedan primjer složenih kamata – recimo da godišnje zarađujete 10 % svojeg ulaganja od jednog dolara. Prve godine zarađujete 10 % i na računu ćete imati dolar i deset centa. Na kraju iduće godine imate dolar i 21 cent, iduće godine dolar i trideset tri centa i tako dalje. Zarada se neprestano povećava. Uz složenu kamatu od 30 % godišnje za 30 godina nećete svoje ulaganje umnožiti deset ili dvadeset puta, nego nekoliko tisuća puta. [10]

U intelektualnoj domeni složene su kamate apsolutni zakon. Usluga sa stotinom korisnika čiji broj svaki mjesec raste složenom kamatom od 20 % može jako brzo doseći milijune korisnika. Katkad su čak i vlasnici takvih kompanija iznenađeni tako brzim skaliranjem njihovog poduzeća. [10]

OSNOVNA MATEMATIKA

Mislim da je matematika zaista podcijenjena. Ako želite zarađivati, ako želite zarađeni novac ulagati, morate izvršno razumjeti osnove matematike. Ne morate znati geometriju, trigonometriju, infinitezimalni račun ili zaista komplicirana polja ako su vam interesi samo poslovni. Ali trebat će vam aritmetika, vjerojatnost i statistika. Ta su područja izrazito važna. Otvorite udžbenik osnova matematike i potrudite se zaista ovladati množenjem, dijeljenjem, složenim operacijama, vjerojatnošću i statistikom.

CRNI LABUDOVI

Postoji nova grana statistike vjerojatnosti usmjerena na takozvane repne događaje. „Crni labudovi” takve su ekstremne mogućnosti. Još jednom moram vas uputiti na Nassima Taleba, kojeg smatram jednim od najvećih filozofa i znanstvenika našeg doba. Njegovi su radovi na tom području zaista revolucionarni.

INFINITEZIMALNI RAČUN

Infinitezimalni je račun korisno znati kako biste razumjeli stopu promjena i prirodne zakone. No još je važnije razumjeti principe infinitezimalnog računa – kad mjerite promjene u malim odvojenim ili malim povezanim događajima. Nije važno da znate riješiti integralne jednadžbe ili derivacije ako vas netko probudi usred noći, jer vam to neće trebati u poslovnom svijetu.

PRINCIP OBORIVOSTI

Princip koji rijetki razumiju, a koji je zapravo najvažniji za sve koji tvrde da je „znanost” na njihovoj strani, princip je oborivosti. Ako neka tvrdnja ne može proizvesti oboriva predviđanja, nije znanstvena. Kako biste vjerovali da je nešto istinito, mora se moći koristiti za predviđanje, i mora biti oborivo. [11]

Mislim da je makroekonomija, zato što ne generira oboriva predviđanja (što je važno obilježje znanosti), otišla u krivom smjeru. Kad proučavate ekonomiju, nikad nemate protuprimjer. Nikad ne možete uzeti primjer američke ekonomije i provesti dva različita

eksperimenta u isto vrijeme. [4]

AKO SE NE MOŽETE ODLUČITI, ODGOVOR JE NE

Ako je preda mnom teška odluka, poput:

- Trebam li se udati za ovu osobu?
- Trebam li prihvatiti ovaj posao?
- Trebam li kupiti ovu kuću?
- Trebam li se preseliti u grad?
- Trebam li se upustiti u poslovne odnose s ovom osobom?

Ako se ne možete odlučiti, odgovor je *ne*. Razlog tomu je to što je moderno društvo prepuno opcija. Postoje tone i tone opcija. Živimo na planetu s osam milijardi stanovnika, a putem interneta povezani smo sa svima. Dostupne su vam stotine tisuća karijera. Toliko je izbora!

Biološki smo ustrojeni tako da ne možemo pojmiti koliko izbora imamo. Povijesno gledano, razvijali smo se u plemenima od oko 150 pojedinaca. Kad upoznamo nekoga u takvoj situaciji, ta bi nam osoba mogla biti jedina opcija za partnera.

Kad donesete neku odluku, time ste se dugoročno obvezali. Za pokretanje kompanije možda će vam trebati deset godina. Nova veza mogla bi trajati pet ili više godina. Ako se preselite u neki grad, vjerojatno tamo ostajete idućih deset ili dvadeset godina. To su vrlo, vrlo dalekosežne odluke. Zato je vrlo, vrlo važno reći *da* samo kad smo prilično sigurni. Nikad nećete biti apsolutno sigurni, ali možete biti vrlo sigurni.

Ako se zateknete da radite tablicu s razlozima za i protiv neke odluke, zašto bi mogla biti dobra ili loša za vas... zaboravite. Ako se ne možete odlučiti, odgovor je *ne*. [10]

TRČITE UZBRDO

Ovo je jednostavna heuristička metoda: ako ne možete donijeti neku tešku odluku, odaberite onu koja je kratkoročno bolnija.

Ako imate dvije opcije, a relativno su slične, odaberite put koji je kratkoročno teži i bolniji.

U takvim se slučajevima događa da jedan od putova zahtijeva kratkoročnu bol. Drugi pak samo odgađa bol. Vaš mozak zapravo pokušava izbjeći sukobe i odgoditi kratkoročnu bol.

Po definiciji, ako se obje opcije čine sličnima, a jedna zahtijeva kratkoročnu bol, ona će vas nagraditi dugoročnim profitom. A uzmemo li u obzir zakon složenih kamata, dugoročni profit je onaj kojem trebamo stremiti.

Vaš mozak previše vrijednosti polaže na kratkoročnu sreću, a pokušava izbjeći kratkoročnu bol.

Zato morate stvoriti protutežu toj tendenciji (a to je vrlo moćna podsvjesna sklonost) tako da svjesno odabirete bol. Kao što znate, većina nagrada u životu proizlazi iz kratkoročne patnje koja vodi dugoročnom profitu.

Meni vježbanje nije zabavno: trpim kratkoročnu patnju. Osjećam bol. Međutim, dugoročno to će mi koristiti; razvit će mi mišići i popraviti zdravlje.

Kad čitam neku knjigu koja me zbunjuje, to je baš kao kad me mišići zaboje tijekom vježbanja; samo je ovaj put mozak taj koji je umoran i iscrpljen. Dugoročno postajem pametniji jer usvajam nove koncepte koji su na granici ili na rubu mog poimanja.

Stoga, općenito valja težiti aktivnostima koje uzrokuju kratkoročnu bol, ali nude dugoročne nagrade.

Koji je najučinkovitiji način za stvaranje novih mentalnih modela?

Mnogo čitajte, samo čitajte. [2]

Čitanje knjiga o znanosti, matematici ili filozofiji barem sat vremena dnevno vjerojatno će vas smjestiti u sferu visokouspjeha ljudi unutar sedam godina.

NAUČITE VOLJETI ČITANJE

(Preporuke za čitanje nalaze se u dijelu knjige pod nazivom „Navalove preporuke za čitanje“.)

Iskrena ljubav prema čitanju, kad je se njeguje, pretvara se u sasvim posebnu moć. Živimo u doba Aleksandrijske knjižnice, u kojem nam je svaka knjiga i svako moguće znanje ikad zapisano dostupno u nekoliko dodira tipke. Postoji obilje mogućnosti za učenje, ali izostaje želja za učenjem. [3]

Čitanje je bilo moja prva ljubav. [4]

Sjećam se bakine i djedove kuće u Indiji. Kao dijete ležao bih na podu i listao djedove primjerke časopisa *Reader's Digests* jer nije imao ništa drugo za čitanje. Ovih su dana, naravno, informacije posvuda – bilo tko može čitati bilo što u bilo kojem trenu. Tada štivo nije bilo tako lako dostupno. Čitao bih stripove, priče za djecu, što god bi mi palo u ruke.

Mislim da sam oduvijek volio čitati jer sam zapravo asocijalni introvert. Bio sam izgubljen u svijetu riječi i ideja još od malih nogu. Mislim da je dio toga posljedica sretne slučajnosti da me nitko nikad nije tjerao da čitam određeno štivo.

Mislim da postoji tendencija među roditeljima i učiteljima da djeci kažu: „Čitaj ovo, ali nemoj čitati ono.“ Kao dijete pročitao sam mnogo toga što bi se (po današnjim standardima) smatralo *fast-foodom* za mozak. [4]

Čitaj ono što voliš dok ne zavoliš čitanje.

Morate čitati ono što čitate jer vas zanima. Ne treba vam nikakav drugi razlog. Ne pokušavate ostvariti neku misiju. Jednostavno čitajte jer u tome uživate.

Ovih se dana često zateknem kako ponovno čitam već pročitana djela, čak i češće nego što čitam nešto novo. Na Twitteru je @illacertus rekao: „Ne želim pročitati sve. Želim samo iznova čitati onih 100 najboljih knjiga.” Mislim da je to vrijedna ideja. Važnije je znati kako identificirati te knjige koje su za vas najbolje, jer različite knjige progovaraju različitim ljudima. Tek ih tada možete zaista upiti.

Čitanje knjige nije utrka – što je knjiga bolja, to je polaganije treba upijati.

Ne znam za vas, ali ja imam slabu koncentraciju. Čitam letimice. Čitam brzinski. Preskačem stranice i poglavlja. Ne bih vas znao uputiti na specifične odlomke ili citate u knjigama. Negdje duboko u sebi svejedno ćete ih upiti, i one postaju niti u tkanju vaše psihe. Na neki se način utkaju u vas.

Siguran sam da vam se dogodilo da počnete čitati knjigu i prvi je dojam: „Ovo je prilično zanimljivo. Ovo je jako dobro.” A zatim na pola knjige shvatite: „Pa ja sam ovu knjigu već čitao.” I to je savršeno u redu. To znači da ste bili spremni za ponovno čitanje. [4]

Zapravo ne pročitam mnogo knjiga. Započnem ih mnogo, a dovršim tek rijetke, i one zatim tvore temelje mojeg znanja.

Prava je istina da zapravo ne čitam mnogo, u usporedbi s onim što ljudi misle. Vjerojatno čitam jedan ili dva sata na dan. Samim time spadam u 0.00001 % ljudske populacije. Mislim da je to samo po sebi zaslužno za sav moj materijalni uspjeh i za svu inteligenciju koju sam stekao. Većina ljudi ne čita jedan sat dnevno. Većina ljudi, rekao bih, čita minutu na dan ili manje. Stvaranje te navike najvažniji je korak.

Gotovo da nije važno što čitate. S vremenom ćete pročitati dovoljno toga što će vam drastično popraviti život – vaši će vas interesi odvesti kamo treba. Baš kao što je najbolja tjelovježba za vas ona kojoj se svakog dana veselite, rekao bih da slično vrijedi i za knjige, blogove, objave na Twitteru, bilo što s idejama i informacijama i prilikama za učenje – najbolje je čitati one koje ćete uzbuđeno čitati cijelo vrijeme. [4]

„Dokle god imam knjigu u ruci, ne osjećam se kao da tratim vrijeme.”

Charlie Munger

Svaki mozak drukčije funkcionira. Neki ljudi vole voditi bilješke. Ja se za te potrebe koristim Twitterom. Čitam i čitam i čitam. Ako dođem do nekog iznenadnog fundamentalnog uvida ili koncepta, Twitter me prisili da ga svedem na tek nekoliko slova. Zatim ga pokušam na Twitteru oblikovati kao aforizam. Zatim me napadnu nasumični ljudi koji mi skaču za vrat i ukazuju mi na svakojake očite iznimke u odnosu na moju tvrdnju. Zatim pomislim: „Zašto ja ovo uopće radim?” [4]

Isticanje očitih iznimaka implicira da netko ovdje nije pametan – ili vi ili onaj na koga ciljate.

Kad prvi put uzmete knjigu u ruke, tražite li nešto zanimljivo? Kako pristupate čitanju? Otvorite li nasumce stranicu i počnete čitati od te točke? Kakavje vaš proces?

Počinjem od početka, no krećem se brzo. Ako mi tekst nije zanimljiv, počet ću preskakati stranice, ovlaš pregledavati tekst ili brzinski čitati. Ako mi ne zaokupi pažnju u prvom poglavlju na neki značajan ili pozitivan način, odustat ću od knjige, ili barem preskočiti nekoliko poglavlja.

Ne vjerujem u odgađanje zadovoljstva kad je dostupan beskonačan broj knjiga. Postoji toliko sjajnih knjiga!

Broj pročitanih knjiga statistika je koja služi samo taštini. Što više znate, to ćete manje knjiga pročitati dokraja. Usredotočite se na koncepte koji nude sposobnost predviđanja.

Općenito govoreći, čitam letimično, preskačem poglavlja, tražim dio knjige koji će privući moju pažnju. Većina knjiga nudi jedan važan zaključak. (Naravno, ovdje ne govorim o fikciji.) Nude jedan zaključak, izlože ga, i onda vam daju čitav niz primjera, jedan za drugim, i pokušavaju taj zaključak primijeniti kako bi objasnile sve na svijetu. Kad usvojim poantu knjige, ne libim se prestati čitati. Među najprodavanijim knjigama postoje mnoga djela koja bih nazvao pseudoznanošću... Ljudi me pitaju: „Jesi li pročitao ovu knjigu?” Uvijek odgovorim da jesam, ali zapravo sam možda pročitao dva poglavlja. Shvatio sam poantu.

Ako je autor knjigu napisao kako bi zaradio novac, nemojte je čitati.

Koje prakse slijedite kako biste internalizirali i organizirali podatke koje ste naučili čitanjem?

Objasnite to što ste naučili nekome drugom. Podučavanje vas tjera na učenje.

Nije bitno tko je „obrazovan”, a tko „neobrazovan”. Bitna je razlika između „voli čitati” i „ne voli čitati”.

Što mogu učiniti u idućih šezdeset dana da počnem razmišljati jasnije i neovisnije?

Čitajte velikane matematike, znanosti i filozofije. Ignorirajte svoje suvremenike i vijesti. Izbjegavajte plemensku identifikaciju. Istinu vrednujte više od društvenog odobravanja. [11]

Proučavajte logiku i matematiku jer kad njima ovladate, neće vas biti strah nijedne knjige.

Ne smije vas biti strah nijedne knjige u knjižnici. Bilo da se radi o matematici, fizici,

elektrotehnici, sociologiji ili ekonomiji, trebali biste moći uzeti bilo koju knjigu s police i pročitati je. Neke će vam od njih biti preteške. To je u redu – svejedno ih pročitajte. A zatim im se vratite i pročitajte ih još nekoliko puta.

Ako vas knjiga koju čitate zbunjuje, ta je zbunjenost slična boli koju osjećate kad vježbate u teretani. Razlika je u tome što vježbate mentalnu, a ne fizičku snagu. Naučite se učiti i čitati knjige.

Kad savjetujem „samo čitajte“, problem je u tome što je na tržištu mnogo smeća. Postoji toliko različitih vrsta autora – gotovo jednako koliko i ljudi. Mnogi od njih pisat će hrpu smeća.

Poznajem mnoge ljude koje smatram vrlo načitanima, ali ne i pametnima. Razlog tome je što su, iako su vrlo načitani, čitali pogrešna djela, i to pogrešnim redom. Prvo su čitali štivo koje je netočno ili slaba verzija istine, i na tome su izgradili aksiome koji su temelji njihovog pogleda na svijet. Sada, kad naiđu na nešto novo, te nove ideje prosuđuju prema već izgrađenim temeljima. Temelji su ključni!

Budući da se većina ljudi boji matematike i ne može je neovisno kritizirati, previše vjeruju mišljenjima koja se temelje na matematici/pseudoznanosti.

Kad je u pitanju čitanje, neka vaši temelji budu vrlo, vrlo kvalitetni.

Najbolji način da stvorite kvalitetne temelje (a možda vam se ovaj odgovor ne svidi) jest da se držite znanosti i osnova. Općenito gledano, rijetke su stvari koje možete pročitati, a s kojima se svi moraju složiti. Malotko će osporavati da je $2 + 2 = 4$, zar ne? To je ozbiljno znanje. Matematika je čvrst temelj.

Jednako tako, prirodne su znanosti čvrst temelj. Mikroekonomija je čvrst temelj. Čim se odmaknete od tih čvrstih temelja, u nevolji ste, jer sad ne znate što je istina, a što nije. Posvetite se najviše što možete stjecanju čvrstih temelja.

Bolje je sjajno razumjeti aritmetiku i geometriju nego zavući se duboko u naprednu matematiku. Osnove mikroekonomije mogu čitati cijeli dan.

Još jedan pristup tome bio bi čitati izvornike i klasike. Ako vas zanima evolucija, čitajte Charlesa Darwina. Nemojte početi s Richardom Dawkinsom (iako mislim da je on sjajan autor). Čitajte ga kasnije; počnite s Darwinom.

Ako želite naučiti makroekonomiju, prvi bi vam korak trebali biti Adam Smith, von Mises ili Hayek. Krenite s prvotnim filozofima ekonomije. Ako vas zanimaju komunističke ili socijalističke ideje (što meni nije blisko), počnite čitanjem Karla Marxa. Nemojte čitati suvremene interpretacije koje vam netko prodaje i pokušava objasniti kako bi stvari trebale izgledati.

Ako na izvornim izdanjima izgradite svoje temelje, trebali biste imati dovoljno jasan pogled na svijet i shvaćanje da vas nijedna knjiga neće moći uplašiti. Nakon toga možete jednostavno učiti. Ako postanete stroj za neprestano učenje, nikad vam neće ponestati ideja kako zaraditi novac. Uvijek ćete moći predvidjeti trendove u društvu, gdje se skriva vrijednost, kakva je potražnja, a naučit ćete i kako se informirati. [74]

Kako biste jasno razmišljali, morate razumjeti osnove.

Ako napamet učite napredne koncepte, a niste u stanju po potrebi doći do njih derivacijom, izgubljeni ste.

Živimo u doba Twittera i Facebooka. Hranimo se mudrošću u malim, duhovitim formatima, a takvo je znanje zaista teško upiti. Modernim je ljudima teško čitati knjige jer smo se navikli na kratke formate. U nama se sukobljavaju dvije suprotstavljene obuke.

Naša se koncentracija raspala jer nas cijelo vrijeme bombardiraju informacijama. Želimo preskočiti, skratiti, doći ravno do poante.

Zbog Twittera sam postao lošiji čitatelj, ali mnogo bolji pisac.

S druge strane, od rane dobi uče nas da dovršimo knjige koje čitamo. Knjige su svetinja – kad u školi dobijete za zadaću pročitati knjigu, morate je pročitati do kraja. S vremenom

zaboravljamo kako čitati knjige. Svatko koga znam zapeo je na nekoj knjizi.

Siguran sam da ste i vi negdje zapeli. Na 332. stranici ste, ne možete dalje, ali znate da morate dovršiti knjigu. I što ćete onda učiniti? Odustat ćete od čitanja na neko vrijeme.

Za mene je odustajanje od čitanja bilo tragedija. Odrastao sam na knjigama, zatim sam se prebacio na blogove, pa nakon toga na Twitter i Facebook, i naposljetku sam shvatio da više ništa ne učim. Samo sam cijeli dan konzumirao male obroke dopamina. Dobivao sam dozice dopamina od 140 znakova. Objavio bih nešto na Twitteru, a onda provjeravao tko je dijelio moje objave. To je zabavan i lijep osjećaj, ali ništa više od igre koju sam igrao.

Shvatio sam da se moram vratiti čitanju knjiga. [6]

Znao sam da je to vrlo ozbiljan problem jer se moj mozak već naviknuo provoditi vrijeme na Facebooku, Twitteru i drugim mjestima gdje informacije dolaze u malim, lako probavljivim zalogajima.

Osmislio sam trik: počeo sam tretirati knjige kao nasumične blogove ili objave na Twitteru. Nisam osjećao obvezu da dovršim knjigu. Ovih dana, kad mi netko spomene knjigu, odmah je kupim. U bilo kojem trenutku čitam između deset i dvadeset knjiga. Jednostavno ih listam.

Ako mi knjiga postane dosadna, preskočit ću nekoliko stranica. Katkad počnem čitati knjigu od sredine jer mi neki odlomak zapne za oko. Onda nastavim čitati od te točke, i ne osjećam baš nikakvu obvezu da dovršim knjigu. I odjednom su se knjige vratile na moj popis čitanja. To je divno, jer knjige sadrže drevne mudrosti. [6]

Kad rješavate problem: što je problem stariji, to je starije i rješenje.

Ako pokušavate naučiti voziti automobil ili upravljati zrakoplovom, čitajte tekstove napisane u moderno doba jer to je problem koji je nastao u moderno doba, pa ćete tu pronaći i rješenje.

Ako rješavate stari problem, kao što je kako održati tjelesno zdravlje, kako ostati miran i spokojan, koji su sustavi vrijednosti dobri, kako graditi obitelj i slična pitanja, starija su rješenja vjerojatno bolja.

Bilo koja knjiga koja je preživjela dvije tisuće godina prošla je kroz filter brojnih ljudi. Opći će principi vjerojatno biti istiniti. Želim se vratiti čitanju takvih knjiga. [6]

Znate onu pjesmu koju si ne možete izbiti iz glave? Sve misli funkcioniraju na taj način. Pazite što čitate.

Miran um, zdravo tijelo i kuća puna ljubavi.

Te se stvari ne mogu kupiti.

Njih se mora zaslužiti.

DRUGI DIO

SREĆA

Tri najveća cilja u životu su bogatstvo, zdravlje i sreća.
Tim redom ih i tražimo, ali po važnosti, red bi bio obrnut.

NAUČITE BITI SRETNI

Ne doživljajte se tako ozbiljno. Svi smo mi samo majmuni s planovima.

SREĆA JE NEŠTO ŠTO SE UČI

Da ste me prije deset godina pitali jesam li sretan, odmahnuo bih rukom. Nisam želio razgovarati o tome.

Na ljestvici od 1 do 10 vjerojatno bih rekao 2 ili 3 od 10. Možda 4 od 10 u najboljim danima. No tada nisam cijenio sreću.

Danas bih svoju sreću ocijenio s 9 od 10. I da, bogatstvo pomaže, no to je zapravo tek djelić priče. Dobar dio sreće proizlazi iz toga što sam s godinama naučio da mi je vlastita sreća najvažnija, a i njegovao sam je pomoću brojnih tehnika. [10]

Možda sreća nije nešto što možemo naslijediti ili odabrati, nego iznimno osobna vještina koja se može naučiti, poput održavanja tjelesne forme ili kvalitetne prehrane.

Mislim da je sreća nešto što stalno evoluirala, baš poput svih velikih životnih pitanja. Kad ste bili dijete, pitali ste majku: „Što se s nama događa nakon smrti? Postoji li Djed Božićnjak? Trebam li biti sretan? Za koga se trebam udati?” To su česta pitanja. Na njih nema laganih odgovora jer nijedan odgovor nije univerzalno primjenjiv. Naravno, postoje odgovori na ta pitanja, no ti su odgovori osobni.

Odgovor koji meni ima smisla vama će biti besmislen, kao i vaš meni. Što god sreća značila za mene, za vas će značiti nešto drugo. Mislim da je vrlo važno istražiti te definicije.

Neki ljudi koje poznajem sreću nalaze u stanju radnog zanosa. Neki ljudi traže užitak. Drugi traže osjećaj zadovoljstva. Moja definicija neprestano evoluirala. Odgovor koji bih vam ponudio prije godinu dana razlikovao bi se od odgovora koji ću vam dati danas.

Danas vjerujem da je sreća naše osnovno stanje. Sreća je tu kad uklonite osjećaj da vam nešto nedostaje u životu.

Mi smo svi vrlo kritični strojevi za preživljavanje i razmnožavanje. Stalno razmišljamo kako nam treba ovo ili ono, pa smo zarobljeni u mreži želja. Sreća je stanje u kojem nam ništa ne

nedostaje. Kad nam ništa ne nedostaje, naš um prestaje raditi i bježati u prošlost ili budućnost, kako bi za nečime žalio ili nešto planirao.

U tom odsustvu, barem na tren, imamo unutarnju tišinu. Kad postignemo unutarnju tišinu, zadovoljni smo, i sretni smo. Ako se ne slažete, to je sasvim u redu. Ponavljam, sreća je nešto različito za svakoga.

Ljudi pogrešno vjeruju da ključ sreće leži u pozitivnim mislima i pozitivnim djelima. Što sam više čitao, što sam više učio, i što sam više iskusio (jer sve volim sam provjeriti), došao sam do spoznaje da svaka pozitivna misao u sebi nosi i negativnu misao. Ona je kontrast nečemu negativnom. Temeljno djelo taoizma *Tao Te Ching* sve to artikulira mnogo bolje negoli sam ja u stanju, ali sve je to pitanje dualnosti i polariteta. Ako kažem da sam sretan, to znači da sam u nekom trenu bio tužan. Ako za nekoga kažem da je privlačan, to znači da netko drugi mora biti neprivlačan. Svaka pozitivna misao sadrži sjeme negativne misli u sebi, a vrijedi i suprotna tvrdnja: zato mnogi najveći životni uspjesi proizlaze iz patnje. Morate iskusiti negativnu stranu prije nego što možete cijeniti pozitivnu stranu i njoj težiti.

Za mene sreća nema veze s pozitivnim mislima. Nema veze ni s negativnima. Sreća je izostanak želje, posebice izostanak želje za bilo čim izvanjskim. Što manje želja imam, to ću lakše prihvatiti trenutno stanje; to znači da će mi se i um manje kretati, jer um uistinu prebiva u kretanju prema budućnosti ili prošlosti. Što sam prisutniji u trenutku, to ću biti sretniji i zadovoljniji. Ako se zakvačim za neki osjećaj i sam sebi kažem: „0, pa ja sam sretan!“, željet ću ostati sretan, i to će me izbaciti iz te sreće. I sad se odjednom um počinje kretati. Pokušava se uhvatiti za nešto. Pokušava privremenu situaciju pretvoriti u trajnu.

Sreća je za mene uglavnom izostanak patnje, želja, promišljanja budućnosti ili prošlosti: do nje dolazi kad prigrlim sadašnjost i stvarnost kakve uistinu jesu. [4]

Ako ikad želite postići mir, morate zakoračiti onkraj dobra i zla.

Priroda ne poznaje koncept sreće ili nesreće. Priroda slijedi neumoljive matematičke zakone i lanac uzroka i posljedica od Velikog praska sve do danas. Sve je savršeno točno onako kako jest. Samo u svom umu možemo biti sretni ili nesretni, a situacije mogu biti savršene ili nesavršene samo zbog naših želja. [4]

Svijet nam samo vraća odraz naših osjećaja. Stvarnost je neutralna. Stvarnost ne sudi. Stablo ne poznaje koncept ispravnog ili pogrešnog, dobra i zla. Rađamo se, iskusimo čitav niz osjetilnih iskustava i podražaja (svjetla, boje i zvukovi), a onda umiremo. Na nama je da odaberemo kako ćemo sve to interpretirati – to je naš izbor.

Na to mislim kad kažem da je sreća odabir. Ako vjerujete da je odabir, možete početi raditi na njemu. [77]

Ne postoje vanjske sile koje utječu na vaše emocije – koliko god se vama činilo da je to tako.

Uza sve ovo, postao sam uvjeren u potpunu beznačajnost ega i identiteta, i mislim da je to jako korisno. Primjerice, kad biste mislili da ste najvažniji u svemiru, morali biste cijeli svemir pokoriti svojoj volji. Ako ste najvažniji u svemiru, kako to da se on ne pokorava vašim željama? Ako se ne pokorava vašim željama, nešto tu nije u redu.

S druge strane, ako se smatrate jednakim bakteriji ili amebi – ili ako doživljavate sav svoj trud i rad kao pisanje po površini vode ili gradnju dvoraca od pijeska, nećete imati očekivanja o tome kako bi život „zapravo” trebao izgledati. Život je takav kakav jest. Kad to prihvatite, nemate razloga biti sretni ili nesretni. Ti pojmovi gotovo da više nisu primjenjivi.

Ono što vam u takvom neutralnom stanju preostaje nije neutralnost. Mislim da ljudi uglavnom vjeruju da je neutralna egzistencija prilično nezanimljiva. Upravo suprotno – to je stanje u kojem živi većina male djece. Ako pogledate malu djecu, u prosjeku se doimaju prilično sretnima, jer su uživljena u svaki trenutak i svoju okolinu, a ne razmišljaju o tome kako bi život trebao izgledati da bi bio u skladu s njihovim preferencijama i željama. Mislim da je neutralno stanje zapravo stanje savršenstva. Svaka osoba može biti vrlo sretna dokle god nije previše zapletena u vlastite misli. [4]

Naši su životi treptaj krijesnice u noći. Nestat ćemo u trenu. Moramo najbolje iskoristiti svaku minutu, što ne znači da cijeli život moramo ganjati nekakve puste želje. To znači da je svaka sekunda na ovom planetu dragocjena, te da je vaša odgovornost da budete sretni i da sve interpretirate na najbolji mogući način. [9]

Mislimo da smo mi fiksni, a da se svijet može mijenjati, ali u stvarnosti smo mi ti koji se mogu mijenjati, dok je svijet uglavnom fiksni.

Može li nam meditacija pomoći da prihvatimo stvarnost?

Da. No nevjerovatno je u kako maloj mjeri nam pomaže. [smijeh] Možete meditirati cijeli život, no ako netko kaže nešto pogrešno u lošem trenutku, opet ćete postati verzija sebe kojom upravlja ego. Gotovo kao da vježbate dižući utege od jednog kilograma, a onda vam netko ispusti olimpijsku šipku nakrcanu željeznim diskovima na glavu.

Meditacija je u svakom slučaju bolja nego da ništa ne radite. Međutim, kad dođe stvarni trenutak mentalne ili emocionalne patnje, neće vam biti lako. [8] Prava sreća nastaje samo kao nusproizvod mira. Uglavnom ćete je postići prihvaćanjem, a ne mijenjanjem svoje okoline. [8]

Razumna osoba može pronaći mir tako da njeguje ravnodušnost prema onome što je izvan njezine kontrole.

Prizemljio/Suspregnuo sam svoj identitet. Prigušio sam žamor svojeg uma.

Ne marim za sve što nije zaista bitno.

Ne miješam se u politiku.

Ne okružujem se nesretnim ljudima.

Zaista cijenim svoje vrijeme na ovoj Zemlji.

Čitam filozofiju.

Meditiram.

Okružujem se sretnim ljudima.

I sve to zaista pomaže.

Svatko može polako, ali ravnomjerno i metodično poboljšati svoje osnovno stanje sreće, baš kao što možemo poboljšati svoju tjelesnu spremu i zdravlje. [10]

SREĆA JE IZBOR

Sreća, ljubav i strast... nije nešto što ćete pronaći – to je ono što ćete odabrati.

Sreća je vaš izbor i vještina koju morate razvijati.

Um je jednako plastičan kao i tijelo. Toliko vremena i truda ulažemo u nastojanje da promijenimo svijet oko sebe, druge ljude, pa i vlastito tijelo, a u isto vrijeme prihvaćamo da mi moramo ostati onakvi kakvima nas je oblikovalo naše djetinjstvo.

Prihvaćamo glas u svojoj glavi kao izvor istine. Međutim, sve je to promjenjivo, a svaki je dan nova prilika. Sjećanja i identitet teret su iz prošlosti koji nas sprečava da živimo slobodno u sadašnjosti. [3]

SREĆA ZAHTIJEVA PRISUTNOST

U bilo kojem trenutku, dok šecete ulicom, na sadašnjost je usredotočen tek jedan sićušni dio vašeg uma. Ostatak planira budućnost ili žali za prošlošću. To vas sprečava da uživate u svojem iskustvu. Zbog toga ne možete vidjeti ljepotu u svemu oko sebe ni biti zahvalni na mjestu na kojem ste se zatekli. Doslovno uništavate svoju sreću ako trošite cijelo vrijeme na tlapnje o budućnosti. [4]

Žudimo za iskustvima koja će nam omogućiti da budemo prisutni, no sama nas žudnja udaljava od sadašnjeg trenutka.

Jednostavno ne vjerujem ni u što iz svoje prošlosti. Baš ni u što. Nikakva sjećanja. Nikakva kakanja. Nikakve ljude. Nikakva putovanja. Ništa. Velik dio naše nesreće proizlazi iz uspoređivanja prošlosti i sadašnjosti. [4]

Iščekivanje naših poroka vuče nas u budućnost. Uklanjanje poroka olakšava nam život u sadašnjosti.

Pročitao sam jednu sjajnu definiciju: „Prosvjetljenje je prostor između vaših misli.” To znači da prosvjetljenje nije nešto do čega se dolazi nakon trideset godina promišljanja na vrhu planine. To je nešto što se postiže iz trena u tren, i svakog dana možemo barem djelomično ostvariti prosvjetljenje. [5]

SREĆA ZAHTIJEVA MIR

Jesu li sreća i osjećaj svrhe povezani?

Sreća je riječ koja u sebi nosi toliko značenja da više nisam ni siguran što znači. Ovih dana, za mene, sreća u većoj mjeri podrazumijeva spokoj nego veselje. Mislim da spokoj i osjećaj svrhe ne idu rukom pod ruku.

Ako se radi o unutarnjem osjećaju svrhe, nečemu što najviše želite raditi, onda u redu, bit ćete sretni dok se time bavite. Međutim, vanjski nametnute svrhe kao što je „društvo želi da radim X“, ili „najstariji sam sin najstarijeg sina ove loze, pa moram raditi Y“, ili „preuzeo sam ovaj dug ili obvezu“ – mislim da takve svrhe ne vode ka sreći.

Mislim da mnoge od nas muči jedan poluzatomljeni stalni osjećaj tjeskobe. Ako posvetite pažnju svojem umu, shvatit ćete da katkad jurite naokolo i obavljate svoj posao, a ne osjećate se baš dobro: tada ćete primijetiti da vaš um neprestano žamori i negoduje o nečemu. Možda ne možete sjediti na miru... Uvijek „nakonujemo“ – sjedimo na jednome mjestu, a već razmišljamo kamo bismo trebali krenuti *nakon* toga.

Uvijek nas nakon ovoga čeka nešto novo, pa nešto novo, pa nešto novo nakon toga, i to nam stvara tu sveprisutnu i stalnu tjeskobu.

Taj je osjećaj najočitiji kad pokušate sjesti i ne raditi ništa, baš ništa. Apsolutno ništa. Pokušajte ne čitati knjigu, ne slušati glazbu. Samo sjednite i ne radite ništa. Nećete uspjeti jer vas tjeskoba neprestano tjera da ustanete i krenete, ustanete i krenete, ustanete i krenete. Mislim da je važno shvatiti da nas ta tjeskoba čini nesretnima. Ta je tjeskoba samo niz odbjeglih misli.

Kako se ja borim protiv tjeskobe? Ne pokušavam se boriti, nego samo primijetim da sam tjeskoban zbog svih tih misli. Pokušam promisliti: „Bih li radije razmatrao ove misli ili bi mi više godio mir?“ Dokle god se bavim tim mislima, mira neće biti.

Primijetit ćete da, kad govorim o sreći, mislim na mir. Mnogi ljudi, kad govore o sreći, misle na veselje ili blaženstvo, no meni je spokoj draži. [2]

Sretna osoba nije ona koja je cijelo vrijeme sretna.

To je osoba koja bez napora događaje interpretira na takav način da ne gubi svoj prirodni mir.

ŽELJA JE UGOVOR SA SAMIM SOBOM *****	DA BUDETE NESRETNI DOK NE DOBIJETE ☐ ONO ☐ ŠTO ☐ ŽELITE.
---	--

SVAKA JE ŽELJA ODABIR NESREĆE

Mislim da je najčešća pogreška čovječanstva uvjerenje da se sreća može postići nekim vanjskim okolnostima. Znam da to nije originalna misao. Nije to ništa novo. To je temeljna mudrost budizma, ne svojatam je. Mislim da je samo prepoznajem na temeljnoj razini, pa i u samom sebi.

Kupili smo novi automobil. I sad čekam da moj novi auto stigne. Svake večeri visim na forumima i čitam o tom autu. Zašto? Pa to je samo nekakav predmet. To je samo običan auto. Neće mi nimalo promijeniti život. Znam da više neću mariti za njega čim napokon stigne. Međutim, ovisan sam o osjećaju čežnje. Ovisan sam o ideji da će mi taj vanjski predmet donijeti nekakvu sreću i veselje, a to je potpuna tlapnja.

Potruga za bilo čime izvan sebe osnovna je tlapnja. Time ne želim reći da se ne trebate baviti vanjskim svijetom. Svakako trebate. Živo ste biće. Morate raditi neke stvari. Borite se protiv entropije na lokalnoj razini. Zato ste tu.

Stvoreni ste da djelujete. Nije vam suđeno da samo ležite u pijesku i meditirate cijeli dan. Trebate se aktualizirati. Trebate raditi ono za što ste stvoreni.

Ideja da ćete promijeniti nešto u vanjskom svijetu i da će vam ta promjena donijeti mir, vječno veselje i sreću koju zaslužujete temeljna je tlapnja od koje svi bolujemo, pa i ja. Pogreška koju iznova ponavljamo je što si govorimo: „Bit ću sretan kad dobijem to i to“, što god „to“ bilo. Svi mi ponavljamo tu osnovnu pogrešku, svakog sata svakog dana. [4]

To je temeljna tlapnja: negdje tamo postoji nešto što će me zauvijek usrećiti i ispuniti.

Želja je ugovor sa samim sobom da budete nesretni dok ne dobijete ono što želite. Mislim da mnogi od nas toga nisu svjesni. Mislim da cijeli dan želimo razne stvari i onda se čudimo zašto smo nesretni. Trudim se ostati svjestan toga jer onda mogu pažljivo birati svoje želje. Pokušavam u svakom trenu nemati više od jedne velike želje i svejedno tu želju prepoznajem kao glavni izvor svoje patnje. Svjestan sam područja u kojem sam odlučio biti nesretan. [5]

Želja je ugovor sa samim sobom da budete nesretni dok ne dobijete ono što želite.

Nedavno sam naučio jedno važno pravilo: mnogo je važnije usavršiti svoje želje nego pokušavati raditi nešto što u potpunosti ne želite. [1]

Dok ste mladi i zdravi, možete raditi više toga. Time što više radite, preuzimate sve više i više želja. Niste svjesni da to polako uništava vašu sreću. Mlađi su ljudi uglavnom nesretniji, ali zdraviji. Stariji su ljudi sretniji, ali lošijeg zdravlja.

Dok ste mladi, imate vremena. Imate zdravlje, ali nemate novca. Kad ste u srednjim godinama, imate novca i zdravlja, ali nemate vremena. Kad ostarite, imate novca i vremena, ali nemate zdravlje. Znači, sveto bi trojstvo bilo imati sve troje u isto vrijeme.

U trenutku kad ljudi shvate da imaju dovoljno novca, već su potratili svoje vrijeme i zdravlje. [8]

USPJEH NE VODI KA SREĆI

Sreća proizlazi iz zadovoljstva onim što imate.

Uspjeh proizlazi iz nezadovoljstva. Odaberite jedno.

Konfucije tvrdi da svatko ima dva života. Drugi počinje kad shvatimo da imamo samo jedan. Kada je i kako počeo vaš drugi život?

To je vrlo duboko pitanje. Većina ljudi starijih od određene dobi iskusili su taj osjećaj ili fenomen: prolazili su kroz život na jedan način i došli to određene točke u kojoj su morali uvesti neke prilično velike promjene. I ja sigurno spadam u tu kategoriju.

Velik dio života trudio sam se ostvariti određeni materijalni i društveni uspjeh. Kad sam ostvario materijalni i društveni uspjeh (ili sam barem dosegao točku kad mi do njih nije bilo toliko stalo), shvatio sam da ljudi oko mene koji su već ostvarili slične uspjehe i koji su bili na putu prema još većim uspjesima – nisu sretni. U mojem slučaju, sigurno se radilo o hedonističkoj prilagodbi: lako bih se naviknuo na bilo što.

To me dovelo do zaključka, koji se možda čini banalan, da sreća dolazi iznutra. Taj me zaključak nagnao da više radim na sebi i da shvatim da je svaki pravi uspjeh unutarnji i nema veze s vanjskim okolnostima.

Međutim, svejedno se moramo baviti vanjskim okolnostima. To je naš biološki imperativ. Lako je reći: „Pa samo ugasi taj poriv.” Vaše iskustvo vratit će vas na unutarnji put. [7]

Problem koji se javlja kad postaneš dobar u nekoj igri, a pogotovo u igri s velikim nagradama, jest da ćeš je nastaviti igrati čak i nakon što je prerasteš.

Nagon za opstankom i razmnožavanjem natjerat će nas u žrvanj beskrajnog rada. Hedonistička prilagodba zadržat će nas tamo. Trik je znati kada izaći iz žrvnja rada i početi se igrati.

Koga smatrate uspješnim?

Većina nas nekoga smatra uspješnim ako pobjeđuje u istoj igri koju sami igramo. Ako ste sportaš, ugledat ćete se na vrhunske sportaše. Ako ste poduzetnik, uz uspjeh ćete vezati Elona Muška.

Prije nekoliko godina naveo bih Stevea Jobsa jer je bio dio pokretačke sile koja je stvarala nešto što je mijenjalo živote cijelom čovječanstvu. Mislim da je Marc Andreessen uspješan, ne zbog svoje nedavne inkarnacije u vidu poduzetničkog kapitalista, nego zbog nevjerojatnih postignuća koja je imao s Netscapeom. Satoshi Nakamoto uspješan je jer je stvorio Bitcoin, nevjerojatan tehnološki izum koji će imati posljedice još desetljećima. Naravno, tu je i Elon Musk, jer je promijenio javno mišljenje o tome što je moguće s modernom tehnologijom i poduzetništvom. Smatram te tvorce pune trgovačkog duha uspješnima.

Meni su pravi pobjednici oni koji u potpunosti iskorače iz igre, koji igru i ne igraju, koji je nadilaze. To su ljudi koji imaju toliku unutarnju mentalnu samokontrolu i samosvijest. Osobno poznajem nekoliko takvih ličnosti. Jerzy Gregorek – njega smatram uspješnim jer ne treba ništa ni od koga. Spokojan je, zdrav, i činjenica zarađuje li više ili manje od bilo koga drugog nema utjecaja na njegovo mentalno stanje.

Povijesno gledano, rekao bih da su legendarni Buda i indijski filozof Krishnamurti, čija djela volim čitati, uspješni, u smislu da su u potpunosti iskoračili iz igre. Pobjede i porazi ništa im ne znače.

Pročitao sam jedan citat Blaisea Pascala. U osnovi, on kaže: „Jedini uzrok čovjekova jada jest to što ne zna kako spokojno ostati u vlastitoj sobi.”*** Kad biste mogli samo trideset minuta sjediti u miru i biti sretni, bili biste uspješni. To je izuzetno moćno stanje uma, no rijetki ga među nama uspiju postići. [6]

Mislim da sreća proizlazi iz mira. Ako ste iznutra i izvana mirni, to će s vremenom dovesti do sreće. No mir je vrlo teško postići. Ironija je u tome da većina nas mir pokušava pronaći kroz rat. Kad osnujete tvrtku, na određeni način ratujete. Kad sa sustanarima raspravljate o tome tko treba oprati suđe, ratujete. Ulazite u sukobe kako biste kasnije mogli imati nekakav osjećaj sigurnosti i mira.

U stvarnosti mir nikad nije zajamčen. On teče poput rijeke, neprestano se mijenjajući. Zapravo trebate naučiti osnovnu vještinu koja će vam omogućiti da u životu plutate u toj rijeci i u većini slučajeva prihvaćate svoje stanje. [8]

U životu možete dobiti gotovo što god želite, sve dok se radi o samo jednoj stvari i želite je mnogo više nego bilo što drugo.

Po mojem iskustvu, mjesto na kojem najviše želim biti mjesto je spokoja.

Spokoj je sreća u mirovanju, a sreća je spokoj u pokretu. U bilo kojem trenu možete pretvoriti spokoj u sreću. No spokoj je ono što želite većinu vremena. Ako ste spokojna osoba, što god radili, donosit će vam sreću.

Danas mislimo da se spokoj postiže rješavanjem svih vanjskih problema. Ali vanjski su problemi bezbrojni. Jedini način da zaista postignete unutarnji mir jest da odustanete od ideje problema. [77]

ZAVIST JE NEPRIJATELJ SREĆE

Mislim da život nije baš težak. Mislim da ga mi činimo teškim. Nešto čega se pokušavam osloboditi je fraza „trebao bih“. Kad god vam se u misli uvuče fraza „trebao bih“, radi se o osjećaju krivnje ili o društvenom programiranju. Ako nešto radite zato što biste to „trebali“ raditi, to znači da to zapravo ne želite raditi. Taj vas zadatak čini nesretnima, pa ja iz života pokušavam eliminirati što više stvari koje bih „trebao“ raditi. [1]

Neprijatelj duševnog mira su očekivanja koja su vam nametnuli društvo i drugi ljudi.

Društvo nam govori: „Vježbaj u teretani. Moraš dobro izgledati.“ To je kompetitivna igra za više igrača. Drugi ljudi mogu vidjeti ide li mi dobro ili ne. Govore nam: „Zarađuj novce. Kupi veliku kuću.“ Opet, vanjska kompetitivna igra za više igrača. Trening koji će vas dovesti do sreće u potpunosti je unutarnja aktivnost. U tome ne postoji vanjski napredak, ne postoji vanjska validacija. Natječete se samo sa sobom – to je igra za jednog igrača.

Isti smo kao pčele ili mravi. Društvena smo bića, vanjski nas svijet programira i pogoni. Više i ne znamo kako igrati i pobijediti u tim igrama za jednog igrača. Natječemo se samo s drugima.

Ustvari, život je igra za jednog igrača. Rađate se sami. Umrijet ćete sami. Sve svoje interpretacije stvarate sami. Sva vaša sjećanja samo su za vas. Za tri generacije nestat ćete i nitko neće mariti. Prije nego što ste se rodili nitko nije mario. Sve je to igra samo za jednog igrača.

Jedan od mogućih razloga zašto je teško održati se u jogi i meditaciji je to što nema vanjsku vrijednost. I to su igre za jednog igrača.

Buffett nudi sjajan primjer za to: postavlja pitanje želite li biti najbolji ljubavnik na

svijetu koji slovi kao najgori, ili najgori na svijetu koji slovi kao najbolji? [ovo je parafraza] Razlika je u tome zbrajate li bodove izvana ili iznutra.

Tako je. Svi najvažniji bodovi zbrajaju se iznutra.

Zavist je bila emocija koju mi je bilo najteže nadvladati. Kad sam bio mlad, mučila me jaka zavist. S vremenom sam naučio kako je se riješiti. I dalje se pojavljuje s vremena na vrijeme. To je jedna vrlo otrovna emocija jer na kraju nemate nikakve koristi od nje. Samo ste manje sretni, a osoba kojoj ste zavidjeli i dalje je uspješna, privlačna ili što god bilo predmet vaše zavisti.

Jednog sam dana shvatio nešto o svim tim ljudima kojima sam zavidio. Ne mogu im zavidjeti samo na jednome malom aspektu njihova života. Ne mogu reći: želim njegovo tijelo. Želim njezino bogatstvo. Želim njegovu osobnost. Morate uzeti u obzir cijelu osobu. Želite li zaista biti ta osoba, sa svim njezinim reakcijama, željama, obiteljskim vezama, srećom i nesrećom, stavom prema životu, mišljenjem o sebi? Ako niste spremni u potpunosti se zamijeniti sa svime što ta osoba nosi sa sobom, zavist nema smisla.

Kad sam to shvatio, zavist je nestala, jer ne želim biti nitko drugi. Sretan sam što sam taj koji jesam. Usput, i to je u vašim rukama. Biti zadovoljan s onim što jeste. Međutim, za to ne postoje nikakve društvene nagrade. [4]

SREĆU GRADIMO NAVIKAMA

Otkriće koje me u zadnjih pet godina najviše iznenadilo je da su spokoj i sreća vještine. To nisu stanja s kojima se rodite. Naravno, postoje nasljedni faktori. Dobrim dijelom na to utječe i uvjetovanje vaše okoline, no takvo se uvjetovanje može poništiti i promijeniti.

S vremenom možete promijeniti količinu svoje sreće, a sve to počinje od vaše vjere da to možete učiniti.

To je vještina. Baš kao što je vještina pravilna prehrana, dijeta, vježbanje, zarađivanje, upoznavanje partnera, održavanje dobrih odnosa, pa čak i ljubav. Prvo morate shvatiti da su to vještine koje možete naučiti. Kad na njih usmjerite pažnju i namjeru, svijet može postati bolje mjesto.

Kad radite, okružite se ljudima koji su uspješniji od vas. Kad se igrate, okružite se ljudima koji su sretniji od vas.

Kakva je vrsta vještine sreća?

Radi se o principu pokušaja i pogrešaka. Morate vidjeti što vam odgovara. Možete isprobati novu meditaciju. Odgovara li vam to? Koju ste vrstu meditacije isprobali – tantričku ili vipassanu? Treba li vam desetodnevna radionica ili vam je dvadesetak minuta dovoljno?

U redu, ništa od toga nije upalilo. A da pokušam s jogom? Surfanjem? Možda s utrkaма automobila? Ili s kuhanjem? Hoće li mi to pomoći da budem zen? Doslovno morate isprobati sve to dok ne pronađete ono što vama odgovara.

Kad se radi o lijekovima za stanje uma, placebo učinak djeluje u sto posto slučajeva. Što se uma tiče, morate imati pozitivan stav, umjesto da budete sumnjičavi. Ako se radi o nečemu potpuno unutrašnjem, trebate imati pozitivno stanje uma.

Primjerice, čitao sam *Moć sadašnjeg trenutka* Eckharta Tollea, što je fantastičan uvod u vještinu prisutnosti za osobe koje nisu religiozne. U toj knjizi on pokazuje da je najvažnije biti prisutan u sadašnjem trenutku, a onda to ponavlja i ponavlja dok napokon ne shvatite.

U knjizi opisuje jednu vježbu za tjelesnu energiju. Trebate leći i osjetiti energiju koja se kreće oko vašeg tijela. U tom trenu „stari ja” odložio bi knjigu i rekao: „Dobro, ovo su očito gluparije.” Međutim, „novi ja” je rekao: „Pa, ako vjerujem u to, možda upali.” Ušao sam u vježbu s pozitivnim stanjem uma. Legao sam i pokušao tu vježbu meditacije. I znate što? Osjećaj je bio sjajan.

Kako se razvija vještina sreće?

Možete razvijati dobre navike. Ako prestanete piti alkohol, raspoloženje će vam biti stabilnije. Ako ne konzumirate šećer, raspoloženje će vam biti stabilnije. Ako izbjegavate Facebook, Snapchat i Twitter, raspoloženje će vam biti stabilnije. Igranje videoigara donijet će vam kratkoročnu sreću – i ja sam bio veliki ljubitelj videoigara – no dugoročno, to vam može pokvariti sreću. Igre vam pružaju i uskraćuju dopamin na načine koje ne možete kontrolirati. Isto vrijedi i za kofein – mijenjate dugoročnu sreću za kratkoročnu.

Ustvari, trebate kročiti kroz život i zamijeniti svoje nesvjesne loše navike dobrima, i svjesno nastojati biti sretnija osoba. Na kraju, svi smo mi samo spoj svojih navika i ljudi s kojima provodimo najviše vremena.

Kad smo djeca, imamo jako malo navika. S vremenom naučimo što sve ne smijemo raditi. Postajemo samosvjesni. Počinjemo oblikovati navike i rutinu.

Mnoge razlike između ljudi koji s godinama postaju sretniji i onih koji ne postaju mogu se objasniti pomoću navika koje su razvili. Jesu li to navike koje će vam donijeti dugoročnu ili kratkoročnu sreću? Jeste li se okružili ljudima koji su općenito pozitivni i optimistični? Koliko truda i rada od vas zahtijeva održavanje tih odnosa? Možete li reći da se tim osobama divite i da ih cijenite, ali da im ne zavidite?

Postoji takozvana „teorija pet čimpanzi” prema kojoj možete predvidjeti kako će se određeni majmun ponašati na temelju ponašanja pet drugih majmuna s kojima se najviše druži. Mišlim da je ta teorija primjenjiva i na ljude. Možda je politički nekorektno reći da svoje prijatelje trebate pomno odabrati. No nipošto ih ne smijete birati po nasumičnim kriterijima, kao što su živi li u blizini ili radite li slučajno zajedno. Ljudi koji su najsretniji i najoptimističniji odabrali su pet dobrih čimpanzi. [8]

Prvo pravilo razrješavanja sukoba glasi: ne družite se ljudima koji stalno ulaze u sukobe. Ne zanima me ništa što je neodrživo ili teško održivo, pa tako ni teški odnosi. [5]

Ako ne možete zamisliti da s nekim radite cijeli život, nemojte s njime raditi ni dana.

Imam jednog prijatelja Perzijanca, zove se Behzad. On uživa u životu i nema vremena ni za koga tko nije sretan.

Kad biste Behzada pitali koja je njegova tajna, samo bi vas pogledao i rekao: „Prestani se pitati zašto i umjesto toga reci wow.” Svijet je nevjerojatno mjesto! Mi ljudi navikli smo sve uzimati zdravo za gotovo. Uzmimo za primjer ono što vi i ja radimo. Sjedimo s krovom nad glavom, odjeveni i siti, i komuniciramo jedno s drugim kroz prostor i vrijeme. Mogli smo biti dva majmuna u prašumi koji gledaju zalazak sunca i pitaju se gdje će prenoćiti.

Kad dobijemo nešto, pretpostavljamo da nam svijet to duguje. Kad ste prisutni u trenutku, svjesni ste svih darova i obilja koje se u svakom trenu nalazi svuda oko nas. Samo to trebate osvijestiti. Ovdje sam, sada, i sve te divne stvari su mi nadohvat ruke. [8]

Najvažniji trik za postizanje sreće je shvatiti da je sreća vještina koja se razvija i da je ona vaš izbor. Odaberete biti sretni, i onda na tome radite. To je baš kao vježbanje mišića. Baš kao mršavljenje. Baš kao poslovni uspjeh. Baš kao učenje napredne matematike.

Vi odlučujete da vam je to nešto važno. Zatim ćete tome dati prednost nad svime drugim. Pročitat ćete svu literaturu o tome. [7]

NAVIKE KOJE GRADE SREĆU

Razvio sam niz trikova kojima se koristim kako bih bio sretniji u trenutku. Isprva su mi se činili budalasti i teški i iziskivali su mnogo pozornosti, no s vremenom su mi neki od njih postali prirodni poput disanja. Radio sam ih tako ustrajno da sam si uvelike povećao količinu sreće.

Jasno je da je jedan od njih meditacija – meditacija usmjerena na uvid. Meditirao sam s jasnim ciljem: da pokušam shvatiti kako moj um funkcionira. [7]

Važno je u svakom trenutku biti svjestan. Ako se zateknem da nekome sudim, zaustavim se i

kažem si: „Koja je pozitivna interpretacija ovoga?“ Nekoć davno lako sam se živcirao. Ovih dana uvijek tražim pozitivnu stranu svake situacije. Ispočetka sam se trebao racionalno i svjesno potruditi. Trebalo mi je nekoliko sekundi da osmislim pozitivnu interpretaciju. Sad mi treba manje od sekunde. [7]

Trudim se što više izlagati Sunčevoj svjetlosti. Pogledam u nebo i nasmiješim se. [7]

Svaki put kad se uhvatite u nekoj čežnji, recite: „Je li mi ovo tako važno da ću biti nesretan ako ne dobijem ono što želim?“ Pokazat će se da u većini slučajeva to jednostavno nije tako. [7]

Mislim da me skidanje s kofeina učinilo sretnijim. Sad sam mnogo stabilnija osoba. [7]

Mislim da me svakodnevna tjelovježba čini sretnijim. Ako imate tjelesni mir, lakše je postići duševni mir. [7]

Što više sudite, to se više odvajate. Na trenutak ćete se osjećati bolje jer će vam goditi to što mislite da ste bolji od nekoga. Kasnije ćete se osjećati usamljeno. Zatim ćete početi posvuda uočavati negativnost. Svijet vam samo vraća odraz vaših osjećaja. [77]

Recite svojim prijateljima da ste sretna osoba. Time ćete se obvezati da se tako i ponašate. Vezat će vas sklonost dosljednosti. Morat ćete održavati tu reputaciju. Vaši će prijatelji od vas očekivati da budete sretna osoba. [5]

Štedite svoje vrijeme i sreću tako da što manje upotrebljavate ove tri aplikacije na telefonu: pozive, kalendar i budilicu. [11]

Što više tajni imate, to ćete manje sretni biti. [11]

U lošem ste raspoloženju? Upotrijebite meditaciju, glazbu i tjelovježbu da se uravnotežite. Zatim odaberite novi smjer u koji ćete u ostatku dana uložiti mentalnu energiju. [11]

Hedonistička prilagodba jače se veže uz objekte koje je stvorio čovjek (automobili, kuće, odjeća, novac) nego uz prirodne pojave (hrana, seks, tjelovježba). [11]

Bez iznimaka – sve aktivnosti vezane uz ekran smanjuju sreću, sve koje nisu vezane uz ekran povećavaju sreću. [11]

Vodite vlastitu računicu: koliki dio dana provodite radeći stvari zbog obveza, a ne zato što vas zanimaju? [11]

Vijesti su tu da zbog njih postanete tjeskobni i ljuti. No pozadinski znanstveni, ekonomski, obrazovni i međuljudski trendovi su pozitivni. Ostanite optimistični. [11]

Politika, akademska zajednica i društveni status igre su s nultim zbrojem. Igre s pozitivnim zbrojem stvaraju pozitivne ljude. [11]

Povećajte razinu serotonina u mozgu bez droga: pomoću sunca, tjelovježbe, pozitivnog razmišljanja i triptofana.

KAKO MIJENJATI NAVIKE:

Odaberite nešto. Gajite želju za time. Vizualizirajte to. Isplanirajte održiv put k postignuću.

Identificirajte svoje potrebe, okidače i nadomjestke.

Recite za to svojim prijateljima.

Pomno pratite napredak.

Samodisciplina je most prema novoj slici sebe.

Usadite u sebe novu sliku sebe. To je ono što sad jeste. [11]

Prvo nešto znate. Onda to razumijete. Onda to možete objasniti. Onda to možete osjetiti. Naposljetku, možete to postati.

SREĆU PRONAĐITE U PRIHVAĆANJU

U svakoj životnoj situaciji uvijek imate tri izbora: možete je promijeniti, prihvatiti ili napustiti.

Ako je želite promijeniti, radi se o želji. Ona će vam prouzročiti patnju dok je uspješno ne promijenite. Stoga, nemojte prečesto birati taj pristup. Odaberite jednu veliku želju u bilo kojem trenu kako biste si dali svrhu i motivaciju.

Zašto ne dvije?

To će vas samo ometati.

Već je i jedna dovoljno teška. Spokoj proizlazi iz uma koji je pročišćen od misli. A takva čistoća može se postići tako da budete prisutni u trenutku. Vrlo je teško biti prisutan u trenutku dok razmišljate: „Moram učiniti ovo. Želim ono. Ovo moram promijeniti.” [8]

Uvijek imate tri opcije: situaciju možete promijeniti, prihvatiti ili napustiti. Opcija koja sigurno nije dobra jest da razmišljate o tome kako biste željeli promijeniti situaciju, a ne mijenjate je; napustiti je, a ne napuštate je, ili prihvatiti je, a ne prihvaćate je. Takvo zdvajanje ili averzija odgovorna je za većinu naših muka. Riječ koju možda najčešće sam sebi govorim u glavi je „prihvati”. [5]

Što prihvatanje znači za vas?

To znači biti pomiren sa svim mogućim ishodima. To znači biti uravnotežen i centriran. To znači napraviti korak unazad i sagledati širu sliku.

Nećemo uvijek dobiti ono što želimo, ali nekad je ono što se događa u interesu svih nas. Što prije shvatite da je stvarnost takva, prije ćete se moći prilagoditi.

Teško je prihvatiti. Pokušavam upotrijebiti nekoliko trikova koje sam osmislio, ali ne bih rekao da su u potpunosti uspješni.

Jedan je takav trik napraviti korak unazad i razmotriti prethodne trenutke patnje koje sam proživio u životu. Vodim i bilješke. „Zadnji put kad si prekinuo s nekim, zadnji put kad ti je neki posao propao, zadnji put kad si imao zdravstvenih problema, što se dogodilo?” Uvijek mogu razaznati rast i napredak koji je proizašao iz takvih situacija, čak i mnogo godina

kasnije.

Za manje frustracije izmislio sam još jedan mali trik. Kad me nešto frustrira, dio mene odmah reagira negativno. No naučio sam si u glavi postaviti pitanje: „Koja je pozitivna strana ove situacije?”

„U redu, zakasnit ću na sastanak. Ali koje su tu prednosti za mene? Mogu se na tren opustiti i promatrati ptice. I provest ću manje vremena na tom dosadnom sastanku.”

Gotovo uvijek postoji pozitivna strana.

Čak i ako ne možete pronaći ništa pozitivno, možete reći: „Izgleda da me svemir pokušava nešto naučiti. Na meni je da slušam i učim.”

Najjednostavniji primjer: bio sam na nekom događanju i nakon toga netko mi je ispunio ulazni spremnik pošte fotografijama te večeri.

Na trenutak sam ga osudio, pomislivši: „Ma daj, nisi mogao poslati pet najboljih fotografija? Tko još šalje sto fotografija?” No odmah sam se zapitao: „Koja je pozitivna strana?” Pozitivna je strana bila što sam mogao sam odabrati svojih pet omiljenih fotografija. Imao sam priliku vježbati svoju moć prosudbe.

U zadnjih godinu dana sam pomoću tog trika uspio postići da istog trena dođem do pozitivne interpretacije, dok mi je prije trebalo nekoliko sekundi. To je navika koju možete uvježbati.

[8]

Kako naučiti prihvatiti ono što ne možemo prihvatiti?

Zapravo, radi se o jednom važnom triku: prigrnite smrtnost.

Smrt je najvažniji događaj koji ćete ikad iskusiti. Kad razmotrite svoju smrt i prihvatite je umjesto da od nje bježite, ona će donijeti iznimno mnogo značenja vašem životu. Toliko vremena trošimo na pokušaj da izbjegnemo smrt. Velik dio naših nastojanja može se klasificirati kao potraga za besmrtnošću.

Ako ste vjernik i vjerujete u zagrobni život, nemate problema. Ako niste vjernik, možda ćete imati djecu. Ako ste umjetnik, slikar ili poslovni čovjek, onda iza sebe želite ostaviti neku ostavštinu.

Evo vam jedan važan savjet: ostavština ne postoji. Ništa nećete ostaviti za budućnost. Svi

ćemo jednog dana biti zaboravljeni. Naša će djeca biti zaboravljena. Naša djela postat će prah i pepeo. Naše civilizacije postat će prah i pepeo. Naš će planet nestati. Naš će Sunčev sustav nestati. U najširoj perspektivi, svemir postoji oko deset milijardi godina. Postojat će još oko deset milijardi godina.

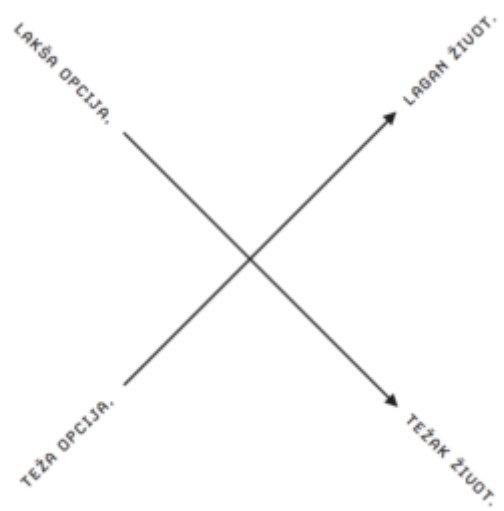
Vaš je život treptaj krijesnice u noći. Evo kako ćete kratko biti ovdje. Ako u potpunosti osvijestite da je sve što činite uzaludno, mislim da možete ostvariti veliku sreću i mir, jer shvaćate da je sve ovo samo igra. Ali to je zabavna igra. Važno je samo da iskusite svoju stvarnost dok prolazite kroz život. Zašto je ne bismo interpretirali na najpozitivniji mogući način?

U svakom trenu u kojem se ne osjećate sjajno, u kojem niste zaista sretni, zaista nikome ne koristite. Vaša nesreća nikome drugome ne poboljšava situaciju. Samo tratite ovo nevjerojatno kratko i dragocjeno vrijeme koje imate na ovom svijetu. Izrazito je važno ne nijekati smrt i uvijek je imati na pameti.

Kad god zaglavim u sukobu s vlastitim egom, samo se sjetim čitavih civilizacija koje su nastale i nestale. Primjerice, uzmite u obzir Sumerane. Siguran sam da su bili vrlo važni i da su napravili velika djela, no molim vas, navedite mi jednog Sumerana. Recite mi nešto zanimljivo ili važno što su Sumerani postigli, a što i dalje traje. Nema ničeg takvog.

Dakle, desetak ili stotinjak tisuća godina od danas ljudi će reći: „A, da, Amerikanci. Čuo sam za njih.“ [8]

Jednog ćete dana umrijeti, i ništa od ovog neće biti važno. Stoga uživajte. Učinite nešto pozitivno. Zračite ljubavlju. Usrećite nekoga. Smijte se. Cijenite svaki trenutak. I radite na sebi. [8]



SPASITE SE SAMI

Liječnici vam neće donijeti zdravlje.

Nutricionisti vas neće učiniti vitkima.

Učitelji vam neće donijeti inteligenciju.

Gurui vam neće donijeti spokoj.

Mentori vam neće donijeti bogatstvo.

Treneri vam neće donijeti tjelesnu formu.

Na kraju, morate preuzeti odgovornost.

Spasite se sami.

ODLUČITE BITI SVOJI

Danas se često događa ono što mnogi od vas upravo rade: uzrujavate se i radite bilješke na kojima piše: „Moram obaviti ovo, moram obaviti ono, i moram...” Ne, ne morate ništa.

Trebate raditi samo ono što želite. Ako se prestanete truditi da shvatite kako raditi stvari na način koji odgovara drugima, počet ćete slušati mali glas u glavi koji vam govori kako vi želite raditi. Tad postajete svoji.

Nikad nisam upoznao svojeg najvećeg mentora. Toliko sam želio biti baš poput njega. Međutim, njegova je poruka bila upravo suprotna: strastveno i intenzivno budi svoj.

Nitko na svijetu ne može bolje od tebe biti ti. Nitko neće bolje od mene biti ja. Ja nikad neću bolje od tebe biti ti. Svakako vrijedi slušati i upijati znanje, ali nemojte pokušavati oponašati. To je uzaludan posao. Svaka je osoba jedinstveno kvalificirana za nešto. Svatko ima neko specifično znanje, sposobnost i želju koju nitko drugi na svijetu nema, samo zbog kombinatorike ljudskog DNK-a i razvoja.

Kombinatorika ljudskog DNK-a i iskustva zapanjujuća je. Nikad nećete upoznati dva ljudska bića koja se međusobno mogu zamijeniti.

Vaš bi životni cilj trebao biti pronaći ljude, tvrtku, projekt ili umjetnost kojoj ste najpotrebniji. Negdje postoji nešto baš za vas. Ne trebate raditi popise obveza i donositi odluke prema onome što drugi rade. Nikad nećete biti isti kao drugi. Nikad nećete uspjeti biti netko drugi. / Nikada vam neće poći za rukom da budete netko drugi.

Kako biste napravili originalan doprinos, morate biti iracionalno opsjednuti

nečime.

ODLUČITE SE BRINUTI ZA SEBE

Moj najveći životni prioritet, iznad sreće, iznad moje obitelji, iznad mog rada, moje je zdravlje. Na prvom je mjestu moje fizičko zdravlje. Nakon toga moje mentalno zdravlje. Nakon toga moje duševno zdravlje. Zatim zdravlje moje obitelji. Zatim mislim na blagostanje moje obitelji. Nakon toga mogu raditi što god trebam s ostatkom svijeta. [4]

Ništa ne stavlja stvari u životu u perspektivu kao zdravstveni problem.

Koji su aspekti suvremenog svijeta prepreka načinu života kojim bi ljudi trebali živjeti?

Brojne, brojne stvari nam smetaju.

Postoji ih čitav niz u pogledu našeg fizičkog zdravlja. Naša prehrana nije u skladu s onim kako smo evoluirali. Ispravna bi prehrana trebala izgledati slično paleodijeti: uglavnom povrće, s malim udjelom mesa i bobica.

Što se tiče tjelovježbe, vjerojatno bismo se više trebali igrati, a ne trčati na pokretnoj traci. Evolucija nam je također dala pet osjetila, a mi se uglavnom oslanjamo na vid. U modernom društvu, gotovo su svi naši doživljaji i oblici komunikacije vizualni. Naše tijelo nije prilagođeno hodanju u cipelama. Velik dio zdravstvenih problema koji pogađaju leđa proizlazi iz cipela. Prilagodili smo se tome da nas odjeća cijelo vrijeme grije, a katkad bismo trebali biti izloženi hladnoći. Ona pokreće naš imunološki sustav.

Nismo evoluirali da živimo u sterilnom i savršeno čistom okolišu. To uzrokuje alergije i nedostatak rada imunološkog sustava. To se zove hipoteza o higijeni. Evoluirali smo da živimo u mnogo manjim plemenima i da budemo okruženi svojom obitelji. Djelomično sam odrastao u Indiji, i tamo ti se svi stalno unose u lice. Imaš rođake, tete i ujake koji se stalno vrte oko tebe, i u takvom je društvu teško biti depresivan jer nikad nisi sam. (Ovdje ne govorim o ljudima s biokemijski uzrokovanom depresijom, nego o egzistencijalnoj tjeskobi i nelagodi s kojima se bore zapadnjački adolescenti.) Međutim, s druge strane, takvo društvo ne nudi nikakvu privatnost, pa ne možeš biti slobodan. Uvijek postoje kompromisi. Ne bismo

trebali svakih pet minuta provjeravati telefon. Neprekidne promjene raspoloženja kad dobijemo *like*, a zatim ljuti komentar pretvaraju nas u vrlo tjeskobna bića. Evoluirali smo da se nosimo s oskudicom, a živimo u izobilju. Stalno se borimo s time da kažemo *ne* dok nas naši geni tjeraju da kažemo *da*. *Da* šećeru. *Da* ostanku u lošoj vezi. *Da* alkoholu. *Da* drogama. *Da*, *da*, *da*. Naše tijelo ne zna reći *ne*. [8]

Kad su svi bolesni, više to ne smatramo bolešću.

PREHRANA

Osim matematike, fizike i kemije, ne postoji znanstveni konsenzus. I dalje raspravljamo o tome što je optimalna prehrana.

Imate li mišljenje o ketogenoj dijeti?

Čini mi se da je dosta teško držati je se. Ima smisla da mozak i tijelo imaju rezervni mehanizam. Primjerice, za vrijeme ledenog doba ljudi su evoluirali u okolišu u kojem biljke nisu bile dostupne... Ne mislim da su biljke nezdrave, ali nešto poput paleodijete vjerojatno je najispravnija prehrana.

Mislim da je međuigra šećera i masti vrlo zanimljiva. Masti su zasitne. Kad jedete masnu hranu, osjećate se sito. Najlakši način da se osjećate sito jest pomoću ketogene dijete, kad stalno jedete gomilu slanine, i bit će vam skoro muka od masti, toliko da je nećete htjeti ni pogledati.

Od šećera ogladnite. Šećer signalizira vašem organizmu: „Ovo je nevjerojatan izvor hrane u okolišu za koji nismo evoluirali”, pa tijelo žudi konzumirati šećer. Problem je u tome što je učinak šećera jači od učinka masti. Ako pojedete mastan obrok i na to dodate malo šećera, šećer će prouzročiti glad, a mast će vas ispuniti kalorijama, i na kraju ćete se prežderavati. Zato su svi deserti velike kombinacije masti i ugljikohidrata.

U prirodi ćete rijetko pronaći ugljikohidrate i masti zajedno. U prirodi se to javlja samo u plodovima kokosa, manga, možda i banane, uglavnom u tropskom voću. Kombinacija šećera i masti je ubojita. Toga se morate čuvati u svojoj prehrani.

Nisam stručnjak, ali problem s prehranom je isti kao s politikom: svi misle da su stručnjaci. Njihov se identitet temelji na tome jer misle da je ono što oni jedu jedini pravi odgovor. Svatko ima svoju malu religiju – to je teška tema razgovora. Reći ću samo, općenito govoreći, bilo koja razumna prehrana izbjegavat će kombinaciju šećera i masti. [2]

U prehrani masti uzrokuju sitost, a šećer uzrokuje glad. Učinak šećera je jači. Prilagodite tome svoj apetit.

Većina zdravih ljudi u dobroj tjelesnoj formi usredotočena je mnogo više na ono što jedu, a ne na količinu. Lakše je kontrolirati kvalitetu nego kvantitetu, a uz to jedno vodi drugom. [11]

Ironija je da je lakše postiti (ako krećete iz položaja niskouglikohidratne ili paleo prehrane) nego kontrolirati porcije. Kad tijelo detektira hranu, ono nadvlada mozak. [11]

Pitam se kako kruh Wonder Bread mjesecima može ostati mekan na sobnoj temperaturi. Ako ga bakterije ne žele jesti, biste li vi trebali? [11]

Prošlo je pet tisuća godina, a i dalje raspravljamo o tome je li meso otrovno ili su biljke otrovne. Klonite se takvih ekstremista, kao i bilo koje hrane izumljene u zadnjih sto godina. [11]

Po pitanju lijekova i prehrane, oduzimajte češće nego što zbrajate. [11]

Trener mi šalje fotografije svojih obroka i to me podsjeća da smo svi mi ovisnici o okusima. [11]

Najjednostavnija dijeta na svijetu: što je neka hrana procesiranija, to je manje treba konzumirati.

TJELOVJEŽBA

Što je tjeľovjeŹba teŹa, to će dan biti lakši.

Koja vaša navika najbolje utječe na vaš Źivot?

Jutarnja tjeľovjeŹba. U potpunosti mi je promijenila Źivot. Od nje se osjećam zdravije, mlađe. Zbog nje ne izlazim dokasna. Sve je proizašlo iz jedne jednostavne postavke: svi govore „Nemam vremena za to“. U osnovi, kad god nekome spomenete neku svoju takozvanu dobru naviku, imat će ispriku zašto je ne mogu održavati. Najčešća od takvih je „Nemam vremena“. „Nemam vremena“ je samo drugi način da kaŹete: „To mi nije prioritet.“ A zapravo samo trebate odlučiti je li vam nešto prioritet ili nije. Ako vam je nešto prioritet, odradit ćete to. Takav je Źivot. Ako imate mutnu/neodređenu košaru s deset ili petnaest različitih prioriteta, na kraju nećete odraditi nijedan.

Ja sam odlučio da mi je u Źivotu prioritet zdravlje – ispred sreće, ispred obitelji, ispred rada. To počinje od fizičkog zdravlja. [4] Budući da mi je fizičko zdravlje prioritet, ne mogu nikad reći da za to nemam vremena. Ujutro vjeŹbam, ma kako dugo mi trebalo. Ne započinjem dan ako nisam napravio tjeľovjeŹbu. Pa sve da se svijet urušava ili rastapa, sve će pričekati još trideset minuta dok ne dovršim vjeŹbe.

Tako je skoro svaki dan. Katkad moram uzeti predah na nekoliko dana, na primjer kad putujem, ili sam ozlijeđen ili bolestan, ili takvo što. Broj predaha svake godine mogu izbrojiti na prste jedne ruke. [4]

Nakon jednog mjeseca upornog vjeŹbanja joge osjećam se deset godina mlađe. Ostati fleksibilan znači ostati mlad.

Način na koji stvarate navike nije vaŹan. Radite nešto svaki dan. Gotovo da nije vaŹno što radite. Ljudi koji razbijaju glavu zbog toga trebaju li dizati utege, igrati tenis, vjeŹbati pilates, vjeŹbati visokointenzivni intervalni trening ili prigriliti neku najpomodniju metodu – svi ti ljudi promašili su bit. VaŹno je na neki način vjeŹbati svaki dan. Nije bitno što radite. Najbolja je tjeľovjeŹba ona kojoj se dovoljno veselite da je svakog dana odradite. [4]

Sastanci u hodu:

- Mozak bolje radi
- Tjelovježba i Sunčeva svjetlost
- Kraći su i manje formalni
- Više dijaloga, manje monologa
- Nema prezentacija
- Lako ih je dovršiti – samo počnite hodati u drugom smjeru.

Poput svega drugog u životu, ako ste spremni na kratkoročne žrtve, dobit ćete dugoročne nagrade. Moj je trener (Jerzy Gregorek) zaista mudar, genijalan tip. Uvijek kaže: „Lakša opcija, težak život. Teža opcija, lagan život.“

U osnovi, ako danas odaberete težu opciju u vezi toga što jedete, nećete jesti nezdravu hranu koja vas privlači, i ako odaberete težu opciju da svakog dana vježbate, dugoročno će vam život biti lakši. Nećete se razboljeti. Nećete biti nezdravi. Isto vrijedi i za pridržavanje vrijednosti. Isto vrijedi i za štednju za crne dane. Isto vrijedi i za pristup odnosima. Ako se danas odlučite za lakšu opciju, život će vam u cjelini biti mnogo teži. [4]

REDITACIJA JE

POUREMENI
POST

POST ZA UM.

MEDITACIJA + MENTALNA SNAGA

Emocije su kad naša evoluirana biologija pokušava predvidjeti posljedice nečega što se sada događa. U suvremenim su okolnostima ta predviđanja uglavnom pretjerana ili netočna.

Zastoje meditacija tako moćan alat?

Dah je jedno od rijetkih mjesta na kojima se vaš autonomni živčani sustav susreće sa somatskim živčanim sustavom. Disanje je automatsko, no možete ga i kontrolirati.

Mislim da mnoge meditacijske tradicije stavljaju naglasak na disanje jer je ono put ka autonomnom živčanom sustavu. Česti su slučajevi u medicinskoj i duhovnoj literaturi koji opisuju ljude koji su uspijevali kontrolirati funkcije svoga tijela koje bi trebale biti autonomne.

Eto kako je moćan naš um. Što je tako neobično u tome da prednji mozak šalje signale stražnjem mozgu, koji zatim resurse preusmjerava u cijelo tijelo?

To možete postići već i samim disanjem. Opušteno disanje govori vašem tijelu da ste na sigurnom. U takvim okolnostima vašem mozgu ne trebaju svi resursi koji mu inače trebaju. Sad taj višak energije može otići u stražnji mozak, koji te resurse može preraspodijeliti po ostatku tijela.

Ne tvrdim da svaku bolest možete nadvladati aktiviranjem zadnjeg mozga. Ali možete u imunološki sustav preusmjeriti energiju koju inače upotrebljavate za interakciju s okolinom.

Od srca preporučujem da poslušate podcast Tima Ferrisa s Wimom Hofom. Taj je čovjek pravo čudo. Njegov je nadimak Ledeni čovjek. Drži svjetski rekord za najdulje vrijeme provedeno u ledenoj kupki i plivanje u gotovo zaleđenoj vodi. Uvelike me nadahnuo, ne samo zato što ima nadljudske fizičke sposobnosti, nego i zato što je uza sve to ostao nevjerojatno srdačan i sretan, što nije lako postići.

On zagovara izlaganje hladnoći jer vjeruje da su se ljudi previše udaljili od svojeg prirodnog okoliša. Cijelo smo vrijeme odjeveni, siti i na toplom. Naše je tijelo izgubilo dodir s

hladnoćom. Hladnoća je važna jer može aktivirati imunološki sustav.

Zato zagovara duge kupke u ledenoj vodi. Budući da sam indijskog podrijetla, strogo se protivim kupkama u ledenoj vodi. No Wim me nadahnuo da iskušam hladni tuš. To sam učinio pomoću Wimove metode disanja. Radi se o hiperventiliranju kako bi u krv došlo više kisika, što povećava vašu baznu temperaturu. Zatim staneš pod tuš.

Prvih nekoliko hladnih tuševa bilo je urnebesno smiješno jer sam se polako privikavao, i cijelo sam vrijeme drhtao. Počeo sam prije četiri ili pet mjeseci. Danas samo uključim hladni tuš i stanem pod njega. Ne dajem si vremena za oklijevanje. Čim začujem glas u glavi koji mi govori koliko će voda biti hladna, znam da moram zakoračiti pod tuš.

Iz svega toga naučio sam jednu važnu lekciju: većina naše patnje proizlazi iz izbjegavanja. Najviše boli od hladnog tuša doživjet ćete ako u njega ulazite polako, korak po korak. Ali kad uđete, ušli ste. Nije to nikakva patnja. Samo je hladno. To što vam tijelo govori da je hladno nije isto kao da vam um govori da je hladno.

Doživite da vam tijelo kaže da mu je hladno. Provjerite stanje. Naučite se nositi s time. Prihvatite to, ali nemojte mentalno patiti zbog toga. Hladan tuš od dvije minute neće vas ubiti.

Tuširanje hladnom vodom svakog jutra podsjetit će vas na tu lekciju. Sad su i vrući tuševi još jedna stvar koju ne trebam. [2]

Meditacija je povremeni post za vaš um.

Previše šećera vodi tromom tijelu, a previše distrakcija vodi tromom umu.

Vrijeme koje provodimo sami i usredotočeni, u samoistraživanju, vođenju dnevnika i meditaciji razriješit će sve nerazriješeno i pomoći vašem umu da bude okretan, a ne trom.

Slijedite li trenutno neku meditacijsku praksu?

Mislim da je meditacija poput dijete; svi se navodno pridržavaju nekog režima. Svi kažu da to rade, a nitko se zapravo ne pridržava tih obveza. Skup ljudi koji zaista redovito meditiraju

prilično je malen. Isprobao sam barem četiri različita oblika meditacije.

Ona koja meni najviše odgovara zove se svjesnost bez odabira ili svjesnost bez osuđivanja. Dok odrađujete svoje svakodnevne dužnosti (nadajmo se da ćete naći vremena i za malo prirode) i ne razgovarate ni s kime, pokušajte naučiti prihvatiti trenutak u kojem se nalazite, a da ne sudite. Nemojte pomisliti: „Uf, tamo je neki beskućnik, bolje da prijeđem na drugu stranu ulice.“ Ili, ako netko protrči pokraj vas, nemojte pomisliti: „Nije u formi, ja sam u boljoj formi od njega.“

Kad bih vidio nekoga s raščupanom kosom, prvo bih pomislio: „Haha, pogledaj kako je ovaj raščupan.“ Ali zašto se smijem nekome drugom kako bi se ja bolje osjećao? I zašto se želim osjećati bolje u vezi sa svojom kosom? Pa zato što ćelavim i bojim se da ću ostati bez kose. Otkrio sam da 90 % mojih misli proizlazi iz straha. Ostalih 10 % možda proizlazi iz želja.

Ne donosite odluke. Ne osuđujte. Samo prihvatite sve. Ako se uspijem toga pridržavati petnaestak minuta dok hodam gradom, nađem se u vrlo mirnom, zahvalnom stanju. Svjesnost bez odabira puno mi pomaže. [6]

Mogli biste vježbati i transcendentalnu meditaciju, u kojoj se koristite repetitivnim napjevima kako biste u vlastitoj glavi stvorili bijeli šum koji će prigušiti vaše misli. Ili možete pokušati biti vrlo svjesni vlastitih misli kad se pojave. Dok promatrate svoje misli, shvatit ćete koliki dio njih proizlazi iz straha. Čim prepoznate strah, on će bez ikakvog truda nestati. Nakon nekog vremena vaš će se um utišati.

Kad vam se um utiša, prestajete uzimati sve oko sebe zdravo za gotovo. Počinjete primjećivati detalje. Pomislit ćete: „Pa ja živim na tako lijepom mjestu! Sjajno je što imam toplu odjeću, i kad god poželim mogu otići na kavu. Pogledaj sve te ljude – svatko od njih ima svoj vrijedan i potpun unutarnji život.“

To nas izbacuje iz priče u koju sami sebe uvjeravamo. Ako prestanete razgovarati sami sa sobom na samo deset minuta, ako prestanete biti opsjednuti vlastitom pričom, shvatit ćete da živimo na prilično visokoj razini Maslowljeve hijerarhije potreba i da nam je život prilično dobar. [6]

Trik za život: kad ste u krevetu, meditirajte. Zaronit ćete duboko u meditaciju, ili ćete zaspati. I jedno i drugo je pobjeda.

Još jedna metoda koju sam naučio: sjesti i zatvoriti oči na jedan sat svaki dan. Prepustite se onome što se događa oko vas – ne ulažite nikakav svjesni trud. Ne trudite se ništa postići, nemojte se ničemu odupirati. Ako vašim umom jure neke misli, pustite ih da jure.

Cijeli život nešto vam se događa. Od toga je nešto dobro, a nešto je loše; većinu toga nekako ste procesirali i raspleli, no ponešto i dalje nosite sa sobom. S vremenom nosite sve više i više takvih sjećanja koja su se za vas zakvačila poput priljepaka.

Izgubili ste djetinju nevinost i sposobnost da budete prisutni i sretni. Izgubili ste unutarnju sreću jer ste izgradili osobnost od nerazriješene boli, grešaka, strahova i želja koje su se na vas nalijepile poput gomile priljepaka.

Kako skinuti te priljepke? Kad meditirate, možete samo sjediti s namjerom da se vaš um ničemu ne opire. Sjećanja će izaći na površinu. To je kao golemi pretinac pristigle pošte s neotvorenim e-porukama koji je tu još od djetinjstva. Poruke će dolaziti jedna po jedna, i bit ćete primorani da se s njima nosite.

Morat ćete ih razriješiti. To ne zahtijeva poseban napor – samo ih morate promotriti. Sad ste odrasla osoba koja te događaje iz prošlosti promatra s određenim vremenskim i prostornim odmakom, pa ih možete jednostavno razriješiti. Možete imati mnogo objektivniji pogled na njih.

S vremenom ćete razriješiti mnogo tih dubokih nerazriješenih sjećanja koja vam opterećuju um. Kad ih razriješite, doći će dan kad ćete početi meditirati i osjetit ćete da vam je mentalni spremnik prazan. Kad otvorite svoju „mentalnu poštu” i shvatite da poruka nema, to je sjajan osjećaj.

To je stanje sreće i spokoja. Kad ga postignete, nećete ga htjeti izgubiti. Ako besplatno možete dobiti sat vremena blaženstva samo tako da sjednete i zatvorite oči, to je zlata vrijedno. Promijenit će vam život.

Preporučujem da svakog jutra meditirate jedan sat, zato što manje od toga nije dovoljno da zađete dovoljno duboko u meditaciju. Ako zaista želite iskušati meditaciju, preporučio bih vam da pokušate šezdeset dana meditirati sat vremena odmah nakon buđenja. Nakon šezdesetak dana, dojadit će vam slušati vlastite misli. Razriješit ćete brojne probleme, ili ćete ih barem dovoljno puta čuti da prepoznate strahove koji iza njih stoje.

Meditacija nije teška. Samo trebate sjediti i ništa ne raditi. Sjednite. Zatvorite oči i recite: „Samo ću se odmoriti na sat vremena. Ovaj se sat odmaram od života. Ovo je sat kad ništa ne radim.”

„Ako dođu neke misli, neka dođu. Neću im se opirati. Neću ih prigrлити. Neću pomno razmišljati o njima. Neću ih odbaciti. Samo ću sjediti ovdje sat vremena zatvorenih očiju i ništa neću raditi.” Pa zar je to tako teško? Zašto ne možete ništa ne raditi jedan sat? Zašto je tako teško samom sebi dati jednosatnu stanku?” [74]

Jeste li u nekom trenutku shvatili da možete kontrolirati kako interpretirate događaje? Mislim da mnogi ljudi nisu svjesni i da mogu kontrolirati svoju interpretaciju situacije i kako na nju reagiraju.

Mislim da svi znaju da je to moguće. Osho ima jedno sjajno predavanje pod nazivom „Droga je duhovno privlačna”. On govori o tome zašto ljudi uzimaju opijate (sve od alkohola do psihodeličnih droga i kanabisa). Čine to kako bi upravljali svojim mentalnim stanjem. Čine to kako bi kontrolirali svoje reakcije. Neki ljudi piju jer im je onda manje stalo, ili puše travu kako bi se isključili, ili uzimaju psihodelične droge kako bi se osjećali prisutnima ili povezanim s prirodom. Privlačnost droge je duhovna.

Cijelo je ljudsko društvo u određenoj mjeri takvo. Ljudi traže uzbuđenja u avanturističkim sportovima, ili stanja apsolutne posvećenosti, ili orgazme – ljudi traže takva stanja jer pokušavaju pobjeći iz vlastite glave. Pokušavaju se odmaknuti od glasa u glavi – previše intenzivnog osjećaja svoga ja.

U najmanju ruku ne želim da taj osjećaj vlastitoga ja/ da taj doživljaj sebe/samog sebe nastavi rasti i razvijati se dok starim. Želim da postaje sve slabiji i prigušeniji kako bih mogao biti prisutniji u svakodnevnoj stvarnosti, kako bih mogao prihvatiti prirodu i svijet onakvima kakvi jesu i cijeniti ih kao što to mogu djeca. [4]

Prvo morate shvatiti da možete promatrati vlastito mentalno stanje. Meditacija ne znači da ćete iznenada dobiti nadljudsku sposobnost da kontrolirate svoje unutarnje stanje. Prednost meditacije je što nam omogućava da prepoznamo koliko je naš um izvan naše kontrole. Um je poput majmuna koji naokolo baca svoj izmet, trčkara po sobi, radi nered, vrišti i lomi namještaj. Sasvim je izvan kontrole, poput potpunog luđaka.

To ludo biće morate vidjeti u akciji kako biste prema njemu počeli osjećati određeno gađenje i pokušali se od njega odvojiti. U tom odvajanju pronaći ćete oslobođenje. Shvatit ćete: „Pa

ja ne želim biti ta osoba. Zašto sam toliko izvan kontrole?” Smirit će vas sama svijest o tome.
[4]

Meditacija usmjerena na uvid omogućava vam da u svom umu pokrenete funkciju za uklanjanje pogrešaka kako biste shvatili da ste tek potprogram u većem programu.

Pokušavam stalno motriti svoj unutarnji monolog. Ne uspijevam uvijek. Da se izrazim informatičkim žargonom, pokušavam što češće u svom umu pokretati „funkciju za uklanjanje pogrešaka”. Kad s nekim razgovaram ili kad se bavim nekom grupnom aktivnošću, to je gotovo nemoguće jer je mozak opterećen prevelikim brojem aktivnosti. Primjerice, ovog sam jutra bio sam, prao sam zube i počeo razmišljati unaprijed o gostovanju na jednom podcastu. Obuzelo me snatrenje i počeo sam zamišljati da mi Shane postavlja brojna pitanja, a ja u mašti na njih odgovaram. Zatim sam se zaustavio. Prebacio sam mozak na funkciju za uklanjanje pogrešaka i prolazio kroz sve male upute.

Rekao sam si: „Zašto maštam o budućnosti? Zašto ne mogu jednostavno biti ovdje i prati zube?” Osvijestio sam da mi mozak bježi u budućnost i planira nekakve scenarije iz mašte, i to samo zbog ega. Upitao sam se: „Je li mi zbilja važno hoću li se osramotiti? Koga briga! Ionako ću jednog dana umrijeti. Sve će ovo nestati i ničeg se neću sjećati, tako da se nema smisla brinuti.”

Onda sam ugasio sve programe i vratio se pranju zubi. Primijetio sam koliko mi je četkica kvalitetna i kako se dobro osjećam. No već sam idućeg trena razmišljao o nečemu drugom. I opet se moram obratiti svojem mozgu: „Moram li zbilja baš sada rješavati ovaj problem?”

Devedeset i pet posto zadataka koji se roje u mojoj glavi zapravo ne moram rješavati istog trena. Ako je mozak poput mišića, bolje je za mene da ga katkad i odmorim, da budem na miru. Kad se susretnem s pravim problemom, bacit ću se na njega.

Ako razgovaramo, radije ću se u potpunosti posvetiti tom razgovoru i biti sto posto usredotočen nego razmišljati o tome jesam li maloprije temeljito oprao zube.

Sposobnost da se usredotočimo samo na jedan zadatak povezana je sa sposobnošću da zaboravimo na sebe i budemo prisutni, sretni i (ironično) učinkovitiji. [4]

Kao da sebe izbacujete iz slike i gledate stvari iz druge perspektive, iako ste i dalje u svojem umu.

Budisti govore o sukobu svijesti i ega. Zapravo time žele reći da svoj mozak, svoju svijest, možete shvatiti kao mehanizam s više razina. Postoji neki osnovni operativni sustav koji upravlja stanjem. Povrh toga imate brojne aplikacije. (Volim to zamišljati kao računalo i upotrijebiti geekovsku terminologiju.)

Vraćam se na razinu svijesti o operativnom sustavu koji je uvijek spokojan, miran, i u osnovi sretan i zadovoljan. Pokušavam ostati u stanju svijesti i ne dopustiti da se pokrene moj majmunski mozak, koji je neprestano zabrinut, prestrašen i tjeskoban.

On svoju svrhu sjajno ispunjava, ali trudim se ne aktivirati ga kad mi nije potreban. Kad mi bude potreban, želim biti u potpunosti usredotočen na to. Kad bi stalno bio aktivan, bilo bi to traćenje energije, i dopustio bih majmunskom mozgu da me preuzme. Ja sam više od svojeg majmunskog mozga.

Još jedna stvar: duhovnost, vjera, budizam, u što god vjerovali: sve će vas to s vremenom naučiti da niste samo svoj um. Više ste od svojih navika. Više ste od svojih sklonosti. Vi ste jedna razina svijesti. Vi ste cijelo tijelo. Danas ljudi ne žive dovoljno u svom tijelu. Ne živimo dovoljno u svojoj svijesti. Previše živimo u tom unutarnjem monologu u svojoj glavi. Sve to u naše su glave stavili društvo i okolina još u ranoj dobi. Vi ste samo DNK koji je u mladosti reagirao na vanjske podražaje. Zapamtili ste dobra i loša iskustva, i sad se njima koristite kako biste unaprijed prosudili sve s čime se susrećete. Kad se koristite tim iskustvima, pokušavate predvidjeti i promijeniti budućnost.

Što ste stariji, zbroj prikupljenih sklonosti sve je veći i veći. Te usvojene reakcije postaju brod bez kormilara koji upravlja vašim raspoloženjem. Mi bismo trebali kontrolirati vlastito raspoloženje. Zašto to ne učimo? Ne bi li bilo sjajno da možemo odlučiti: „Sad bih želio biti u znatiželjnom raspoloženju.” Ili reći: „Sad želim tugovati. Žalim zbog smrti voljene osobe i želim tugovati za njom. Zaista to želim osjetiti. Ne želim da me ometa neki informatički problem koji moram riješiti do sutra.”

Mozak je mišić – može ga se trenirati i učiti. Društvo ga je nepromišljeno naučilo da bude izvan kontrole. Ako se usredotočite na svoj um, svjesno i s namjerom (što je neprekidan posao na kojem zapravo radite u svakom trenu), mislim da si možete razjasniti svoj um, svoje emocije, misli i reakcije. Nakon toga ih možete početi preslagivati. Možete iznova

napisati program po kojem funkcionirate. [4]

Meditacija je praksa kojom gasite buku društva i slušate sami sebe.

Ona „funkcionira” samo kad je sama sebi svrhom.

Planinarenje je hodajuća meditacija.

Vođenje dnevnika je meditacija pisanjem.

Molitva je meditacija puna zahvalnosti.

Tuširanje je slučajna meditacija.

Sjedenje u tišini je izravna meditacija.

ODLUČITE IZGRADITI SEBE

Najveća nadnaravna moć je mogućnost da sami sebe promijenite.

Koja je najveća pogreška koju ste učinili u životu i kako ste se od nje oporavili?

Učinio sam čitav niz pogrešaka koje mogu smjestiti u istu kategoriju. Te su mi pogreške postale očite tek naknadno, kad se čovjek zapita: s trideset godina, koji biste savjet dali sebi s dvadeset godina? A s četrdeset godina, koji biste savjet dali samom sebi s trideset godina? (Možda se to u mlađoj dobi može raditi i svakih pet godina.) Sjednite i razmislite: „U redu, što sam radio 2007. godine? Kako sam se tada osjećao? Što sam radio 2008. godine? Kako sam se osjećao? Što sam radio 2009. godine? Kako sam se osjećao?”

Život će uvijek ići svojim putem. Bit će dobrih i loših iskustava. Većina toga zapravo ovisi samo o vašoj interpretaciji. Rodite se, doživite niz osjetilnih iskustava, i onda umrete. Način na koji ta iskustva interpretirate ovisi o vama, a različiti ljudi interpretiraju situacije na različit način.

Zapravo, volio bih da sam učinio sve isto, ali s manje emocija i manje bijesa. Najpoznatiji je primjer sljedeći: kad sam bio mlađi, osnovao sam tvrtku. Tvrtka je bila uspješna, ali ne i ja, pa sam tužio neke ljude koji su za to bili odgovorni. Ishod je bio dobar za mene i sve je završilo dobro, ali u meni je ostalo mnogo tjeskobe i ljutnje.

Danas bih izbjegao tjeskobu i ljutnju. Samo bih tim ljudima rekao: „Gledaj, ovo se dogodilo. Ja ću poduzeti sljedeće. Tako ću to učiniti. Ovo je fer. Ono nije bilo fer.”

Shvatio bih da su ljutnja i emocije goleme, potpuno nepotrebne posljedice. Pokušavam naučiti lekciju iz toga i učiniti stvari koje smatram ispravnima, ali bez ljutnje i s vrlo dugoročnom perspektivom. Da te situacije promatram iz dugoročne perspektive i uklonim emocije, ne bih ih više smatrao pogreškama. [4]

Opet, navike su sve – sve što jesmo. Usvajamo ih od malih nogu, uključujući kako ići na zahod, kada plakati, a kada ne, kako se smiješiti i kada se ne trebamo smiješiti. Sve to oblikuje naše navike – ponašanje koje naučimo i integriramo u sebe.

Kako starimo, postajemo spoj tisuća navika koje cijelo vrijeme podsvjesno održavamo. Imamo malo veće mentalne sposobnosti za rješavanje novih problema. Ali postajemo naše navike.

To sam osvijestio kad mi je trener propisao dnevnu rutinu vježbanja. Nikad prije nisam vježbao svakog dana. To je lagana tjelovježba. Nije prenaporna za tijelo, no vježbao sam je svakog dana. Shvatio sam koliko me preobrazila na fizičkoj i mentalnoj razini.

Da biste imali duševni mir, prvo morate imati tjelesni mir.

Iz toga sam naučio sve o moći navika. Osvijestio sam da su navike najvažnije. U svakom trenutku nastojim usvojiti neku dobru naviku ili osloboditi se neke loše. No za to treba vremena.

Kad netko kaže: „Želim biti u dobroj formi. Želim biti zdrav. Trenutno sam izvan forme i debeat sam.“ Pa, ništa održivo ne može se dogoditi u tri mjeseca. Za takvo što je potrebno putovanje od barem deset godina. Svaki šest mjeseci (ovisno o tome koliko ste brzi) možete prekinuti lošu naviku ili usvojiti neku dobru. [6]

Krishnamurti govori o unutarnjem stanju revolucije. Uvijek trebate iznutra biti spremni za potpunu promjenu. Kad god kažemo da želimo nešto iskušati ili pokušati usvojiti neku naviku, zapravo smo kukavice. Sami sebi govorimo: „Sad ću si kupiti još malo vremena.“ Ustvari, kad nam emocije kažu da nešto želimo učiniti, mi ćemo to i učiniti. Ako želite prići lijepoj djevojci, ako želite popiti piće, ako nešto zaista želite, jednostavno ćete to učiniti.

Kad kažete „učinit ću ovo“ ili „učinit ću ono“, zapravo to samo odgađate. Sami sebi dajete izlaz. Ako ste samosvjesni, barem možete pomisliti: „Govorim da ovo želim učiniti, ali to nije istina, jer da to zaista želim učiniti, jednostavno bih to učinio.“

Obvežite se odlukama javno, pred dovoljno ljudi. Primjerice, ako želite prestati pušiti, samo morate svima koje poznajete reći: „Prestao sam pušiti. Uspio sam. Obećajem.“

Samo to morate učiniti. Samo naprijed, zar ne? No većina nas kaže da nismo još spremni. Znamo da se ne želimo javno obvezati. Važno je da budemo iskreni prema sebi i kažemo: „U redu, nisam spreman prestati pušiti. Previše to volim i bit će mi teško odreći se toga.“

Umjesto toga kažite: „Postavit ću si razumniji cilj. Smanjit ću broj cigareta koje svaki dan popušim na ovaj broj. Na to se mogu javno obvezati. Radit ću na tome tri do šest mjeseci. Kad postignem cilj, napravit ću idući korak, umjesto da se živciram zbog toga.”

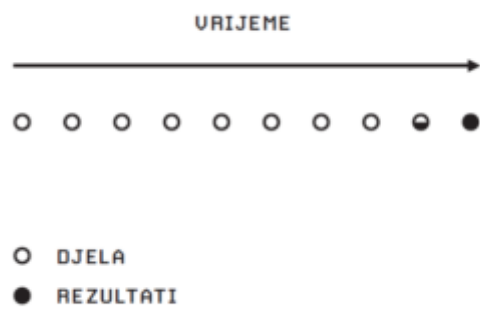
Kad zaista budete spremni za promjenu, promijenit ćete se. No većina nas ne želi se zaista promijeniti – još uvijek sebi ne želimo priuštiti tu bol. Barem to prepoznajte, budite toga svjesni, i zadajte si manju promjenu koju zaista možete provesti. [6]

Nestrpljivo s djelovanjem, strpljivo s rezultatima.

Što god želite učiniti, učinite to. Zašto čekati? Nećete postati ništa mlađi. Život vam prolazi. Nemojte ga provesti u iščekivanju. Nemojte se kretati naprijed-nazad. Nemojte raditi nešto što doista nije dio vaše misije.

Sve što želite postići, postignite što brže možete a da to odradite temeljito i da tome posvetite punu pažnju. Međutim, morate biti strpljivi dok očekujete rezultate jer se radi o kompleksnim sustavima i brojnim ljudima.

Tržištu treba dugo da prigrli nove proizvode. Ljudima treba mnogo vremena da se naviknu na suradnju s drugima. Dobrim proizvodima treba vremena da se oblikuju, dok ih dotjerujete, dotjerujete i dotjerujete. Budite nestrpljivi s djelovanjem, a strpljivi s rezultatima. Kao što je Nivi rekao, inspiracija ima rok trajanja. Kad imate inspiraciju, istog trena djelujte. [78]



ODLUČITE SE RAZVIJATI

Ne vjerujem u specifične ciljeve. Scott Adams poznat je po izjavi: „Postavljajte sustave, ne ciljeve.” Koristite se svojom moći prosudbe da utvrdite u kakvim uvjetima možete rasti i razvijati se, a onda oko sebe stvorite okolinu koja vam statistički omogućava uspjeh.

Trenutna okolina programira mozak, ali lukav mozak može odabrati u kojem će se idućem okolišu zateći.

Neću postati najuspješnija osoba na svijetu niti to želim. Samo želim biti najuspješnija verzija sebe a da pritom radim što manje. Želim živjeti na takav način da od 1000 verzija mogeg života Naval u 999 bude uspješan. Nije milijarder, ali u svakom od njih mu dobro ide. Možda nije u svakom aspektu proključio život, no uspostavio je takav sustav da su neuspjesi za njega rijetkost. [4]

Sjećate se da sam počeo kao siromašno indijsko dijete? Ako ja mogu uspjeti, svatko može. Naravno, imao sam sve udove, svoje mentalne sposobnosti i bio sam obrazovan. Postoje neki preduvjeti koji se ne mogu zaobići. Međutim, ako čitate ovu knjigu, to vjerojatno znači da imate sve preduvjete za uspjeh – funkcionalno tijelo i um. [78]

Ako nešto želite učiniti kasnije, učinite to sada. „Kasnije” ne postoji.

Kako stječete nova znanja?

Uglavnom se zadržavam na osnovama. Čak i kad učim teme iz fizike ili znanosti, držim se osnova. Nove koncepte čitam za zabavu. Vjerojatnije je da ću se baviti aritmetikom nego infinitezimalnim računom. Neću nikad biti velik fizičar. Možda u drugom životu ili će možda moja djeca to postati, ali za mene je prekasno. Moram se držati onoga što volim.

Znanost je za mene proučavanje istine. To je jedina istinska disciplina jer donosi provjerljiva

predviđanja. Primijenjena znanost postaje tehnologija, a tehnologija je ono što nas odvaja od životinja i omogućava nam stvari poput mobitela, kuća, automobila, grijanja i struje.

Znanost je za mene proučavanje istine, a matematika je jezik znanosti i prirode.

Nisam vjernik, ali duhovan sam. Za mene je proučavanje zakona svemira najduhovnija aktivnost. Isti ushit koji netko postiže posjetom Meki ili Medini i klanjanjem Proroku ja otkrivam u osjećaju strahopoštovanja i vlastite skromnosti kad proučavam znanost. Za mene tome nema ravna, i radije bih se zadržao na osnovama. U tome je ljepota čitanja. [4]

Slažete li se s idejom „ako čitate ono što svi čitaju, mislit ćete kako svi misle“?

Mislim da je gotovo sve što ljudi ovih dana čitaju osmišljeno za stjecanje društvenog odobravanja. [4]

Znam ljude koji su pročitali stotinu recikliranih knjiga o evoluciji, a nikad nisu čitali Darwina. Pogledajte samo koliko makroekonomista postoji. Mislim da je većina njih pročitala gomilu ekonomskih radova, a nikad nisu čitali Adama Smitha.

Na neki način to radite radi društvenog odobravanja. Činite to kako biste se uklopili u društvo drugih majmuna. Pokušavate se uklopiti u stado. Tako nećete napredovati u životu. Prave nagrade nalaze se izvan stada.

Društveno se odobravanje može pronaći unutar stada. Ako želite društveno odobravanje, svakako čitajte ono što stado čita.

Trebate određenu dozu bunta da biste rekli: „Ne. Ja ću raditi po svojem. Neovisno o društvenim posljedicama, ja ću učiti ono što mi se čini zanimljivim.“

Mislite li da se tu djelomično radi o izbjegavanju rizika? Kad se odvojite od stada, ne možete znati koraćate li prema pozitivnom ili negativnom ishodu.

Apsolutno. Mislim da su zato najpametniji i najuspješniji ljudi koje poznajem počeli kao gubitnici. Ako sebe doživljavate kao gubitnika, kao nekoga koga je društvo odbacilo i onoga tko nema ulogu u normalnom društvu, posvetit ćete se svojim interesima, i mnogo je vjerojatnije da ćete pronaći put ka pobjedi. Možete početi riječima: „Nikad neću biti popularan. Nikad neću biti prihvaćen. Već sam gubitnik. Neću dobiti ono što ostali klinici imaju. Moram prihvatiti da sam to što jesam.“

Ako se želite bolje osjećati, a nemate samodiscipline, ažurirajte vlastitu sliku o sebi.

Svakoga nešto motivira. Pitanje je samo što. Čak i ljudi za koje tvrdimo da su nemotivirani iznenada postaju jako motivirani kad igraju videoigre. Mislim da je motivacija relativna; samo morate pronaći što vas zanima. [1]

Krv, znoj i suze; suočavanje s bezdanom. Sve je to dio brzog puta do uspjeha.

Kad biste svojoj djeci mogli u nasljeđe ostaviti jedan ili dva principa, koji bi to bili?

Broj jedan: čitajte. Čitajte sve što možete. I to ne samo ono za što vam društvo govori da je dobro, pa ni samo knjige koje ja preporučujem. Čitanje je samo sebi svrha. Razvijte ljubav prema njemu. Čak i ako morate čitati ljubavne romane ili jeftine knjige u mekom uvezu ili stripove. Ništa nije smeće. Čitajte sve što želite. S vremenom ćete sami doći do onoga što trebate i želite čitati.

Matematičke vještine i moć uvjeravanja povezane su s čitanjem. Obje vještine mogu vam pomoći u stvarnom svijetu.

Vještina uvjeravanja je važna jer mnogo toga možeš postići ako znaš utjecati na druge ljude. Mislim da je to stvarna vještina. To znači da se može naučiti i da to nije pretjerano teško.

Matematika pomaže u svim kompleksnim i složenim životnim situacijama. Ako želite zaraditi, ako se želite baviti znanosti, ako želite razumjeti teoriju igara, politiku, ekonomiju, investiranje ili informatiku, sve to u svojoj osnovi ima matematiku. Ona je temeljni jezik prirode.

Priroda se izražava kroz matematiku. Putem matematike pokušavamo dokučiti jezik prirode, i tek smo zagrebli površinu. Dobra stvar je da ne morate znati mnogo matematike. Morate razumjeti osnove statistike, aritmetike i tako dalje. Zakone statistike i vjerojatnosti trebate znati od glave do pete. [8]

ODLUČITE SE OSLOBODITI

Nije najteže učiniti ono što želite, nego znati što želite.

Osvijestite da ne postoje „odrasle osobe”. Svi mi improviziramo u trenutku. Morate pronaći vlastiti put: donijeti odluku što ćemo zadržati, a što odbaciti, po potrebi. Otkrijte to i onda učinite kako ste odlučili. [71]

Kako su se vaše vrijednosti promijenile?

Kad sam bio mlađi, zaista sam cijenio slobodu. Sloboda je bila jedna od mojih temeljnih vrijednosti. Ironično je što i dalje jest. Vjerojatno mi je jedna od tri najvažnije vrijednosti, no sad imam novu definiciju slobode.

Moja stara definicija bila je „imati slobodu da...”. Slobodu da činim što god želim. Sloboda koju danas tražim unutarnja je sloboda. Radi se o „slobodi od...”. Sloboda od reakcija. Sloboda od ljutnje. Sloboda od tuge. Sloboda od toga da me se tjera da išta radim. Ovih dana tražim „slobodu od...”, unutarnju i vanjsku, dok sam prije tražio „slobodu da...”. [4]

Savjet mlađem sebi: „Budi točno ono što jesi.”

Ustručavanje znači da ćeš u lošim vezama i lošim poslovima ostati godinama, a ne tek nekoliko minuta.

SLOBODA OD OČEKIVANJA

Uopće ne mjerim svoju učinkovitost. Ne vjerujem da sami sebe možemo mjeriti. Mislim da je to oblik samokažnjavanja i sukoba sa samim sobom. [1]

Ako naudite drugim ljudima jer oni imaju očekivanja od vas, to je njihov problem. Ako imaju dogovor s vama, to je vaš problem. Ali ako samo oni imaju očekivanja od vas, to je u potpunosti njihov problem. To s vama nema veze. Ljudi imaju svakakva očekivanja. Što im prije date do znanja da su neosnovana, to bolje. [1]

Hrabrost nije kad jurišate ususret paljbi strojnica. Hrabrost je kad ne marite što drugi misle.

Svi koji me dulje poznaju svjesni su da su dvije osobine koje me najviše definiraju nestrpljivost i samovolja. Ne volim čekati. Mrzim tratiti vrijeme. Poznat sam po tome da sam često nepristojan na zabavama, događanjima, večerama, jer odlazim čim shvatim da tamo tratim vrijeme. Cijenite svoje vrijeme. Ono je sve što imate. Važnije je od novca. Važnije je od prijatelja. Važnije je od svega. Vrijeme je sve što imate. Ne tratite vrijeme.

To ne znači da se ne smijete opustiti. Dokle god radite ono što želite, to nije gubitak vremena. Međutim, ako vrijeme ne provodite onako kako želite, a u tom trenu ne zarađujete i ne učite nešto novo, što uopće radite?

Ne tratite svoje vrijeme na pokušaje da usrećite druge. Sreća drugih ljudi njihov je problem. To nije vaš problem. Ako ste sretni, to usrećuje i druge. Ako ste sretni, drugi će vas ljudi pitati kako ste postali sretni, i možda nešto od vas nauče, no vi niste odgovorni za sreću drugih. [10]

SLOBODA OD LJUTNJE

Što je ljutnja? Ljutnja je način da drugoj osobi jasno date do znanja da ste sposobni za nasilje. Ljutnja prethodi nasilju.

Motrite se kad ste ljuti – ljutnja je gubitak kontrole nad situacijom. Ljutnja je ugovor sa samim sobom kojim se obvezujete da ćete biti u stanju fizičkog i mentalnog nemira sve dok se stvarnost ne promijeni. [1]

Ljutnja je sama sebi kazna. Ljutita osoba koja vas pokušava utopiti i sama će se utopiti.

SLOBODA OD ZAPOSLENJA

Ljudi koji žive ispod svojih mogućnosti uživaju u obliku slobode koji ljudi koji stalno poboljšavaju svoj životni standard ne mogu ni pojmiti. [11]

Kad zaista ovladate svojom sudbinom, na koji god način, više nikad nećete dopustiti nikome da vam govori što da radite. [11]

Kad okusite slobodu, možda će vam postati nemoguće zaposliti se.

SLOBODA OD NEKONTROLIRANIH MISLI

Jedna od navika na kojoj radim je da pokušavam ugasiti svoj „majmunski um“. Kad smo djeca, mi smo uglavnom prazne ploče. Živimo u trenutku. Na okolinu odgovaramo u skladu sa svojim instinktima. Živimo u onome što možemo nazvati „stvarnim svijetom“. S pubertetom dolaze čežnje: prvi put kad nešto zaista, zaista počnemo željeti i počnemo raditi dugoročne planove. Počinjemo mnogo razmišljati, graditi identitet i ego kako bismo dobili to što želimo.

Kad šććete ulicom i srećnete tisuću ljudi, svi oni razgovaraju sami sa sobom u svojoj glavi. Neprestano prosuđuju sve što vide. U glavi vrte film događaja koje su proživjeli prethodni dan. Žive u svjetovima iz mašte o tome što će se zbiti sutra. Jednostavno su izbaćeni iz stvarnosti. To može biti dobro za dugoročno planiranje. Može biti dobro za rješavanje problema. Svakako je korisno za bića poput nas, koja su strojevi za preživljavanje i razmnožavanje.

Međutim, mislim da je to jako loše za našu sreću. Mislim da naš um treba biti sluga i oruđe, a ne gospodar. Moj majmunski um ne bi me trebao kontrolirati cijeli dan.

Želim se riješiti navike nekontroliranog razmišljanja, a to je teško. [4]

Zakupljen um ubrzava prolazak subjektivnog vremena.

Proces samoosvještavanja i samootkrivanja nema kraja. To je putovanje koje traje cijeli život, a s vremenom ćete se, nadajmo se, u njemu sve bolje i bolje snalaziti. Ne postoji jedan jedini smisleni odgovor, i nitko ga ne može u potpunosti razriješiti, osim ako ste jedan od rijetkih sretnika koji postignu prosvjetljenje. Možda će neki od nas to postići, ali ja vjerojatno neću, uzevši u obzir koliko sam duboko u poslovnom žrvnju. U najboljem slučaju možda pronađem koji trenutak da pogledam nebo. Mislim da je svijest da smo zarobljeni u rutini svakodnevnog života najviše što će većina nas postići. [8]

Suvremena borba:

Samotni pojedinci koji pronalaze nadljudsku snagu volje poste, meditiraju i vježbaju...

U ratu protiv vojske znanstvenika i statističara koji izobilje hrane, ekrana i lijekova upotrebljavaju kao oružje i pretvaraju u nezdravu hranu, lažne vijesti, beskonačnu pornografiju, neprekidne igre i droge koje stvaraju ovisnost.

FILOZOFIJA

Sve su prave istine hereze. Ne može ih se izgovoriti. Samo otkriti, šapnuti i možda pročitati.

SMISAO ŽIVOTA

Jedno zaista neograničeno, veliko pitanje: što je smisao i svrha života?

To zaista jest veliko pitanje. Budući da je pitanje tako veliko, ponudit ću tri odgovora.

Prvi odgovor: to je nešto osobno. Morate pronaći vlastiti smisao. Svaka mudrost koju vam drugi nude, bilo da dolazi od mene ili od samog Bude, zvučat će vam kao budalaština. U srži, odgovore morate pronaći sami, tako da ono što je bitno zapravo nisu sami odgovori, nego pitanja. Morate sjesti i mozgati o svom pitanju. Možda će vam trebati godine ili desetljeća. Kad pronađete odgovor koji vas zadovoljava, to će postati jedan od temelja vašeg života.

Drugi odgovor: u životu ne postoji smisao. Život nema svrhu. Osho je rekao: „To je kao da pišete na površini vode ili gradite kuće od pijeska.” Zaista, bili ste mrtvi cijelu dosadašnju povijest svemira, deset ili više milijardi godina. Nakon toga bit ćete mrtvi još idućih 70 milijardi godina, sve do toplinske smrti svemira.

Sve što učinite izbljedjet će. Nestat će, baš kao što će ljudska vrsta nestati, baš kao što će nestati naš planet. Nestat će čak i onaj dio čovječanstva koji naseli Mars. Za nekoliko generacija nitko vas se više neće sjećati, bilo da ste živjeli kao umjetnik, pjesnik, osvajač, siromah ili bilo tko drugi. Smisao ne postoji.

Morate stvoriti vlastiti smisao, to je poanta svega. Morate odlučiti:

„Je li ovo samo predstava koju gledam?” „Je li ovo neki ples samoostvarenja koji ja izvodim?”

„Postoji li nešto što želim samo zato što sam tako odlučio?”

To je sve smisao koji pridajemo.

Ne postoji nikakav temeljni, intrinzični i svrhoviti smisao u svemiru. Kad bi postojao, jednostavno biste mi postavili iduće pitanje. Rekli biste: „Zašto je baš to smisao?” Našli bismo se u situaciji koju fizičari nazivaju beskonačnim regresom. Pitanje „zašto” samo bi se ponavljalo. Ne postoji odgovor na koji ne biste mogli uzvratiti još jednim „zašto”.

Ne vjerujem u odgovore o vječnom zagrobnom životu jer mi je ludo bez ikakvih dokaza vjerovati da će sedamdesetak godina na ovoj planeti odrediti kako ćete provesti vječnost, što je mnogo vremena, u nekom zagrobnom životu. Kakav nam to neozbiljni bog daje vječnu

presudu na temelju kratkog razdoblja na ovom svijetu? Mislim da ćete se nakon ovog života naći u istom stanju kao prije negoli ste se rodili. Sjećate se toga? Bit će baš tako.

Prije negoli ste se rodili niste marili ni za koga i ni za što, uključujući svoje najmilije, sebe, druge ljude, hoćemo li naseliti Mars ili ostati na Zemlji, postoji li umjetna inteligencija ili ne. Nakon smrti isto tako nećete mariti.

Treći odgovor: zadnji odgovor koji ću ponuditi malo je složeniji. Iz onoga što sam pročitao u znanstvenim tekstovima (neki moji prijatelji napisali su knjige o tome), sastavio sam neke teorije. Možda život ima smisao, ali to nije neka svrha koja bi nas mogla zadovoljiti.

U osnovi, prema fizici, strijela vremena proizlazi iz entropije. Drugi zakon termodinamike navodi da se entropija svemira samo povećava, što znači da nered u svemiru stalno raste, a to znači da se koncentrirana slobodna energija smanjuje. Ako pogledate živa bića (ljude, biljke, civilizacije, što god), vidjet ćete da takvi sustavi suzbijaju entropiju na lokalnoj razini. Ljudi suzbijaju entropiju na lokalnoj razini jer su sposobni za djelovanje.

U tom procesu ubrzavamo entropiju na globalnoj razini, sve do toplinske smrti svemira. Na temelju toga mogli bismo osmisliti jednu maštovitu teoriju, koja se meni sviđa, a to je da svi jurimo prema toplinskoj smrti svemira. U toj smrti više neće biti koncentrirane energije, i sve je na istoj energetskej razini. Stoga smo svi isti. Ustvari neće postojati razlike.

Ono što činimo kao živi sustav ubrzava dolazak tog stanja. Što kompleksnije sustave stvaramo – bilo kroz računala, civilizaciju, umjetnost, matematiku ili stvaranje obitelji – zapravo ubrzavamo dolazak toplinske smrti svemira. Gurate sve nas prema trenutku kad ćemo svi biti jedno. [4]

ŽIVITE U SKLADU SA SVOJIM VRIJEDNOSTIMA

Koje su vaše temeljne vrijednosti?

Nikad ih nisam u potpunosti nabrojio, no evo nekoliko primjera:

Iskrenost je temeljna, temeljna, temeljna vrijednost. Kad kažem iskrenost, time želim reći sposobnost da ja mogu biti ja. Ne želim biti okružen ljudima zbog kojih moram paziti što ću reći. Ako razlikujem ono što mislim i ono što govorim, to u mojem umu stvara paralelne niti razmišljanja. Više ne mogu biti u trenutku – sad odjednom moram razmišljati o budućnosti ili žaliti za prošlošću svaki put kad razgovaram s nekime. Ne želim biti u društvu nekoga s kime ne mogu biti u potpunosti iskren.

Prije negoli lažete nekom drugom, prvo morate lagati sebi.

Još jedna temeljna vrijednost: ne vjerujem u kratkoročno razmišljanje ili kratkoročne dogovore. Ako poslujem s nekime, a on kratkoročno razmišlja o drugima, više ne želim s njime imati posla. Sve nagrade u životu proizlaze iz složenih kamata, bilo da se radi o novcu, odnosima, ljubavi, zdravlju, aktivnostima ili navikama. Želim biti okružen samo ljudima s kojima ću se družiti ostatak života. Radim samo na projektima za koje znam da će imati dugoročne plodove.

Nadalje, vjerujem samo u ravnopravne odnose. Ne vjerujem u hijerarhijske odnose. Ne želim nikome biti nadređen i ne želim nikome biti podređen. Ako se prema nekome ne mogu odnositi kao prema sebi jednakom, ili se on ne može tako odnositi prema meni, ne želim imati veze s njim.

Još jedna vrijednost: više ne vjerujem u ljutnju. Ljutnja je bila korisna kad sam bio mlad i pun testosterona, no ovih mi se dana sviđa budistička izreka: „Ljutnja je poput vrućeg ugljena koji držite u ruci i čekate da ga na nekoga bacite.” Ne želim biti ljut, i ne želim biti okružen ljutim ljudima. Jednostavno ih izbacim iz svojeg života. Ne osuđujem ih. I ja sam proživio mnogo bijesa. Oni se s time moraju sami nositi. Ljutite se na nekog drugog, negdje drugdje.

Ne znam spadaju li ova uvjerenja u tradicionalnu definiciju vrijednosti, ali to je skup ideja kojih se ne želim odreći i u skladu s kojima živim cijeli svoj život. [4] Mislim da svatko ima neke vrijednosti. Ako tražite sjajne odnose, sjajne suradnike, sjajne ljubavnike, žene, muževe, morate naći ljude čije se vrijednosti poklapaju s vašima. Ako vam se vrijednosti poklapaju, male stvari neće biti važne. Općenito gledajući, ljudi se uglavnom svađaju ili raspravljaju ako im se vrijednosti ne poklapaju. Ako su vrijednosti usklađene, male stvari nisu važne. [4]

Kad sam upoznao svoju suprugu, našao sam se pred golemim izazovom jer sam zaista želio biti s njom, a ona u početku nije bila sigurna. Na kraju smo završili zajedno jer je uvidjela moje vrijednosti. Imao sam sreće što sam ih dotada već razvio. Da nisam, ne bismo završili zajedno. Ne bih je bio vrijedan. Kao što je investitor Charlie Munger rekao: „Ako želite vrijednog partnera, budite vrijedni vrijednog partnera.” [4]

Moja je žena nevjerojatno dražesna osoba, usmjerena na obitelj, baš kao i ja. To je bila jedna od temeljnih vrijednosti koje su nas spojile.

Čim vam se rodi dijete, na neki zaista čudan način razriješi se ono pitanje o značenju života, o smislu života. Odjednom ono najvažnije u svemiru više niste vi, nego vaše dijete. To vas promijeni. Vaše vrijednosti same po sebi postaju manje sebične. [4]

RACIONALNI BUDIZAM

Što je pitanje starije, to je stariji i odgovor na njega.

Svoju ste filozofiju nazvali racionalni budizam. Po čemu se ona razlikuje od tradicionalnog budizma? Kakvim ste istraživanjem došli do nje?

Budući da je *racionalan*, moram ga pomiriti sa znanošću i evolucijom. Moram odbaciti sve djeliće koju ne mogu sam provjeriti. Primjerice, je li meditacija dobra za mene? Da. Je li pročišćivanje uma nešto dobro? Da. Postoji li osnovna razina svijesti skrivena ispod našeg majmunskog uma? Da. Sva sam ta pitanja provjerio sam.

U neka budistička uvjerenja vjerujem jer sam ih sam provjerio ili raščlanio misaonim eksperimentima. Ne prihvaćam tvrdnje kao što su: „Postoje prošli životi za koje danas plaćaš karmički dug.“ Nisam ih vidio. Ne sjećam se prošlih života. Nemam takvih sjećanja. Jednostavno ne mogu vjerovati u to.

Kad ljudi tvrde da im se otvara treća čakra ili nešto slično, meni se to čini kao nepotrebno kićena nomenklatura. Ništa od toga nisam uspio sam provjeriti ili potvrditi. Ako to ne mogu sam provjeriti ili dokazati pomoću znanosti, možda je točno, možda je netočno, ali nije jasno dokazivo pa to ne mogu smatrati temeljnom istinom.

S druge strane, znam da je evolucija istinita. Znam da smo evoluirali kao strojevi za opstanak i razmnožavanje. Znam da imamo ego jer ustajemo s tla, ne dopuštamo crvima da nas pojedu i zapravo djelujemo. Racionalni budizam za mene znači da shvaćamo unutarnji rad koji budizam zagovara kako bismo bili sretniji, uspješniji, prisutniji u trenutku i kako bismo bolje vladali svojim emocijama – ukratko, kako bismo bili bolja ljudska bića.

Ne prihvaćam nikakve fantastične tvrdnje samo zato što su zapisane u nekoj knjizi. Ne mislim da mogu levitirati. Ne mislim da ću meditacijom otključati nadnaravne moći ni išta slično. Iskušajte sve sami, budite skeptični, zadržite ono što je korisno i odbacite sve što nije.

Rekao bih da se moja filozofija svodi na ovo: na jednoj je strani evolucija kao sjedinjujući princip, jer objašnjava toliko toga o čovječanstvu; na drugoj je strani budizam, najstarija i najiskušanija duhovna filozofija o unutarnjem stanju svakog ljudskog bića.

Mislim da se te dvije strane itekako mogu pomiriti. Želim jednoga dana na blogu napisati članak o tome kako se postavke budizma, pogotovo one prizemnije, mogu izravno primijeniti u simulaciji virtualne stvarnosti. [4]

Svi smo u početku nevini. Svi se iskvarimo. Mudrost je odbacivanje poroka i povratak vrlinama, pomoću znanja.

Kako definirate mudrost?

To je razumijevanje dugoročnih posljedica svojih odluka. [11]

Da se mudrost može prenijeti samo riječima, već bismo to bili obavili.

SADAŠNJOST JE SVE ŠTO IMAMO

Zapravo ne postoji ništa osim ovog trenutka. Nitko se nikad nije vratio kroz vrijeme i nitko nikad nije uspješno predvidio budućnost ni na koji važan način. Doslovno, jedino što zaista postoji je točka u prostoru na kojoj se nalazite u ovom trenutku.

Baš kao sve duboke istine, paradoksi su posvuda. Bilo koje dvije točke beskonačno se razlikuju. Svi su trenuci savršeno jedinstveni. Svaki trenutak prolazi tako brzo da ga ne možete uhvatiti. [4]

Umirete i iznova se rađate u svakom trenutku. Na vama je da to zapamtite ili zaboravite. [2]

„Sve je toliko ljepše jer smo prokleti. Nikad nećemo biti ljepši nego što smo sada, a ovamo se nikad nećemo vratiti.”

Homer, Ilijada.

I ne sjećam se što sam rekao prije dvije minute. U najboljem slučaju prošlost je neka fiktivna snimka sjećanja u mojoj glavi. Što se mene tiče, moja je prošlost mrtva. Nema je. Smrt zapravo znači samo da u budućnosti više neće biti novih trenutaka. [2]

INSPIRACIJA IMA ROK TRAJANJA: ISTOG TRENA DJELUJTE.

BONUS

Demokratizacija tehnologije omogućava svakome da bude tvorac, poduzetnik i znanstvenik. Budućnost je još vedrija.

Statistički je vjerojatno da postoje izvanzemaljske kulture naprednije od naše.

Nadajmo se da su ekološki nastrojeni i da nas smatraju simpatičnima.

NAVALOVE PREPORUKE ZA ČITANJE

Iskreno, ne čitam kako bih radio na sebi. Čitam iz znatiželje i interesa. Najbolja je knjiga ona koju ćete progutati.

KNJIGE

(Budući da u ovom dijelu knjige nudim toliko poveznica, možda vam je bolje posegnuti za digitalnom kopijom. Idite na stranicu Navalmanack.com kako biste preuzeli digitalnu verziju ovog poglavlja za lakše snalaženje.)

Ako dovoljno čitate, postat ćete pravi znalac. Onda ćete prirodno više težiti teoriji, konceptima, publicistici.

PUBLICISTIKA

The Beginning of Infinity: Explanations That Transform the World – David Deutsch

Nije ju baš lako čitati, ali zbog nje sam pametniji. [79]

Sapiens: Kratka povijest čovječanstva – Yuval Noah Harari

Povijest ljudske vrste. Opservacije, okviri i mentalni modeli ove knjige omogućit će vam da na nov način sagledate povijest i čovječanstvo. [1]

Sapiens je najbolja knjiga koju sam pročitao u zadnjih deset godina. Autoru je trebalo nekoliko desetljeća da je napiše. Ima brojne sjajne ideje i svaka je stranica dupkom puna zanimljivih ideja. [1]

The Rational Optimist: How Prosperity Evolves – Matt Ridley

Najgenijalnija prosvjetljujuća knjiga koju sam pročitao u mnogo godina. Ovaj je autor napisao četiri od mojih dvadeset omiljenih knjiga. [11]

Sva druga djela Matta Ridleyja. Matt je znanstvenik i optimist s dalekosežnim promišljanjima. Jedan je od mojih omiljenih autora i više sam puta pročitao sve što je napisao. [4]

→ *Genom: autobiografija vrste u 23 poglavlja*

→ *The Red Queen: Sex and the Evolution of Human Nature*

→ *The Origins of Virtue: Human Instincts and the Evolution of Cooperation*

→ *The Evolution of Everything: How New Ideas Emerge*

Skin in the Game – Nassim Taleb

Najbolja knjiga koju sam pročitao 2018. godine, iskreno je preporučujem. Prepuna je dobrih ideja. Sadrži mnoge mentalne modele i teorije. Autor ima pomalo nadmen stav, ali to je tako zato što je genijalan, pa mu je dopušteno. Zanimarite pristup i pročitajte knjigu, usvojite njegove koncepte. To je jedna od najboljih knjiga o poduzetništvu koju sam ikad pročitao. Nasreću, ne glumi da je knjiga o poduzetništvu. [10]

The Bed of Procrustes: Philosophical and Practical Aphorisms – Nassim Taleb

Ovo je njegova zbirka drevnih mudrosti. Poznat je i po knjigama *Crni labud: Utjecaj krajnje nevjerojatnog*, *Antifragile: Things That Gain from Disorder* i *Fooled by Randomness: The Hidden Role of Chance in Life and in the Markets*, a sve ih od srca preporučujem. [7]

Six Easy Pieces: Essentials of Physics Explained by Its Most Brilliant Teacher – Richard Feynman

Svojoj bih djeci poklonio primjerak knjige Rieharda Feynmana *Six Easy Pieces* i nastavak *Six Not-So-Easy Pieces: Einstein's Relativity, Symmetry, and Space-Time*. Richard Feynman je slavni fizičar. Oduševljen sam i njegovim nastupom i njegovim razumijevanjem fizike. U zadnje vrijeme čitam i Feynmanov *Perfectly Reasonable Deviations from the Beaten Track*, a ponovno čitam i *Genius: The Life and Science of Richard Feynman*, njegovu biografiju. [8]

Thing Explainer: Complicated Stuff in Simple Words – Randall Munroe

Sjajna knjiga koju je napisao Randall Munroe, tvorac web-stripa xkcd orijentiranog na znanost. U ovom djelu objašnjava vrlo složene koncepte, od klimatskih promjena preko fizičkih sustava do podmornica, pomoću samo tisuću najčešće korištenih riječi u engleskom jeziku. Raketu Saturn 5 nazvao je „Ide Gore Pet”. Beskorisno je raketu objašnjavati riječima kao što su „svemirski brod” ili „raketa”; to bi bila samoreferencijalna definicija. Riječima „ide gore” objašnjava da je to nešto što ide gore. I dijete to može razumjeti. [4]

Thinking Physics: Understandable Practical Reality – Lewis Carroll Epstein

Postoji još jedna sjajna knjiga: zove se *Thinking Physics*. Često je otvaram. Sviđa mi se promotivni opis na poleđini knjige: „Jedini udžbenik koji se koristi i u osnovnoj školi i na doktorskom studiju.” To je istina. Radi se o jednostavnim zagonetkama iz područja fizike koje se mogu objasniti dvanaestogodišnjem djetetu, ali i dvadesetpetogodišnjem studentu na doktorskom studiju fizike. Radi se o fundamentalnim uvidima u fiziku. Nisu to nipošto jednostavni problemi, ali svatko može doći do odgovora čistim logičkim zaključivanjem. [4]

The Lessons of History – Will i Ariel Durant

Ovo je odlična knjiga koju volim jer ukratko sumira neke od velikih povijesnih tema s vrlo britkim uvidima. Za razliku od većine povijesnih knjiga, prilično je kratka, a pokriva mnoga područja. [7]

The Sovereign Individual: Mastering the Transition to the Information Age – James Dale Davidson i Lord William Rees-Mogg

Ovo je najbolja knjiga koju sam pročitao nakon što sam dovršio *Sapiens* (ipak, mnogo je manje pristupačna).

Poor Charlie's Almanack: The Wit and Wisdom of Charles T. Munger – Charlie Munger (ur.: Peter Kaufman)

Ova knjiga pretvara se da je poslovni priručnik, no zapravo se radi o savjetima Charlieja Mungera (iz korporacije Berkshire Hathaway) kako nadvladati vlastite nedostatke i živjeti uspješan i čestit život. [7] [80]

Stvarnost nije kakvom se čini: S onu stranu prostora i vremena – Carlo Rovelli

Ovo je najbolja knjiga koju sam pročitao u zadnjih godinu dana. Fizika, poezija, filozofija i povijest zapakirane u vrlo pristupačnom formatu.

Ovu sam knjigu pročitao barem dva puta.

Ako vas zanima teorija igara, osim što možete igrati strateške igre, možda bi vam bio korisno pročitati knjigu *The Compleat Strategyst: Being a Primer on the Theory of Games of Strategy* autora J. D. Williamsa te *The Evolution of Cooperation* Roberta Axelroda. [11]

FILOZOFIJA I DUHOVNOST

Sve što je napisao Jed McKenna.

Jed govori samo sirovu istinu. Stil mu je možda grub i odbojan, no njegova posvećenost istini nema premca. [79]

Theory of Everything (The Enlightened Perspective) – *Dream-state Trilogy*

Jed McKenna's Notebook

Jed Talks #1 i #2

Sve što je napisao dr. med. Kapil Gupta

Kapil mi je nedavno postao osobni savjetnik i trener, a ja sam osoba koja uopće ne vjeruje u trenere. [79]

A Master's Secret Whispers: For those who abhor noise and seek The Truth... about life and living

Direct Truth: Uncompromising, non-prescriptive Truths to the enduring questions of life

Atmamun: The Path to achieving the bliss of the Himalayan Swamis. And the freedom of a living God.

Knjiga života – Jiddu Krishnamurti

Krishnamurti je slabije poznat indijski filozof koji je djelovao početkom dvadesetog stoljeća te je na mene imao velik utjecaj. On je beskompromisna, veoma izravna osoba koja nam u osnovi poručuje da cijelo vrijeme motrimo vlastiti um. Jako me se dojmio. Vjerojatno je najbolji izvor *Knjiga života*, zbirka odlomaka iz njegovih raznolikih govora i knjiga. [6]
Svojoj ću djeci dati primjerak *Knjige života*. Reći ću im neka pričekaju da budu malo stariji, jer im u mladosti ništa neće biti jasno. [8]

Total Freedom: The Essential Krishnamurti – Jiddu Krishnamurti

Ovo je moj savjet za naprednije učenike. Vodič za racionalne kroz opasnosti ljudskog uma. „Duhovna“ knjiga kojoj se uvijek vraćam. [1]

Siddhartha – Herman Hesse

Ovo je klasik filozofije, odličan uvod za nekoga tko tek počinje. Nijednu knjigu nisam češće poklanjao bližnjima. [1]

Cijelo vrijeme iznova čitam Krishnamurtijeva i Oshova djela. Oni su moji omiljeni filozofi. [4]

[Nadopuna: tom bih popisu danas dodao Jeda McKennu, Kapila Guptu, Vasishta jogu i Schopenhauera.]

The Book of Secrets: 112 Meditations to Discover the Mystery Within – Osho

Većina meditacijskih tehnika zapravo su metode za postizanje koncentracije, a postoje mnoge, mnoge tehnike meditacije. Ako ih želite iskušati cijeli niz, Osho ima knjigu za vas: *The Book of Secrets*. Znam da je u zadnje vrijeme na lošem glasu, ali bio je prilično pametan tip. Zapravo se radi o prijevodu stare knjige na sanskrtu koja sadrži 112 različitih meditacija. Možete iskušati svaku od njih i vidjeti koja vam odgovara. [74]

The Great Challenge: Exploring the World Within – Osho

Poziv na ljubav: Posljednje meditacije Anthonyja de Mella – Anthony de Mello

Slobodna duša: Putovanje s onu stranu sebe – Michael Singer

Meditacije – Marko Aurelije

Marko Aurelije apsolutno mi je promijenio život. *Meditacije* su osobni dnevnik tog rimskog cara. On je tada bio vjerojatno najmoćniji čovjek na svijetu. Pisao je dnevnik za sebe i nikad nije očekivao da će njegov rad biti objavljen. Kad otvorite ovu knjigu, shvatite da je imao sve iste probleme i mentalne izazove kao i mi danas: pokušavao je biti bolja osoba. To je jasan dokaz da uspjeh i moć ne mogu poboljšati vaše unutarnje stanje – na tome svejedno morate raditi. [6]

Love Yourself Like Your Life Depends on It – Kamal Ravikant

Već neko vrijeme čitam knjigu koju je napisao moj brat naslovljenu *Love Yourself Like Your Life Depends on It*. Vrlo je jezgrovito napisana. (Moram malo reklamirati svojeg brata.) On je filozof moje obitelji – ja sam tek amater. Ima jedan sjajan citat u ovoj knjizi:

Jednom sam pitao nekog redovnika kako je pronašao mir.

„Kažem: da”, rekao mi je. „Svemu što mi se dogodi, kažem da.” [7]

The Tao of Seneca: Practical Letters from a Stoic Master

Audioknjiga koju sam najviše puta preslušao. Najvažnija audioknjiga koju sam ikad poslušao.

Kako promijeniti svoj um – Michael Pollan

Michael Pollan je nedavno napisao dobru knjigu koja se zove *Kako promijeniti svoj um*, i mislim da je to genijalna knjiga koju bi svi trebali pročitati.

Ta se knjiga bavi psihodeličnim tvarima. Psihodelične su tvari prečac za samoopservaciju. Ne preporučujem droge nikome – sve to možete postići čistom meditacijom. Međutim, ako vam se žuri, psihodelične tvari korisne su za postizanje tih ciljeva. [74]

Striking Thoughts: Bruce Lee's Wisdom for Daily Living – Bruce Lee

Začudo, Bruce Lee je napisao neka sjajna filozofska djela, a knjiga *Striking Thoughts* dobar je sažetak njegove filozofije.

Prorok – Kahlil Gibran

Ova knjiga čita se kao moderni poetski vjerski svezak. U istoj je kategoriji kao *Bhagavad-gita*, *Tao Te Ching*, *Biblija* i *Kuran*. Pisana je stilom koji zrači religioznošću i istinom, ali jako je pristupačna, lijepa i nedogmatična po pitanju pripadnosti nekoj denominaciji ili sektu.

Oduševila me ta knjiga.

Autor poetski opisuje djecu, ljubavnike, bračnu slogu; uspješno objašnjava kako se trebamo odnositi prema prijateljima i neprijateljima, kako se trebamo ponašati s novcem, kako pristupiti situacijama u kojima moramo ubiti živo biće kako bismo ga mogli pojesti. Osjetio sam da, baš kao velike vjerske knjige, nudi dubok, filozofski, ali vrlo istinit odgovor na pitanje kako pristupiti velikim životnim problemima. Knjigu *Prorok* preporučujem svima, bili vjernici ili ne. Bilo da ste kršćanin, hindus, Židov ili ateist, mislim da se radi o prekrasnoj knjizi i vrijedi je čitati. [7]

SCIENCE FICTION

Počeo sam sa stripovima i znanstvenom fantastikom. Zatim sam se zainteresirao za povijest i vijesti. Zatim sam prešao na psihologiju, popularnu znanost i tehnologiju.

Izmišljaji – Jorge Luis Borges

Volim argentinskog književnika Jorgea Luisa Borgesa. Njegova zbirka kratkih priča *Izmišljaji* nevjerojatna je. Borges je vjerojatno najmoćniji pisac kojeg sam ikad čitao a da ne piše čista filozofska djela. U njegovim pričama, uz znanstvenu fantastiku, ima i mnogo filozofije. [1]

Kako si došla na svijet i druge priče – Ted Chiang

Moja trenutna omiljena znanstvenofantastična kratka priča vjerojatno je *Understand* Teda Chianga. Možete je pronaći u zbirci pod nazivom *Stories of Your Life and Others*. Priča *Kako si došla na svijet* bila je predložak za film *Dolazak*. [1]

Exhalation: Stories (Izdisaj) – Ted Chiang

Ovo djelo razmatra čudo termodinamike iz perspektive najboljeg pisca kratkih znanstvenofantastičnih priča našeg doba.

The Lifecycle of Software Objects – Ted Chiang

Još jedno remek-djelo znanstvene fantastike iz pera Teda Chianga.

Snow Crash (Potpuni raspad) – Neal Stephenson

Snow Crash (Potpuni raspad) je iznimna, iznimna knjiga. Ne postoji ništa slično. *Snow Crash* je tri koplja iznad konkurencije. Stephenson je napisao i odlični *The Diamond Age*.

Posljednje pitanje, kratka priča Isaaca Asimova.

Stalno citiram *Posljednje pitanje*. Obožavao sam tu priču kao dijete.

Koje knjige trenutno ponovno čitate?

To je dobro pitanje. Dajte da pogledam u aplikaciju za Kindle. Obično iznova proučavam znanstvene knjige.

Čitam jednu knjigu o mimetičkoj teoriji Renée Girarda. Ta je knjiga pregled njegova rada, jer nisam mogao pratiti njegove izvorne tekstove. Ponovno čitam i *Tools of Titans*, knjigu Tima Ferrisa o svemu što je naučio od velikih sportaša, umjetnika i poduzetnika.

Čitam i knjigu *Thermoinfocomplexity*, koju je napisao moj prijatelj Behzad Mohit. Upravo sam dovršio knjigu *Pre-Suasion: A Revolutionary Way to Influence and Persuade*; ili, bolje rečeno, upravo sam prelistao tu knjigu Roberta Cialdinija. Ne mislim da moram pročitati cijelu knjigu da bih shvatio poantu, no svejedno je bilo korisno pročitati toliko koliko jesam. To je jedna zgodna mala povijesna knjiga. Čitam i *The Story of Philosophy: The Lives and Opinions of the Great Philosophers*, djelo Willa Duranta.

Imam i malo dijete, pa zato imam i mnoge knjige o odgoju koje s vremena na vrijeme otvorim. Nedavno sam čitao malo Emersona i Chesterfielda. Tu je i jedna Tolstojeva knjiga.

Alan Watts. Scott Adams. Nedavno sam opet čitao *God's Debris*. Jedan moj prijatelj upravo opet čita *Tao Te Ching*, pa sam mu se i ja vratio. Postoje tone dobrih knjiga, mogu nastaviti unedogled. Ovdje je jedan Nietzsche. Pa zatim *Ekonomist na tajnom zadatku* Tima Harforda. Knjiga Richarda Bacha *Prividi: pustolovine kolebljivog Mesije*. Tu su i neke knjige Jeda McKenne.

Pa zatim malo Dalea Carnegieja. *Problem triju tijela* Cixina Liua. *Čovjekovo traganje za smislom* Viktora E. Frankla. Mnogo je toga. *Sex at Dawn* Christophera Ryana. Dobre su knjige posvuda.

Usput, kad ljudima govorim što čitam, obično preskočim dvije trećine svojih knjiga. Ne spominjem dvije trećine knjiga jer mi je neugodno. Te knjige ne zvuče kao dobre knjige. Zvuče trivijalno ili budalasto. Što vas briga? Ne moram svima navesti sve što čitam. Čitam kojekakve knjige koje bi drugi smatrali smećem ili prijezira vrijednim. Čitam i tekstove s kojima se ne slažem, jer me zapanjuju i stimuliraju mi um. [4]

Oduvijek sam trošio novac na knjige. Nikad to nisam doživljavao kao trošak. Ja to smatram ulaganjem. [4]

BLOGOVI

(Budući da u ovom dijelu knjige nudim toliko poveznica, možda vam je bolje posegnuti za digitalnom kopijom. Idite na stranicu Navalmanack.com kako biste preuzeli digitalnu verziju ovog poglavlja za lakše snalaženje.)

Neki sjajni blogovi:

@KevinSimler—*Melting Asphalt*, <https://meltingasphalt.com/>

@farnamstreet—*Farnam Street, A Signal in a World Full of Noise*, <https://fs.blog/>

@benthompson—*Stratchery*, <https://stratechery.com/>

@baconmeteor—*Idle Words*, <https://idlewords.com/> [4]

“The Munger Operating System: How to Live a Life That Really Works” @FarnamStreet

Pravila za život i uspjeh.

“The Day You Became a Better Writer” (Dan kad si postao bolji pisac) Scotta Adamsa

Iako sam vrlo dobar pisac i pišem od malih nogu, i dalje otvaram tu objavu na blogu i stavljam je u pozadinu kad god pišem bilo što važno. Tako je dobra! Koristim je kao osnovnu šablonu za dobro pisanje. Promislite malo o tom naslovu: „Dan kad si postao bolji pisac”. To je tako moćan naslov! U jednom malom članku naučit će vas koliko su važna iznenađenja, dobri naslovi i sposobnost da se izražavate jezgrovito i izravno, da ne upotrebljavate neke pridjeve i priloge, da upotrebljavate aktivne, a ne pasivne oblike i tako dalje. Jedan jedini članak na blogu zauvijek će promijeniti vaš način pisanja ako ostavite ego postrani i dobro upijete znanje koje vam nudi. [6]

Želite li postati pametniji u deset minuta? Upijte ovaj članak: “Crony Beliefs” Kevina Simlera.

Najbolju objavu o „odlukama u karijeri” (u Silicijskoj dolini / tehnološkoj industriji) napisao je @eladgil

Hararijev *Sapiens* u obliku predavanja na YouTubeu.

Svaka poslovna škola trebala bi imati tečaj teorije agregacije. Ili je naučite od samog majstora: @benthompsonje najbolji analitičar tehnološke industrije.

Sjajan članak. "Quantum physics is not 'weird.' You are weird." — "Think Like Reality"
[Eliezer Yudkowsky]

Obavezno štivo. "Lazy Leadership" @Awilkinson

Bisere mudrosti bez suzdržavanja nudi vam čovjek zaslužan za vlastiti uspjeh. Ako težite uspjehu, vrijedi pročitati sve na stranici koju vodi @EdLatimore: <https://edlatimore.com/>

Ako jedete, investirate i razmišljate onako kako vam „vijesti” predlažu, bankrotirat ćete na prehrambenoj, financijskoj i moralnoj razini.

OSTALE PREPORUKE

Stranice na Twitteru kao što su:

@AmuseChimp (moja omiljena stranica na Twitteru)

@mmay3r

@nntaleb

Art De Vany (na Facebooku)

Genijalnost je ovdje, samo nejednako raspodijeljena. [4]

Obavezno štivo. (Niz objava na Twitteru o „intelektualnim kamatama”; autor: @zaoyang).
[11]

Postoje i neki sjajni grafički romani. Ako vam ne smeta stripovski stil, preporučujem *Transmetropolitan* [Warren Ellis], *The Boys* [Garth Ennis], *Planetary* [Warren Ellis] i *The Sandman* [Neil Gaiman]... mislim da neki od tih radova spadaju u najbolja umjetnička djela našeg doba. Naravno, odrastao sam na stripovima, pa sam vjerojatno prilično pristran, [1]

Rick and Morty (TV serija + strip)

Rick and Morty je, po mojem skromnom mišljenju, trenutno najbolja televizijska serija. Samo pogledajte prvu epizodu – to je sve što vam treba da se navučete. To je spoj filma *Povratak u budućnost* i knjige *Vodič kroz Galaksiju za autostopere*.

Strip *Rick and Morty* Zaca Gormana nije ništa manje pametan i duhovit.

“You and Your Research” Richarda Hamminga

Od sveg srca preporučujem ovaj prelijepi esej. Navodno se obraća ljudima koji se bave znanstvenim istraživanjem, no mislim da ima i mnogo širu primjenu. To je samo esej koji na dobri stari način objašnjava kako dobro raditi svoj posao. Podsjeća me na neke izjave Richarda Feynmana, no mislim da je te iste stavove Hamming izrazio mnogo elokventnije od ičega što sam vidio. [74]

NAVALOVE MISLI

FORMULE ZA ŽIVOT (2008.)

Ovo su bilješke koje vodim za sebe. Vaš referentni okvir, a s njime i vaša računica, može se razlikovati od moje. Ovo nisu definicije – ovo su algoritmi za uspjeh. Svaki doprinos je dobrodošao.

→ sreća = zdravlje + bogatstvo + dobri odnosi

→ zdravlje = tjelovježba + prehrana + san

→ tjelovježba = visokointenzivni trening s vježbama otpora (HIRT) + sport + odmor

→ prehrana = prirodna hrana + povremeni post + biljna hrana

→ san = bez alarma + 8-9 sati + cirkadijski ritmovi

→ bogatstvo = prihodi + bogatstvo* (Povrat na ulaganja)

→ prihodi = odgovornost + utjecaj + specifična znanja

→ odgovornost = osobni brand + vlastita platforma + preuzimanje rizika

→ utjecaj = kapital + ljudstvo + intelektualno vlasništvo

→ specifična znanja = znati kako raditi nešto čemu društvo još uvijek ne može naširoko podučavati druge ljude

→ povrat na ulaganja = „kupi i zadrži” + procjena vrijednosti + margina sigurnosti [72]

NAVALOVA PRAVILA (2016.)

- Budi prisutan najviše što možeš.
- Želja je patnja. (Buda)
- Ljutnja je poput vrućeg ugljena koji držite u ruci i čekate da ga na nekoga bacite. (Buda)
- Ako ne možete zamisliti da s nekim radite cijeli život, nemojte s njime raditi ni dana.
- Čitanje (učenje) je najvažnija metavještina i ništa je ne može zamijeniti.
- Svi prihodi u životu proizlaze iz složenih kamata.
- Zarađuj svojim umom, ne svojim vremenom.
- 99 % truda je uzaludno.
- Uvijek budi potpuno iskren. Gotovo je uvijek moguće istodobno biti iskren i pozitivan.
- Pohvali konkretno, kritiziraj općenito. (Warren Buffett)
- Istina je ono što ima moć predviđanja.
- Motri svaku svoju misao. (Pitaj se: Zašto mi se javila ova misao?)
- Svi najveći uspjesi proizlaze iz patnje.
- Ljubav se daje, ne prima se.
- Prosvjetljenje je prostor između tvojih misli. (Eckhart Tolle)
- Matematika je jezik prirode.
- Svaki trenutak mora sam po sebi biti cjelovit. [5]

Zdravlje, ljubav i vaša misija, tim redom. Ništa drugo nije bitno.

JOŠ NAVALA

Ako vam se svidjela ova knjiga, mnogo je drugih načina da zaronite dublje u Navalove misli. Objavljivat ću „Navalmanahe“ kratkog formata na stranici Navalmanack.com. To su dijelovi koji su tijekom procesa uređivanja izostavljeni iz izvornog (golemog) rukopisa ove knjige. Objavio sam ih na internetu za sve koje zanimaju Navalovi specifični uvidi u:

- obrazovanje
- priču o AngelListu
- ulaganje
- startupe
- kriptovalute
- odnose.

Naval i dalje stvara i dijeli nove sjajne uvide:

- na Twitteru: [Twitter.com/Naval](https://twitter.com/Naval)
- na svojem podcastu: Naval
- na svojoj mrežnoj stranici: <https://nav.al/>.

U trenutku pisanja najpopularniji Navalovi materijali bili su:

- kompilacija epizoda Navalovog podcasta: Kako se obogatiti
- intervju na stranici The Knowledge Project
- intervju na podcastu Joea Rogana.

Readwise.io je velikodušno stvorio zbirku ulomaka iz ove knjige, koji su dostupni na [Readwise.io/naval](https://readwise.io/naval). Tamo se možete pretplatiti na tjedni e-mail s ključnim ulomcima iz ove knjige, kako bi vam ti koncepti ostali u središtu pozornosti još dugo nakon što pročitate ovu knjigu.

Ako vam se sviđaju ilustracije Jacka Butchera, možete pronaći još njegovih ilustracija Navalovih ideja na stranici Navalmanack.com, a druge njegove radove na stranici VisualizeValue.com.

ZAHVALE

Na mnogo toga sam zahvalan, i to mnogim ljudima. Presretan sam kad se sjetim svih ljudi koji su ovoj knjizi darovali dio sebe. Osjećam kako u meni raste toplina i zahvalnost prema svima vama.

Ovo je moj govor zahvala koji sam napisao za dodjelu Oscara:

Iznimno sam zahvalan Navalu što je dopustio neznancu s interneta da iz njegovih riječi stvori knjigu. Sve je ovo počelo jednom neozbiljnom objavom na Twitteru, a pretvorilo se u nešto sjajno zbog tvojeg povjerenja i podrške. Cijenim tvoju pristupačnost, velikodušnost i povjerenje.

Zahvalan sam i Babaku Niviju na najjezgrovitijim i najpreciznijim savjetima u vezi pisanja koje sam ikad dobio. Velikodušno si mi poklonio svoje vrijeme i time si poboljšao ovu knjigu; iznimno to cijenim.

Zahvalan sam i Timu Ferrisu što je prekršio vlastito čelično pravilo i napisao predgovor ovoj knjizi. Tvoje sudjelovanje na ovom projektu mnogo mi je značilo i sigurno će pomoći mnogima da otkriju Navalovu mudrost.

Sastavni su dijelovi ove knjige ulomci iz izvrsnih intervjuja sa sjajnim voditeljima, kao što su Shane Parrish, Joe Rogan, Sarah Lacy i Tim Ferriss. Iznimno cijenim sav trud koji ulažu u svoje intervjue. Stvaranje ove knjige dalo je priliku meni i brojnim drugima da mnogo toga naučimo iz vašeg rada.

Zahvalan sam iznimno nadarenom Jacku Butcheru što mi se javio i ponudio da ilustrira ovu knjigu. Njegov rad u studiju Visualize Value oduvijek mi se činio jednostavno genijalnim i imamo sreću što su na ovim stranicama osvanuli njegovi radovi.

Zahvalan sam i svojim roditeljima na svim darovima, žrtvama i svem trudu koji me doveo do toga da mogu stvoriti ovu knjigu. Vi ste položili temelj svemu što radim i nikad to neću zaboraviti. Obiteljska tradicija da izvlačimo „sve sumnje na sunce” živa je i zdrava i odražava se u ovom projektu.

Zahvalan sam Jeannine Seidl što me je sustavno podržavala i poticala s ljubavlju. Beskonačan si izvor pozitivnosti, strpljenja i dobrih savjeta. Hvala što si mi uvijek podizala

moral.

Zahvalan sam Kathleen Martin što je bila zaista divna urednica i što je dala sve od sebe na ovom projektu. (Hvala i Davidu Perellu što nas je upoznao.)

Zahvalan sam i Kusalu Kularatneu na njegovim brojnim doprinosima. Od samih si početaka vjerovao, čitao i pomagao, koliko god tada ovaj projekt bio mlad i krhak. Cijenim te i zahvalan sam na tvojoj pomoći.

Zahvalu zaslužuju i Max Olson, Emily Holdman i Taylor Pearson. Svi ste mi sjajni prijatelji, a postali ste i jako korisni savjetnici u procesu stvaranja i objavljivanja ove knjige. Bez vas bih i dalje bio u fazi googlanja i tihog psovanja.

Zahvalan sam svojoj bandi čitatelja u ranim fazama: poklonili su mi vrijeme, opaske i mudre savjete. Svaki od vas dao je vrijedan doprinos ovoj knjizi i bez vas ona ne bi bila to što jest. Dugujem najdublju zahvalnost svima vama: Andrew Farah, Tristan Homs, Daniel Doyon, Jessie Jacobs, Sean O'Connor, Adam Waxman, Kaylan Perry, Chris Quintero, George Mack, Brent Beshore, Shane Parrish, Taylor Pearson, Ben Crane, Candace Wu, Shane Mac, Jesse Powers, Trevor McKendrick, David Perell, Natala Constantine, Ben Jackson, Noah Madden, Chris Gillett, Megan Darnell i Zach Anderson Pettet.

Zahvalnost dugujem i piscima i umjetnicima koji su nadahnuli ovu knjigu. Moja motivacija da napišem i podijelim ovu knjigu potječe izravno iz duboke zahvalnosti sličnim knjigama koje su mi promijenile život, i želio bih navesti nekoliko takvih naslova:

- *Poor Charlie's Almanack* urednika Petera Kaufmana (pregled misli i djela Charlieja Mungera)
- *Zero to One* Blakea Mastersa (pregled misli i djela Petera Thiela)
- *Seeking Wisdom* (i drugi naslovi) Petera Bevelina (pregledi misli i djela Buffetta i Mungera)
- *Berkshire Hathaway Letters to Shareholders* urednika Maxa Olsona (pregled Buffettovih misli i djela)
- *Principles* Raya Dalia (i njegovih suradnika)

Zahvalan sam zaposlenicima nakladničke kuće Scribe jer su od prvih koraka čitali i podržavali ovu knjigu. Zach Obront pruža fantastične savjete, a Hal Clifford je strpljiv i uporan urednik.

Zahvalan sam Tuckeru Maxu što je stvorio Scribe, zaposlio odličnu ekipu, i ovom projektu posvetio vrlo osobnu pažnju i trud. Cijenim tvoju spremnost da me povrijediš u nastojanju da stvorimo sjajan proizvod. I doista cijenim što vjeruješ da sam sposoban dobro obaviti posao.

Zahvalu zaslužuju i Bo i cijela ekipa u Zaarlyju za svoje strpljenje i razumijevanje za moju opsjednutost ovom knjigom i trudom koji sam u nju uložio.

Zahvalan sam i na podršci mnogih prijatelja i neznanaca koje sam upoznao na internetu, a koji su me podržavali i bodrili tijekom ovog projekta. Vaše su poruke pune lijepih riječi i revnih upita. Cijenim svaku vašu gestu. Vaša mi je energija omogućila da preživim tisuće sati u kojima sam za vas stvarao ovu knjigu.

IZVORI

- [1] Ravikant, Naval. "Naval Ravikant Was Live." Periscope, 20. siječnja, 2018.
<https://www.pscp.tv/w/1eaKbqrWloRxX>.
- [2] Ravikant, Naval. "Naval Ravikant Was Live." Periscope, 11. veljače, 2018.
<https://www.pscp.tv/w/1MnGneBLZVmKO>.
- [3] Ferriss, Tim. *Tribe of Mentors: Short Life Advice from the Best in the World*. New York: Houghton Mifflin Harcourt, 2017. <https://amzn.to/2U2kE3b>.
- [4] Ravikant, Naval and Shane Parrish. "Naval Ravikant: The Angel Philosopher." Farnam Street, 2019. <https://fs.blog/naval-ravikant/>.
- [5] Ferriss, Tim. *Tools of Titans: The Tactics, Routines, and Habits of Billionaires, Icons, and World-Class Performers*. New York: Houghton Mifflin Harcourt, 2016.
- [6] Ferriss, Tim. "The Person I Call Most Often for Startup Advice (#97)." *The Tim Ferriss Show*, 18. kolovoza, 2015.
<https://tim.blog/2015/08/18/the-evolutionary-angel-naval-ravikant/>.
- [7] Ferriss, Tim. "Naval Ravikant on the Tim Ferriss Show — Transcript." *The Tim Ferriss Show*, 2019. <https://tim.blog/naval-ravikant-on-the-tim-ferriss-show-transcript/>.
- [8] Intervjui Killing Buddha. "Chief Executive Philosopher: Naval Ravikant On Suffering and Acceptance." *Killing Buddha*, 2016.
<http://www.killingbuddha.co/blog/2016/2/7/naval-ravikant-ceo-of-angellist>; "Chief Executive Philosopher: Naval Ravikant On the Skill of Happiness." *Killing Buddha*, 2016.
<http://www.killingbuddha.co/blog/2016/2/10/chief-executive-philosopher-naval-onhappiness-as-peace-and-choosing-your-desires-carefully>; "Chief Executive Philosopher: Naval Ravikant On Who He Admires." *Killing Buddha*, 2016.
<http://www.killingbuddha.co/blog/2016/2/19/naval-ravikant-on-who-he-admires>; "Chief Executive Philosopher: Naval Ravikant On the Give and Take of the Modern World." *Killing Buddha*, 2016. <http://www.killingbuddha.co/blog/2016/2/23/old-bodies-in-a-new-world>; "Chief Executive Philosopher: Naval Ravikant On Travelling Lightly." *Killing Buddha*, 2016.
<http://www.killingbuddha.co/blog/2016/9/19/naval-ravikant-on-travelling-lightly>; "Naval Ravikant on Wim Hof, His Advice to His Children, and How He Wants to Look Back on His

Life." Killing Buddha, 2016.

<http://www.killingbuddha.co/blog/2016/12/28/naval-ravikant-on-advice-to-his-children>.

[9] DeSena, Joe. "155: It's All About Your Desires, Says AngelList Founder Naval Ravikant." Spartan Up!, 2019.

<https://player.fm/series/spartan-up-audio/155-its-all-about-your-desires-says-angel-list-founder-navalravikantunder-naval-ravikant>.

[10] "Naval Ravikant was live." Periscope, 29. travnja 2018.

<https://www.pscp.tv/w/1lDGLaBmWRwJm>.

[11] Ravikant, Naval. Twitter, [Twitter.com/Naval](https://twitter.com/Naval).

[12] Naval Ravikant, "What the World's Smartest People Do When They Want to Get to the Next Level," intervju s Adrianom Byeom, MeetInnovators, Adrian Bye, 1. travnja 2013.

<http://meetinnovators.com/2013/04/01/naval-ravikant-angellist/>.

[13] "Episode 2—Notions of Capital & Naval Ravikant of Angellist," Origins sa stranice SoundCloud. <https://soundcloud.com/notation-capital>.

[14] "Naval Ravikant—A Monk in Silicon Valley Tells Us He's Ruthless About Time." Outliers with Panjak Mishra sa stranice Soundcloud, 2017.

<https://soundcloud.com/factordaily/ep-06-naval-ravikant-angellis>.

[15] Ravikant, Naval i Babak Nivi. "Before Product-Market Fit, Find Passion- Market Fit." Venture Hacks, 17. srpnja, 2011. <https://venturehacks.com/articles/passion-market>.

[16] Cohan, Peter. "AngelList: How a Silicon Valley Mogul Found His Passion." Forbes, 6. veljače 2012.

<https://www.forbes.com/sites/petercohan/2012/02/06/angellist-how-a-silicon-valley-mogul-found-his-passion/#729d979bbbe6>.

[17] Ravikant, Naval. "Why You Can't Hire." Naval, 13. prosinca 2011.

<https://startupboy.com/2011/12/13/why-you-cant-hire/>.

[18] Ravikant, Naval. "The Returns to Entrepreneurship." Naval, 9. studenog 2009.

<https://startupboy.com/2009/11/09/the-returns-to-entrepreneurship/>.

[19] Ravikant, Naval. "Build a Team That Ships." Naval, 27. travnja 2012.

<https://startupboy.com/2012/04/27/build-a-team-that-ships/>.

[20] Ravikant, Naval. "The 80-Hour Myth." Naval, 29. studenog 2005.

<https://startupboy.com/2005/11/29/the-80-hour-myth/>.

[21] Ravikant, Naval. "The Unbundling of the Venture Capital Industry." Naval, 1. prosinca, 2010. <https://startupboy.com/2010/12/01/the-unbundling-of-the-venture-capital-industry/>.

[22] Ravikant, Naval. "Funding Markets Develop in Reverse." Naval, 1. prosinca 2010.

<https://startupboy.com/2010/12/01/funding-markets-develop-in-reverse/>.

[23] Nivi, Babak. "Startups Are Here to Save the World." Venture Hacks, 7. veljače 2013.

<https://venturehacks.com/articles/save-the-world>.

[24] Nivi, Babak. "The Entrepreneurial Age." Venture Hacks, 25. veljače 2013.

<https://venturehacks.com/articles/the-entrepreneurial-age>.

[25] Ravikant, Naval. "VC Bundling." Naval, 2. prosinca 2005.

<https://startupboy.com/2005/12/01/vc-bundling/>.

[26] Ravikant, Naval. "A Venture SLA." Naval, 28. lipnja 2013.

<https://startupboy.com/2013/06/28/a-venture-sla/>.

[27] Nivi, Babak. "No Tradeoff between Quality and Scale." Venture Hacks, 18. veljače,

2013. <https://venturehacks.com/there-is-no-finish-line-for-entrepreneurs>.

[30] Ravikant, Naval, "An interview with Naval Ravikant," intervju s Eladom Gilom, High Growth Handbook, Stripe Press, 2019.

<http://growth.eladgil.com/book/cofounders/managing-your-board-an-interview-with-naval-ravikant-part-1/>

[31] Ferriss, Tim. "Tools of Titans—A Few Goodies from the Cutting Room Floor." The Tim Ferriss Show, June 20, 2017. <https://tim.blog/2017/06/20/tools-of-titans-goodies/>.

[32] Delevett, Peter. "Naval Ravikant of AngelList Went from Dot-Com Pariah to Silicon Valley Power Broker." The Mercury News, 6. veljače 2013.

<https://www.mercurynews.com/2013/02/06/naval-ravikant-of-angellist-went-from-dot-com-pariah-to-silicon-valley-power-broker/>.

[33] Coburn, Lawrence. "The Quiet Rise of AngelList." The Next Web, 4. listopada, 2010.

<https://thenextweb.com/location/2010/10/04/the-quiet-rise-of-angellist/>.

[34] Loizos, Conny. "His Brand Burnished, Naval Ravikant Plans New Fund with Babak Nivi." The PEHub Network, 5. studenog 2010.

[35] Nivi, Babak. "Venture Hacks Sucks Now, All You Talk About Is AngelList." Venture Hacks, 17. veljače, 2011, <https://venturehacks.com/articles/venture-hacks-sucks>.

[36] Kincaid, Jason. "The Venture Hacks Startup List Helps Fledgling Startups Pitch Top Angel Investors." TechCrunch, 3. veljače 2010.
<https://techcrunch.com/2010/02/03/startuplist-angel-investors/>.

[37] Babak, Nivi. "1.5 Years of AngelList: 8000 Intros, 400 Investments, and That's Just the Data We Can Tell You About." Venture Hacks, 25. srpnja 2011.
<https://venturehacks.com/articles/centi-sesquicentennial>.

[38] Smillie, Eric. "Avenging Angel." Dartmouth Alumni Magazine, zima 2014.
<https://dartmouthalumnimagazine.com/articles/avenging-angel>.

[39] Babak, Nivi. "AngelList New Employee Reading List." Venture Hacks, 26. listopada 2013. <https://venturehacks.com/articles/reading>.

[40] Babak, Nivi. "Things We Care About at AngelList." Venture Hacks, 11. listopada 2013.
<http://venturehacks.com/articles/care>.

[41] Rivlin, Gary. "Founders of Web Site Accuse Backers of Cheating Them." The New York Times, 26. siječnja 2005.
<https://www.nytimes.com/2005/01/26/technology/founders-of-web-site-accuse-backers-of-cheating-them.html>.

[42] PandoDaily. "PandoMonthly: Fireside Chat with AngelList Co-Founder Naval Ravikant." 17. studenog 2012. videozapis na YouTubeu, 2:03:52.
<https://www.youtube.com/watch?v=2htl-O1oDcI>.

[43] Ravikant, Naval. "Ep. 30—Naval Ravikant—AngelList (1 of 2)." Intervju s Kevinom Weeksom. Venture Studio, 2016.

[44] Sloan, Paul. "AngelList Attacks Another Startup Pain Point: Legal Fees." CNet, 5. rujna, 2012. <https://www.cnet.com/news/angellist-attacks-another-startup-pain-point-legal-fees/>.

- [45] Ravikant, Naval. "Naval Ravikant on How Crypto Is Squeezing VCs, Hindering Regulators, and Bringing Users Choice." Intervju s Laurom Shin. UnChained, 29. studenog, 2017.
<http://unchainedpodcast.co/naval-ravikant-on-how-cryptois-squeezing-vcs-hindering-regulators-and-bringing-users-choice>.
- [46] Ravikant, Naval. "Introducing: Venture Hacks." Naval, 2. travnja 2007.
<https://startupboy.com/2007/04/02/introducing-venture-hacks/>.
- [47] Ravikant, Naval. "Ep. 31—Naval Ravikant—AngelList (2 of 2)." Intervju s Kevinom Weeksom. Venture Studio, 2016.
- [48] AngelList. "Syndicates/For Investors."
<https://angel.co/syndicates/for-investors#syndicates>.
- [49] Ferriss, Tim. "You'd Like to Be an Angel Investor? Here's How You Can Invest in My Deals..." The Tim Ferriss Show, 23. rujna, 2013.
<https://tim.blog/2013/09/23/you-d-like-to-be-an-angel-investor-heres-how-you-can-invest-in-my-deals/>.
- [50] Buhr, Sarah. "AngelList Acquires Product Hunt." TechCrunch, 1. prosinca 2016.
<https://techcrunch.com/2016/12/01/angelhunt/>.
- [51] Wagner, Kurt. "AngelList Has Acquired Product Hunt for around \$20 Million." Vox, 1. prosinca, 2016.
<https://www.recode.net/2016/12/1/13802154/angellist-product-hunt-acquisition>.
- [52] Hoover, Ryan. "Connect the Dots." Ryan Hoover, 1. svibnja 2013.
<http://ryanhoover.me/post/49363486516/connect-the-dots>.
- [53] "Naval Ravikant." Angel. <https://angel.co/naval>.
- [54] Babak, Nivi. "Welcoming the Kauffman Foundation." Venture Hacks, 5. listopada 2010.
<http://venturehacks.com/articles/kauffman>.
- [55] "Introducing CoinList." Medium, 20. listopada 2017.
<https://medium.com/@coinlist/introducing-coinlist-16253eb5cdc3>.
- [56] Hochstein, Marc. "Most Influential in Blockchain 2017 #4: Naval Ravikant." CoinDesk,

31. prosinca 2017.

<https://www.coindesk.com/coindesk-most-influential-2017-4-naval-ravikant/>.

[57] Henry, Zoe. "Why a Group of AngelList and Uber Expats Launched This New Crowdfunding Website." Inc., 18. srpnja 2016.

<https://www.inc.com/zoe-henry/republic-launches-with-angellist-and-uber-alumni.html>.

[58] "New Impact, New Inclusion in Equity Crowdfunding." Republic, 18. srpnja 2016.

<https://republic.co/blog/new-impact-new-inclusion-in-equity-crowdfunding>.

[59] AngelList. "Done Deals." <https://angel.co/done-deals>.

[60] Ravikant, Naval. "Bitcoin—the Internet of Money." Naval, 7. studenog 2013.

<https://startupboy.com/2013/11/07/bitcoin-the-internet-of-money/>.

[61] Token Summit. "Token Summit II—Cryptocurrency, Money, and the Future with Naval Ravikant." 22. prosinca 2017. videozapis na YouTubeu, 32:47.

<https://www.youtube.com/watch?v=few99D5WnRg>.

[62] Blockstreet HQ. "Beyond Blockchain Episode #3: Naval Ravikant." 5. prosinca 2018.

videozapis na YouTubeu, 6:01. <https://www.youtube.com/watch?v=jCtOHUMaUY8>.

[63] Ravikant, Naval. "The Truth About Hard Work." Naval, 25. prosinca 2018.

<https://startupboy.com/2018/12/25/the-truth-about-hard-work/>.

[64] "Live Stories: The Present and Future of Crypto with Naval Ravikant and Balaji Srinivasan." Listen Notes, 16. studenog 2018.

[65] Blockstack. "Investment Panel: Naval Ravikant, Meltem Demirors, Garry Tan." 11.

kolovoza 2017. videozapis na YouTubeu, 27:16.

<https://www.youtube.com/watch?v=o1mkxci6vvo>.

[66] Yang, Sizhao (@zaoyang). "1/Why Does the ICO Opportunity Exist at All?" 19. kolovoza 2017, 1:43 p.m. <https://twitter.com/zaoyang/status/899008960220372992>.

[67] Ravikant, Naval. "Towards a Literate Nation." Naval, 11. prosinca 2011.

<https://startupboy.com/2011/12/11/towards-a-literate-nation/>.

[68] Ravikant, Naval. "Be Chaotic Neutral." Naval, 31. listopada 2006.

<https://startupboy.com/2006/10/31/be-chaotic-neutral/>.

- [69] AngelList. "AngelList Year in Review." 2018. <https://angel.co/2018>.
- [70] Ravikant, Naval. "The Fifth Protocol." Naval, 1. travnja 2014.
<https://startupboy.com/2014/04/01/the-fifth-protocol/>.
- [71] "Is Naval the Ravikant the Nicest Guy in Tech?" Product Hunt, 21. rujna 2015.
<https://blog.producthunt.com/is-naval-ravikant-the-nicest-guy-in-tech-7f5261d1c23c>.
- [72] Ravikant, Naval. "Life Formulas I." Naval, 8. veljače, 2008.
<https://startupboy.com/2008/02/08/life-formulas-i/>.
- [73] @ScottAdamsSays. "Scott Adams Talks to Naval..." Periscope, 2018.
<https://www.pscp.tv/w/1nAKERdZMkkGL>.
- [74] @Naval. "Naval Ravikant was live." Periscope, veljača 2019.
<https://www.pscp.tv/w/1nAKEyeLYmRKL>.
- [75] "4 Kinds of Luck." <https://nav.al/money-luck>.
- [76] Kaiser, Caleb. "Naval Ravikant's Guide to Choosing Your First Job in Tech." AngelList, 21. veljače 2019.
https://angel.co/blog/naval-ravikants-guide-to-choosing-your-first-job-in-tech?utm_campaign=platform-newsletter&utm_medium=email.
- [77] PowerfulJRE. "Joe Rogan Experience #1309—Naval Ravikant." 4. lipnja 2019.
Videozapis na YouTubeu, 2:11:56. <https://www.youtube.com/watch?v=3qHkcs3kG44>.
- [78] Ravikant, Naval. "How to Get Rich: Every Episode." Naval, 3. lipnja 2019.
<https://nav.al/how-to-get-rich>.
- [79] Ravikant, Naval. Originalan sadržaj stvoren za potrebe ove knjige, rujan 2019.
- [80] Jorgenson, Eric. Originalan sadržaj napisan za potrebe ove knjige, lipanj 2019.

Eric Jorgenson

Bavi se tržišnim razvojem proizvoda i pisanjem. Godine 2011. pridružio se osnivačkoj ekipi tvrtke Zaarly koja pomaže vlasnicima nekretnina u pronalaženju odgovornih pružatelja usluga u koje mogu imati povjerenja. Njegov poslovni blog Evergreen poučava i zabavlja više od milijun čitatelja.

Ericov je životni cilj stvoriti – i pojesti – savršeni sendvič. Živi u Kansas Cityju s Jeannine, najdivnijom ženom na svijetu. Pratite ga na X na @ericjorgenson, ili pogledajte koje nove projekte priprema na stranici ejorgenson.com.

Biblioteka Online

knjiga 265

Eric Jorgenson

ALMANAH NAVALA RAVIKANTA

o obilju i sreći

Naslovi izvornika

The Almanack of Naval Ravikant

A Guide to Wealth and Happiness

© 2024 Planetopija

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2024

Izdavači

Društvo za promicanje književnosti

na novim medijima, Zagreb

Planetopija, Zagreb

Za izdavače

Krešimir Pintarić

Marina Kralj Vidačak

Urednici

Krešimir Pintarić

Ana Pojatina

Prijevod s engleskog

Vinko Zgaga

Lektura

Ana Lovrenčić

Ilustracija na naslovnici

Jasmina Dupalo

Objavljeno

7. kolovoza 2024.

Svrha je ove knjige da bude na korist javnosti. Može se besplatno preuzeti u obliku pdf-a i u formatima za e-čitače na mrežnoj stranici Navalmanack.com. Naval nema nikakvu zaradu od ove knjige. Naval objavljuje eseje, podcaste i više na Nav.al te na Twitteru, @Naval.

Sva prava pridržava nakladnik. Nijedan dio ove knjige ne smije se upotrijebiti niti reproducirati na bilo koji način bez pisanog dopuštenja, osim u slučaju kratkih navoda u kritikama ili ocjenjivačkim člancima. Za sve obavijesti možete se obratiti nakladniku.

ISBN 978-953-374-265-6 (HTML)

ISBN 978-953-374-266-3 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-374-267-0 (PDF)

ISBN 978-953-374-268-7 (MOBI)